

T.C.

ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

REKREASYON ANABİLİM DALI

**YAMAÇ PARAŞÜTÜ PİLOTLARININ SERBEST ZAMAN İLGİLENİMİ İLE
ETKİNLİK DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE REKREASYONEL AKIŞ
DENEYİMİNİN ARACILIK ROLÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Hamit ŞEK

Danışman

Prof. Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ

ALANYA

2025

T.C.
ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
REKREASYON ANA BİLİM DALI

YAMAÇ PARAŞÜTÜ PİLOTLARININ SERBEST ZAMAN İLGİLENİMİ İLE
ETKİNLİK DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE REKREASYONEL AKIŞ
DENEYİMİNİN ARACILIK ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Hamit ŞEK

Anabilim Dalı: Rekreasyon Anabilim Dalı

Program Adı: Rekreasyon Programı

Danışman
Prof. Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ

ALANYA
(2025)

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Hamit ŞEK'in “Yamaç Paraşütü Pilotlarının Serbest Zaman İlgilenimi ile Etkinlik Doyumu Arasındaki İlişkide Rekreatyone Akış Deneyiminin Aracılık Rolü” başlıklı tezi 04/08/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği”nin ilgili maddeleri uyarınca, rekreasyon Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Unvanı	Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) :	Prof. Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ	
Üye :	Doç. Dr. Feyza Meryem KARA	
Üye :	Prof. Dr. Halil SAROL	

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Kemal VATANSEVER

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Hamit ŞEK

TEŞEKKÜR

Araştırmanın belirlenmesi, sürecin planlanması ve sonuçların ortaya konulması dâhil olmak üzere tüm aşamalarda bilgi ve tecrübesiyle desteklerini esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ'e, katkı ve rehberlikleriyle sürece değer katan Doç. Dr. Feyza Meryem KARA'ya, Dr. Öğr. Üyesi Elvan Deniz YUMUK'a ve Arş. Gör. Onur CEYHAN'a, tez savunma jürimde yer alarak değerlendirmeleriyle çalışmama katkı sağlayan Prof. Dr. Halil SAROL'a, Rekreasyon Çalışmaları ve Araştırmaları Derneği Başkanı Prof. Dr. Bülent GÜRBÜZ'e ve Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet DEMİREL'e, ve en önemlisi gönüllü olarak zamanlarını ayırıp çalışmaya katılarak bu araştırmanın gerçekleşmesini sağlayan değerli yamaç paraşütü aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hamit ŞEK

ÖZET

YAMAÇ PARAŞÜTÜ PİLOTLARININ SERBEST ZAMAN İLGİLENİMİ İLE ETKİNLİK DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE REKREASYONEL AKIŞ DENEYİMİNİN ARACILIK ROLÜ

Hamit ŞEK

Rekreasyon Ana Bilim Dalı
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Ağustos, 2025 (79 sayfa)

Bu araştırmanın amacı, yamaç paraşütü pilotlarının serbest zaman ilgilenimi ile etkinlik doyumu arasındaki ilişkide rekreasyonel akış deneyiminin aracılık rolünü belirlemek ve bazı demografik değişkenlere göre karşılaştırmaktır.

İlişkisel tarama modeli ile desenlenen araştırmanın evrenini rekreasyonel amaçla yamaç paraşütü yapan sertifikalı pilotlar oluşturmaktadır. Örneklemi ise kolayda örneklem yöntemiyle seçilen 70'i kadın, 336'sı erkek toplam 406 pilot oluşturmıştır. Araştırmada “Kişisel Bilgi Formu”, “Serbest Zaman İlgilenimi Ölçeği”, “Rekreasyonel Akış Deneyimi Ölçeği” ve “Etkinlik Doymu Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler, bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson korelasyon analizi ve Hayes Process Model 4 aracılık analizi ile çözümlenmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde serbest zaman ilgilenimi, rekreasyonel akış deneyimi ve etkinlik doymunda cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Eğitim düzeyi açısından lisansüstü mezunlarının her üç ölekte de lise ve üniversite mezunlarına göre anlamlı düzeyde daha düşük puanlar aldığı belirlenmiştir. Pilotluk seviyesi değişkeninde serbest zaman ilgilenimi açısından deneyimli pilotların başlangıç seviyesindeki pilotlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir. Etkinliğe katılım sıklığı ve toplam sorti sayısı değişkenlerinde serbest zaman ilgilenimi açısından anlamlı farklılıklar elde edilirken, rekreasyonel akış deneyimi ve etkinlik doymunda anlamlı fark bulunmamıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiye bakıldığında serbest zaman ilgilenimi ile rekreasyonel akış deneyimi ve etkinlik doyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Aracılık analizi sonuçları, serbest zaman ilgileniminin etkinlik doyumu üzerindeki etkisinde rekreasyonel akış deneyiminin tam aracılık rolü oynadığını göstermiştir.

Sonuç olarak; elde edilen bulgular neticesinde serbest zaman ilgileniminin rekreasyonel akış deneyimi aracılığıyla etkinlik doymunu pozitif yönde etkilediğini ve deneyim düzeyinin bu ilişkilerde farklı düzeylerde etkili olduğunu göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Serbest zaman ilgilenimi, Rekreasyonel akış deneyimi, Etkinlik doyumu, Yamaç paraşütü, Aracılık analizi.

ABSTRACT

THE MEDIATING ROLE OF RECREATIONAL FLOW EXPERIENCE IN THE RELATIONSHIP BETWEEN PARAGLIDING PILOTS' LEISURE INVOLVEMENT AND EVENT SATISFACTION

Hamit ŞEK

Department of Recreation
Graduate School of Alanya Alaaddin Keykubat University
August, 2025 (79 pages)

The aim of this research is to determine the mediating role of recreational flow experience in the relationship between leisure involvement and event satisfaction of paragliding pilots and to compare them according to some demographic variables.

The population of the research, which was designed with a relational survey model, consists of certified pilots who do paragliding for recreational purposes. The sample consisted of a total of 406 pilots, 70 women and 336 men, selected by convenience sampling method. "Personal Information Form", "Leisure Involvement Scale", "Recreational Flow Experience Scale" and "Event Satisfaction Scale" were used in the research. Data were analyzed using independent groups t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), Pearson correlation analysis and Hayes Process Model 4 mediation analysis.

When the research findings are examined, no significant difference was found in leisure involvement, recreational flow experience and event satisfaction according to gender. In terms of education level, it was determined that participants with a postgraduate degree had significantly lower scores in all three scales compared to high school and university graduates. In the pilot level variable, it was determined that experienced pilots received significantly higher scores than beginner level pilots in terms of leisure involvement. While significant differences were obtained in terms of leisure involvement in the variables of frequency of participation in the activity and total number of flights, no significant difference was found in recreational flow experience and event satisfaction. When the relationship between variables was examined, positive and significant correlations were found between leisure involvement and recreational flow experience and event satisfaction. Mediation analysis results showed that recreational flow experience played a full mediating role in the effect of leisure involvement on event satisfaction.

In conclusion, the findings revealed that leisure involvement positively affects event satisfaction through recreational flow experience and that experience level is effective at different levels in these relationships.

Keywords: Leisure involvement, Recreational flow experience, Event satisfaction, Paragliding, Mediation analysis.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	i
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2. Problem Cümlesi.....	3
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılığı	5
1.6. Tanımlar.....	7
2. LİTERATÜR	8
2.1. Serbest Zaman Kavramı	8
2.1.1. Tanım ve kuramsal temeller	8
2.1.2. Serbest zaman aktivitelerinin sınıflandırılması ve katılım süreçleri.....	9
2.1.3. Serbest zaman katılımını etkileyen faktörler	9
2.1.4. Serbest zaman aktivite türleri	11
2.1.5. Serbest zamanın faydaları	12
2.2. Serbest Zaman İlgilenimi.....	13
2.2.1. İlgilenimin boyutları ve ölçüm yaklaşımları.....	14
2.3. Akış Teorisi ve Rekreatyonel Akış Deneyimi.....	15

2.3.1. Akış teorisinin kuramsal temelleri ve tarihsel gelişimi	15
2.3.2. Rekreatyonel bağlamda akış deneyimi ve ölçüm yaklaşımları	17
2.4. Etkinlik Doyumu: Kavramsal Çerçeve ve Çok Boyutlu Yapı.....	17
2.5. Yamaç Paraşütü ve Macera Rekreatyonu.....	20
2.5.1. Yamaç paraşütünün tanımı ve ayırt edici özellikleri	20
2.5.2. Yamaç paraşütünün tarihsel gelişimi ve teknolojik evrim.....	21
2.5.3. Türkiye’de yamaç paraşütü sporuna geçiş ve kurumsal gelişim	21
2.5.4. Eğitim sistemi ve yaygınlaşma stratejileri	22
2.5.5. Macera rekreatyonu perspektifinden yamaç paraşütü	23
2.5.6. Risk faktörleri ve güvenlik boyutu	25
2.5.7. Akış deneyimi için ideal koşullar ve psikolojik boyutlar	25
2.5.8. Turizm ve rekreatyonel değer katma süreci	26
2.6. İlgili Araştırmalar	27
2.6.1. Serbest zaman ilgilenimi alanındaki araştırmalar	27
2.6.2. Akış teorisi ve rekreatyonel akış araştırmaları	28
2.6.3. Etkinlik doyumu ve yaşam kalitesi araştırmaları.....	29
2.6.4. Yamaç paraşütü araştırmaları	30
2.6.5. Entegratif ve ilişkisel modeller	35
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	39
3.1. Araştırmanın Modeli.....	39
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	39
3.3. Veri Toplama Araçları	42
3.3.1. Kişisel bilgi formu	42
3.3.2. Serbest zaman ilgilenimi ölçeği.....	42
3.3.3. Rekreatyonel akış deneyimi ölçeği.....	42
3.3.4. Etkinlik doyum ölçeği.....	43
3.4. Verilerin Toplanması	43

3.5. Araştırmanın Etik Yönü.....	43
3.6. Verilerin Analizi	44
4. BULGULAR.....	46
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	53
6. ÖNERİLER.....	60
7. KAYNAKLAR	63
8. EKLER.....	73
EK-1. Ölçek Kullanım İzinleri	73
EK-1. Ölçek Kullanım İzinleri (Devam)	74
EK-2. Etik Kurul Onay	75
EK-3. Anket ve Ölçek Formları.....	76
EK-3. Anket ve Ölçek Formları (Devam)	77
EK-3. Anket ve Ölçek Formları (Devam)	78
ÖZGEÇMİŞ	79

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Katılımcılara ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları	41
Tablo 3.2. Tanımlayıcı istatistikler ve AVE ve CR değerleri	45
Tablo 4.1. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin cinsiyet değişkenine göre analiz sonuçları	46
Tablo 4.2. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin eğitim durumu değişkenine göre analiz sonuçları	46
Tablo 4.3. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin pilotluk seviyesi değişkenine göre analiz sonuçları	47
Tablo 4.4. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin ilgilenim süresi değişkenine göre analiz sonuçları	47
Tablo 4.5. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin etkinliğe katılım sıklığı değişkenine göre analiz sonuçları	48
Tablo 4.6. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin sorti sayısı değişkenine göre analiz sonuçları ...	49
Tablo 4.7. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin korelasyon analiz sonuçları	49
Tablo 4.8. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin yapısal eşitlik modelinin aracılık analiz sonuçları	50
Tablo 4.9. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin güven aralıkları analiz sonuçları	50
Tablo 4.10. Alt problemlere ilişkin hipotezlerin kabul veya ret durumu	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Kavramsal ve istatistiksel diagram..... 39

Şekil 4.1. SZİÖ ile EDÖ arasındaki ilişkide RADÖ'nün aracılık rolü diyagramı 51

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

AEPA	Asimetrik Etki-Performans Analizi
ANOVA	Tek Yönlü Varyans Analizi
AVE	Ortalama Açıklanan Varyans
CIVL	Uluslararası Serbest Uçuş Komisyonu
CR	Bileşik Güvenirlik
EDÖ	Etkinlik Doyum Ölçeği
FAI	Dünya Hava Sporları Federasyonu
KİT	Kelime İlişkilendirme Testi
RADÖ	Rekreasyonel Akış Deneyimi Ölçeği
SZİÖ	Serbest Zaman İlgilenin Ölçeği
THK	Türk Hava Kurumu
THSF	Türkiye Hava Sporları Federasyonu

1. GİRİŞ

Yamaç paraşütü, modern bireylerin serbest zamanlarında aradıkları özgürleşme, heyecan ve doğayla bütünleşme ihtiyaçlarını karşılayan önemli bir rekreasyonel aktivitedir. Bu aktivitede katılımcılar, motorlu olmayan kanatlarla atmosferik güçleri kullanarak uçuş gerçekleştirmekte, günlük yaşamın rutininden tamamen koparak benzersiz bir serbest zaman deneyimi yaşamaktadırlar. Yamaç paraşütünün rekreasyonel değeri, katılımcılara sunduğu özgürlük hissi, doğal çevreyle kurulan derin bağ ve kişisel sınırları aşma fırsatından kaynaklanmaktadır. Bu özellikler, aktiviteyi geleneksel serbest zaman etkinliklerinden ayırarak, yoğun kişisel tatmin ve anlam arayışı olan bireyler için cazip hale getirmektedir.

Rekreasyonel bir aktivite olarak yamaç paraşütü, pilotlarında çok boyutlu psikolojik deneyimler ortaya koymaktadır. Uçuş sırasında pilotlar, yoğun konsantrasyon gerektiren aktivite içinde bulunmanın yanı sıra doğayla kurulan mistik bağ sayesinde derin bir huzur ve tatmin deneyimi yaşamaktadırlar. Bu ikili yapı, aktiviteye olan ilgileniminin yoğunlaşmasına, akış halinin kolaylaşmasına ve benzersiz tatmin kaynaklarıyla etkinlik doyumunun artmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle yamaç paraşütü, rekreasyon psikolojisinin temel kavramlarının en yoğun biçimde gözlemlenebileceği değerli bir aktivite örneği sunmaktadır.

Yamaç paraşütü pilotları, 3000 metre yükseklikten atlayarak saatlerce termallerde uçabilmekte, bu süreçte hem fiziksel risk hem de psikolojik tatmin arayışı içerisinde bulunmaktadırlar (Brymer ve Schweitzer, 2017). Bu olağanüstü deneyim, pilot ile doğa arasında kurulan benzersiz etkileşim nedeniyle, geleneksel spor psikolojisi paradigmalarının açıklayamadığı karmaşık motivasyon yapıları ortaya çıkarmaktadır. Mevcut literatür, macera sporlarında katılımcı davranışlarını anlamada serbest zaman ilgilenimi, akış deneyimi, risk algısı, macera davranışı arama ve etkinlik doyumunu vb. kuramsal temeller üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak bu yapıların yamaç paraşütü gibi ekstrem hava sporlarında nasıl etkileşim kurduğu kritik bir araştırma boşluğu olarak karşımızda durmaktadır.

Csikszentmihalyi'nin (1990) akış teorisi ve Kyle ile Chick'in (2004) serbest zaman ilgilenimi modellemesi, rekreasyonel davranış anlayışımızı etkilemiş; Oliver'in (1977) beklenti-onaylama teorisinden yola çıkan ve Funk vd. (2009) spor bağlamında

geliştirdiği etkinlik doyumunu paradigması ise katılımcı memnuniyetinin çok boyutlu doğasını ortaya koymuştur. Ancak bu teorik katkıların yamaç paraşütü bağlamında test edilmesi, literatürde sistematik olarak değerlendirilmemiştir. Özellikle, son dönem çalışmalar (Jackson ve Eklund, 2002; Kyle vd., 2007; Mannell ve Kleiber, 2022) bu üç yapının birlikte incelendiği ampirik araştırmaların eksikliğini vurgulamaktadır.

Bu araştırma teorik ve uygulama yeterliği açısından önem taşımaktadır. Türkiye’de yamaç paraşütü sektörü, özellikle Ölüdeniz, Alanya, Pamukkale ve Kapadokya gibi destinasyonlarda hızla büyümekte, ancak pilot tutundurma ve memnuniyet stratejileri bilimsel temelden yoksun kalarak sezgisel yaklaşımlara dayandırılmaktadır. Sektörün sürdürülebilir gelişimi, pilotların bu spora olan bağlılıklarının altında yatan psikolojik mekanizmaların derinlemesine anlaşılmasını gerektirmektedir.

Literatürdeki kritik boşluk, serbest zaman ilgilenimi, akış deneyimi ve etkinlik doyumunu arasındaki nedensel ilişkilerin yamaç paraşütü bağlamında hiç incelenmemiş olmasıdır. Kyle vd. (2004, 2007) doğa temelli rekreasyon çalışmaları, Jackson ve Eklund’un (2002) ekstrem spor araştırmaları ve Oliver’in (1980) doyum çalışmaları, bu yapıları ayrı ayrı ele almış, ancak aralarındaki dinamik etkileşimi göz ardı etmiştir. Özellikle, yüksek ilgilenim düzeyine sahip yamaç paraşütü pilotlarının akış deneyimi yaşama olasılıklarının nasıl arttığı (Csikszentmihalyi, 1990; Jackson ve Marsh, 1996) ve bunun etkinlik doyumuna nasıl yansıdığı (Funk vd., 2009; Oliver, 1997) teorik ve ampirik açıdan belirsizliğini korumaktadır.

Bu durum, rekreasyon psikolojisi alanında önemli bir kavramsal açığa işaret etmektedir. Havitz ve Dimanche’in (1997) ilgilenim-bağlılık modelinin ekstrem sporlar bağlamında test edilmemiş olması, Csikszentmihalyi’nin (1990) akış teorisinin macera sporlarındaki açıklayıcı gücünün sınırlı kalması ve Oliver’in (1980) doyum paradigmasının adrenalin sporlarına uyarlanmaması, bu alandaki teorik gelişimi sınırlandırmaktadır. Yamaç paraşütü gibi yüksek risk-yüksek ödül aktivitelerinde, geleneksel rekreasyon teorilerinin açıklayıcı gücü sorgulanmakta ve yeni entegre modellere ihtiyaç duyulmaktadır (Brymer ve Schweitzer, 2017; Pain ve Pain, 2005).

Bu çalışma, yamaç paraşütü pilotlarının serbest zaman ilgilenimleri ile akış deneyimi ve etkinlik doyumunu arasındaki yapısal ilişkileri ortaya çıkararak, hem rekreasyon psikolojisi teorisine hem de macera sporları endüstrisine kritik katkılar

sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, Csikszentmihalyi'nin (1990) optimal deneyim teorisini Kyle'ın (2004) ilgilenim modeliyle ve Oliver'ın (1980) doyum paradigmasıyla entegre ederek, yamaç paraşütü bağlamında yeni bir teorik çerçeve önerecektir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, yamaç paraşütü pilotlarının serbest zaman ilgilenim düzeylerinin, etkinlik doyumunu üzerindeki etkisinde rekreasyonel akış deneyiminin aracılık rolünü incelemek ve ölçeklerin demografik değişkenler (cinsiyet, eğitim durumu, pilotluk seviyesi, yamaç paraşütüne ilişkin ilgi düzeyi, etkinliğe katılım sıklığı, toplam sorti sayısı) arasındaki farklılıklarının belirlenmesidir.

1.2. Problem Cümlesi

Yamaç paraşütü pilotlarının serbest zaman ilgilenimi, etkinlik doyumlarını nasıl etkilemekte ve bu süreçte rekreasyonel akış deneyimi aracılık rolü üstlenmekte midir?

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

1. H1a: Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
2. H1b: Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
3. H1c: Katılımcıların etkinlik doyumunu ortalama puanları, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
4. H2a: Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
5. H2b: Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
6. H2c: Katılımcıların etkinlik doyumunu ortalama puanları, eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
7. H3a: Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları, pilotluk seviyesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

8. H3b: Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, pilotluk seviyesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
9. H3c: Katılımcıların etkinlik doyumu ortalama puanları, pilotluk seviyesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
10. H4a: Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları, yamaç paraşütü ile ilgilenim süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
11. H4b: Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, yamaç paraşütü ile ilgilenim süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
12. H4c: Katılımcıların etkinlik doyumu ortalama puanları, yamaç paraşütü ile ilgilenim süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
13. H5a: Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları, yamaç paraşütü etkinliğine katılım sıklığı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
14. H5b: Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, yamaç paraşütü etkinliğine katılım sıklığı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
15. H5c: Katılımcıların etkinlik doyumu ortalama puanları, yamaç paraşütü etkinliğine katılım sıklığı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
16. H6a: Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları, sorti sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
17. H6b: Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, sorti sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
18. H6c: Katılımcıların etkinlik doyumu ortalama puanları, sorti sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.
19. H7: Serbest zaman ilgilenimi, rekreasyonel akış deneyimi üzerinde doğrudan anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir.

20. H8: Serbest zaman ilgilenimi, etkinlik doyumu üzerinde doğrudan anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir.
21. H9: Rekreatif akış deneyimi, etkinlik doyumu üzerinde doğrudan anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir.
22. H10: Serbest zaman ilgileniminin etkinlik doyumu üzerindeki etkisinde rekreatif akış deneyiminin aracılık etkisi vardır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Aşağıda belirtilen varsayımlar, araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini desteklemekte olup, elde edilen sonuçların bu ön kabullere dayandığını göstermektedir. Araştırma sonuçlarının yorumlanmasında bu varsayımlar göz önünde bulundurulacaktır.

1. Katılımcıların ölçek sorularına verdikleri yanıtların doğru ve samimi olduğu varsayılmaktadır.
2. Kullanılan ölçme araçlarının (SZİÖ, RADÖ, EDÖ) geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmektedir.
3. Araştırma örnekleminin yamaç paraşütü pilotlarını temsil ettiği varsayılmaktadır.
4. Dışsal faktörlerin (örneğin hava koşulları, uçuş süresi vb.) değişkenler üzerinde etkisi kontrol dışıdır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılığı

1. Araştırma yalnızca yamaç paraşütünü rekreatif amaçlarla yapan sertifikalı pilotlarla sınırlıdır ve ticari tandem uçuş deneyimi yaşayan turistler kapsam dışında bırakılmıştır.
2. Örneklem grubu Türkiye’de yamaç paraşütü yapan bireylerle sınırlıdır. Araştırma bulgularının kültürel genellenebilirliği Türk kültürü ile sınırlı olup, farklı kültürel değerlere sahip ülkelerde sonuçlar değişebilir.
3. Çalışma 2024 yılı yaz döneminde elde edilen verilerle yürütülmüştür. Mevsimsel faktörlerin ve yıl içi değişkenliğin pilotların deneyimleri üzerindeki potansiyel etkileri kontrol edilmemiştir.
4. Araştırmada tüm veriler öz-bildirim ölçekleri aracılığıyla toplanmış olup, bu durum sosyal istenirlik etkisi ve ortak yöntem varyansı risklerini

barındırmaktadır. Özellikle yamaç paraşütü gibi risk içeren ve sosyal prestij unsuru taşıyan sporlarda, katılımcılar deneyimlerini olduğundan daha olumlu değerlendirme eğiliminde olabilir.

5. Araştırmanın kesitsel deseni nedensellik çıkarımlarını sınırlandırmaktadır. Serbest zaman ilgilenimi, akış deneyimi ve etkinlik doyumu arasındaki nedensel ilişkilerin yönü teorik çerçeveye dayanmakta olup, boylamsal çalışmalarla doğrulanması gerekmektedir.
6. Kolayda örnekleme yönteminin kullanılması, örneklemin tüm yamaç paraşütü pilotlarını temsil etme gücünü sınırlandırmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerdeki pilotlar, düşük sosyoekonomik düzeydeki katılımcılar ve sosyal medya kullanmayan pilot grupları örnekleme yeteri kadar temsil edilmemiş olabilir.
7. Örneklemin %82,8'inin erkek katılımcılardan oluşması, cinsiyet dengesi açısından sınırlılık oluşturmaktadır. Kadın pilotların görece az temsili, cinsiyet temelli analiz sonuçlarının genellenebilirliğini etkileyebilir.
8. Akış deneyiminin anlık ve durumsal doğası gereği, geçmişe dönük hatırlama yoluyla ölçülmesi deneyimin gerçek yoğunluğunu tam olarak yansıtmayabilir. Gerçek zamanlı ölçüm yöntemleri daha doğru sonuçlar verebilir.
9. Çalışma Kyle ve Chick'in serbest zaman ilgilenim teorisi, Csikszentmihalyi'nin akış teorisi ve Oliver'ın doyum teorisi ile sınırlıdır. Risk algısı, heyecan arayışı, kişilik özellikleri, içsel/dışsal motivasyon faktörleri gibi alternatif teorik çerçeveler modele dahil edilmemiştir.
10. Çevresel faktörlerin (hava koşulları, rüzgar hızı, termal aktivite, görüş mesafesi, uçuş alanının coğrafi özellikleri) akış deneyimi ve etkinlik doyumu üzerindeki potansiyel etkileri kontrol edilmemiştir.
11. Araştırmada pilot deneyim düzeyi sertifika sınıfı ve uçuş sayısı ile sınırlı tutulmuş olup, pilotların teknik beceri düzeyleri, uçuş performansları veya güvenlik kayıtları gibi objektif kriterler değerlendirmeye alınmamıştır.
12. Katılımcıların yamaç paraşütü dışındaki diğer ekstrem spor deneyimleri, genel risk alma eğilimleri ve fiziksel aktivite geçmişleri araştırma kapsamında kontrol edilmemiştir.

1.6. Tanımlar

Serbest Zaman İlgilenimi: Bireyin belirli bir rekreasyonel aktiviteye yönelik psikolojik bağlılığını ve kişisel önemini ifade eden çok boyutlu bir yapı (Kyle ve Chick, 2004).

Rekreasyonel Akış Deneyimi: Birey, aktivite sırasında tam konsantrasyon halinde olduğu, zaman algısının kaybolduğu ve optimal performans sergilediği psikolojik durum (Csikszentmihalyi, 1990).

Etkinlik Doyumu: Bireyin yamaç paraşütü aktivitesinden elde ettiği genel memnuniyet ve tatmin düzeyi (Oliver, 1980).

Yamaç Paraşütü Pilotu: Motorlu olmayan kanatlarla atmosferik güçleri kullanarak düzenli uçuş gerçekleştiren, lisanslı veya deneyimli rekreasyonel aktivite katılımcısı.

2. LİTERATÜR

2.1. Serbest Zaman Kavramı

2.1.1. Tanım ve kuramsal temeller

Serbest zaman, modern toplum yapısında bireylerin yaşam kalitesini belirleyen temel unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir. Kraus (1997) serbest zamanı bireyin iş, temel fizyolojik ihtiyaçlar ve sosyal yükümlülüklerinden artan zaman olarak tanımlamıştır. Bu zaman dilimi, bireyin kişisel tercihleri doğrultusunda özgürce kullanabileceği, kendini geliştirme, eğlenme ve dinlenme fırsatı sunan bir alan olarak değerlendirilmektedir (Torkildsen, 2012).

Serbest zaman, yalnızca zamansal bir boyutla sınırlı olmayıp, aynı zamanda psikolojik ve sosyal anlamlar da taşımaktadır. Neulinger (1974) tarafından geliştirilen “algılanan özgürlük teorisi”, serbest zamanın özünün algılanan özgürlükle ilişkili olduğunu ve bireylerin aktivitelere katılım kararlarında içsel motivasyonun belirleyici rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu kuramsal yaklaşım, daha sonra Deci ve Ryan (2000), Ryan ve Deci (2000) tarafından geliştirilen öz-belirleme teorisi ile desteklenmiş ve serbest zamanın ötonomi, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının karşılanmasında kritik rol oynadığı gösterilmiştir.

Serbest zaman, işe, iş sorumluluklarına ya da zorunluluklara yönelik bir zaman değildir. Aksine, bireyin özgürlük alanını temsil eder; kişisel ihtiyaçlarını karşılama ve özgürce seçim yapabilme fırsatıdır. Bu çerçevede, zorunlu olmayan zaman anlayışı, serbest zamanı; çalışma, seyahat, eğitim ya da işle bağlantılı sosyal katılım gibi zorunlu etkinliklerden arınmış bir süre olarak kabul eder (Ganguly, 2023).

Ganguly (2023) tarafından belirtildiği üzere, serbest zaman yalnızca zorunlu olmayan zaman anlayışını ifade etmez; aksine bireyin özgürlük alanını temsil eder ve kişisel ihtiyaçlarını karşılama ile özgürce seçim yapabilme fırsatı sunar. Bu çerçevede serbest zaman, çalışma, seyahat, eğitim ya da işle bağlantılı sosyal katılım gibi zorunlu etkinliklerden arınmış bir süre olarak kabul edilmektedir. Bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılımı, kişisel gelişim, sosyal etkileşim ve yaşam doyumu açısından kritik öneme sahiptir ve bu etkinlikler bireylerin fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan önemli bir araç olarak işlev görmektedir (Iwasaki, 2007).

2.1.2. Serbest zaman aktivitelerinin sınıflandırılması ve katılım süreçleri

Serbest zaman aktiviteleri bireylerin kendi eğilimlerine göre kendilerini ifade edebilecekleri ve tercih ettikleri deneyimleri yaşayabilecekleri bağlamsal koşulları sağlayan etkinlikler olarak tanımlanabilir (Kleiber, 1999). Bu aktiviteler, kişinin serbest zamanında ne yapmak istediğini, kiminle ve ne zaman yapmak istediğini seçme özgürlüğünü ifade eder ve yaşama önemli ölçüde anlam katmaktadır (Iso-Ahola, 1999). Hutchinson vd. (2005), serbest zaman aktivitelerinin bireylerin sağlık ve refah düzeylerine önemli katkılar sağladığını, özellikle günlük yaşamın monotonluğunu kırarak yaşam kalitesini artırdığını belirtmiştir. Henderson ve Ainsworth (2002), serbest zaman katılımının fiziksel aktivite, rekreasyon ve sağlık arasındaki bağlantıyı güçlendirdiğini ve özellikle keyif alma unsurunun bu süreçte kritik rol oynadığını vurgulamıştır.

Stebbins (2007) tarafından geliştirilen serbest zaman aktiviteleri sınıflandırması, bu alandaki en kapsamlı kuramsal çerçevelerden birini sunmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre serbest zaman aktiviteleri üç ana kategoriye ayrılmaktadır: ciddi serbest zaman (serious leisure), gündelik serbest zaman (casual leisure) ve proje temelli serbest zaman (project-based leisure). Ciddi serbest zaman kavramı, bireylerin uzun vadeli bağlılık, özel beceri geliştirme ve kimlik inşası gerektiren aktivitelerle ilgilidir. Bu kategori altında yer alan aktiviteler, katılımcıların sadece zaman geçirmesini değil, aynı zamanda kişisel kimliklerinin bir parçası haline gelmesini sağlayacak düzeyde bağlılık gerektirmektedir.

Açık hava rekreasyonu aktiviteleri, Ganguly (2023) tarafından yapılan güncel sınıflandırmaya göre çeşitli doğal çevre koşullarına göre kategorize edilmektedir. Dağ temelli aktiviteler arasında dağcılık, kaya tırmanışı ve yamaç paraşütü; orman temelli aktiviteler arasında doğa yürüyüşü, kamp ve oryantiring; deniz temelli aktiviteler arasında sörf, dalış ve yelken; tatlısu aktiviteleri arasında rafting, kano ve balık tutma; hava temelli aktiviteler arasında yamaç paraşütü, skydiving ve balon; çöl aktiviteleri arasında ise çöl safarisi ve kum kayağı yer almaktadır. Bu çok boyutlu sınıflandırma, açık hava rekreasyonunun hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemini ortaya koymaktadır.

2.1.3. Serbest zaman katılımını etkileyen faktörler

Serbest zaman katılımı, yalnızca bireyin serbest vakitlerini değerlendirmesi olarak değil; aynı zamanda sağlık, sosyal bağlılık ve psikolojik iyilik hâli üzerinde etkili olan çok boyutlu bir davranış olarak ele alınmaktadır (Ganguly, 2023). Bu davranışı açıklamak için sıklıkla sosyal ekolojik model (McLeroy vd., 1988), öz-yeterlik kuramı

(Bandura, 1986), toplumsal belirleyiciler yaklaşımı ve kesişimsellik kuramı (Crenshaw, 1989; Mielke vd., 2022) kullanılmaktadır. Sosyal ekolojik modele göre birey davranışları, yalnızca kişisel tercihlerle değil; çevresel, sosyal ve yapısal etkenlerin etkileşimiyle şekillenir. Bu çerçevede, fiziksel aktiviteye katılım; bireyin kendine olan inancı (öz-yeterlik), sosyal destek, fiziksel çevre (örneğin parklar, güvenlik), kültürel normlar ve sosyoekonomik düzey gibi çok katmanlı etkenlerle ilişkilidir.

Bandura'nın (1986) öz-yeterlik kuramı, bireyin belirli bir davranışı gerçekleştirme konusundaki inancının, bu davranışa katılımı doğrudan etkilediğini öne sürmektedir. Özellikle düşük gelirli ve düşük eğitim düzeyine sahip bireylerde öz-yeterlik algısının zayıf olması, serbest zaman etkinliklerine katılımı da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu durum, Cerin ve Leslie'nin (2008) yürüttüğü araştırmada da ortaya konmuştur. Araştırma, hem bireysel (gelir, eğitim, öz-yeterlik) hem de çevresel düzeydeki (mahalle güvenliği, açık alanlara erişim) değişkenlerin fiziksel aktiviteye katılım üzerinde anlamlı etkiler ortaya çıkardığını göstermiştir. Özellikle öz-yeterlik ve sosyal destek gibi psikososyal faktörler, düşük gelirli bireylerde katılım davranışını önemli ölçüde şekillendirmektedir. Bu bağlamda, Hassett vd. (2023) tarafından Avustralya'da yürütülen ulusal çaplı çalışmada, engelli bireylerin serbest zaman fiziksel aktivitelerine katılım oranlarının engelli olmayanlara kıyasla belirgin biçimde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada, sağlık sorunları ve uygun imkân eksikliği gibi yapısal sınırlılıkların, bu bireylerin fiziksel aktiviteye katılımında temel engeller olduğu gösterilmiştir. Bulgular, sosyal eşitsizliklerin yalnızca sosyoekonomik göstergelerle değil, aynı zamanda sağlık temelli kapasite kısıtlılıklarıyla da kesişerek fiziksel aktivite davranışlarını etkilediğini ortaya koymaktadır.

Bu çok düzeyli etkiyi kesişimsel bakış açısıyla ele alan Mielke vd. (2022), Brezilya'da yürüttükleri ulusal düzeyde bir çalışmada, serbest zaman fiziksel aktivitesine katılımın yalnızca tekil değişkenlerle (örneğin sadece cinsiyet ya da gelir) açıklanamayacağını ortaya koymuştur. Çalışma, farklı sosyal kimliklerin (cinsiyet, ırk, gelir, eğitim düzeyi) kesişimsel etkisiyle bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılımında belirgin eşitsizliklerin oluştuğunu göstermiştir. Örneğin, beyaz, üniversite mezunu ve yüksek gelirli erkeklerin %48'i yeterli düzeyde fiziksel aktiviteye katılırken; düşük gelirli, düşük eğitilmiş ve beyaz olmayan kadınlarda bu oran yalnızca %9,8'dir. Benzer biçimde Mutz ve Müller (2021), Almanya'da gerçekleştirdikleri araştırmada,

farklı spor türlerine katılımın sosyal sınıf ve kültürel sermayeye göre anlamlı biçimde yapıldığını, özellikle yoga, doğa sporları, fitness, su sporları ve raket sporları gibi etkinliklerin daha yüksek sosyal statüyle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Kim vd. (2024) tarafından ergen bireylerle gerçekleştirilen bir çalışmada, serbest zaman etkinliklerine katılımın yalnızca serbest zaman değerlendirmesi olarak değil; psikolojik iyi oluşla da doğrudan ilişkili olduğu gösterilmiştir. Bu bulgular, bireylerin serbest zaman aktivitelerine katılımının yalnızca içsel refah düzeyini değil; sosyal katılım yoluyla toplumsal bağlılığı da etkileyebileceğini göstermektedir. Koçak ve Gürbüz (2024) ise, beş Avrupa ülkesini kapsayan araştırmalarında, serbest zaman kısıtlamalarının yaşam doyumu üzerinde etkili olduğunu; sosyal katılımın ise bu etkiyi düzenleyici bir rol üstlendiğini tespit etmişlerdir.

Tüm bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, serbest zaman katılımının yalnızca bireysel istek veya motivasyona bağlı olmadığı; aynı zamanda çevresel, toplumsal ve yapısal eşitsizliklerle şekillenen bir davranış biçimi olduğu görülmektedir. Bu nedenle, farklı düzeylerdeki sosyal belirleyicileri dikkate alan bütüncül müdahale stratejileri geliştirilmesi önem arz etmektedir.

2.1.4. Serbest zaman aktivite türleri

Serbest zaman katılımına ilişkin bireysel ve toplumsal belirleyiciler ışığında, bu zaman diliminde gerçekleştirilen etkinliklerin türlerine dair yapılan sınıflamalar, serbest zaman davranışının niteliğini anlamada önemli bir zemin sunmaktadır.

Serbest zaman aktiviteleri, Stebbins (2007) tarafından geliştirilen sınıflandırmaya göre ciddi serbest zaman, gündelik serbest zaman ve proje temelli serbest zaman olarak üç ana kategoriye ayrılmaktadır. Bu sınıflandırma, aktivitelerin yoğunluğu, sürdürülebilirliği ve bireysel gelişime katkısı açısından önemli farklılıklar içermektedir.

Açık hava rekreasyonu bireylerin doğayla doğrudan etkileşim kurabilecekleri, doğal çevre ve doğal kaynaklara yakın hissedebilecekleri birçok rekreasyon aktivitesine katılabildikleri bir ortam sağlayan ve insanların sağlık ve yaşam kalitesi için önemli hale gelen etkinlikler bütünüdür (Manning, 2011). Bu aktiviteler, doğayla doğrudan temasa geçme, temiz hava alma ve hoş bir çevre içinde bulunma avantajları sağlamakta, fiziksel, sosyal ve psikolojik yönlerden çeşitli kazanımlar sunmaktadır. Ganguly (2023) tarafından sunulan sınıflamaya göre, bu etkinlikler; dağ, orman, deniz, tatlısu, hava ve çöl gibi doğal çevre koşullarına göre çeşitlenmektedir. Bununla birlikte aile dostu, kültürel ve fiziksel

aktivite temelli kategoriler de dikkate alınarak çok boyutlu bir sınıflandırma yapılmıştır. Örneğin yamaç paraşütü ve skydiving gibi hava temelli ekstrem sporlar bireyde heyecan ve meydan okuma duygusu ortaya çıkartırken; trekking, mantar toplama veya kampçılık gibi aktiviteler doğayla uyumlu, daha sakin deneyimler sunmaktadır. Aile ve kültürel temelli etkinlikler ise sosyal etkileşimi ve toplumsal katılımı güçlendiren önemli serbest zaman deneyimleridir. Bu çok yönlü yaklaşım, açık hava rekreasyonunun hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemini ortaya koymaktadır.

Macera rekreasyonu aktiviteleri genellikle ciddi serbest zaman kategorisinde değerlendirilmektedir. Houge Mackenzie ve Hodge (2020), bu tür aktivitelerin öznel refah düzeyi üzerindeki etkisini inceledikleri kavramsal çerçevede, fiziksel, duygusal ve sosyal gelişim üzerinde güçlü katkılar sunduğunu ortaya koymuştur.

Diğer yandan, teknolojik dönüşümle birlikte dijital serbest zaman etkinlikleri de önemli bir kategori haline gelmiştir. Chang vd. (2023), yaşlı bireylerde dijital serbest zaman aktivitelerinin sosyal destek, akış deneyimi ve sosyal katılım üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmada, farklı dijital etkinlik türlerinin bireysel sonuçlar açısından anlamlı farklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Serbest zaman etkinliklerinin yalnızca bireysel iyi oluş değil, aynı zamanda kültürel uyum ve toplumsal bütünleşme süreçlerinde de önemli rol oynadığı başka araştırmalarla da gösterilmiştir. Örneğin, Kim vd. (2015), Koreli göçmenlerle gerçekleştirdikleri araştırmada, hobi ve sosyal içerikli etkinliklerin davranışsal uyum üzerinde olumlu etkileri olduğunu; gönüllülük ve kültürel temelli etkinliklerin ise bazı durumlarda kültürel değer uyumu ile ters ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bulgular, serbest zamanın göçmen bireylerin içinde bulundukları toplumla olan ilişkilerini şekillendirme potansiyelini ortaya koymaktadır.

2.1.5. Serbest zamanın faydaları

Serbest zaman aktivitelerinin bireysel ve toplumsal düzeyde çok boyutlu faydaları bulunmaktadır. Iwasaki (2007), serbest zaman aktivitelerinin yaşam kalitesini artıran temel yolları olarak stres azaltma, sosyal destek sağlama, kişisel gelişim ve anlamlandırma süreçlerini tanımlamıştır. Bu çok boyutlu yaklaşım, serbest zamanın yalnızca eğlence amaçlı olmadığını, aynı zamanda bireylerin genel refah düzeylerini artıran önemli bir araç olduğunu göstermektedir.

Berasategi Sancho vd. (2023), göçmenlerde serbest zamanın sosyal katılım alanı olarak işlev gördüğünü ve yaşam doyumunu artırdığını ortaya koymuştur. Bu çalışma, serbest zaman aktivitelerinin sosyal entegrasyon sürecinde kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Gyasi vd. (2023), Gana’da yaşlı bireylerde mutlu yaşlanma sürecini incelediği çalışmada, sosyal katılımın bu süreçte temel bir faktör olduğunu tespit etmiştir. Çalışma, serbest zaman aktivitelerinin yaşam boyu süren faydalar sağladığını ortaya koymaktadır.

Fancourt vd. (2021) serbest zaman faaliyetlerinin fiziksel ve psikolojik refah üzerindeki etkileri uzun süredir vurgulansa da bu etkilerin nasıl ortaya çıktığını açıklayan bütüncül kuramsal çerçeveler sınırlı olduğunu belirtmiştir. Bu doğrultuda 600’den fazla psikolojik, biyolojik, sosyal ve davranışsal etki mekanizmasını analiz ettikleri kapsamlı incelemelerinde, serbest zaman aktivitelerinin bireysel (mikro), grup (mezo) ve toplumsal (makro) düzeyde etkiler ortaya çıkardığını öne süren “Çok Düzeyli Serbest Zaman Mekanizmaları Çerçevesi”ni sunmuşlardır. Bu yaklaşım, serbest zaman katılımının yalnızca bireysel tercihlerle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda toplumsal bağlılık, sağlık yönetimi ve anlam üretimi gibi daha geniş ölçekli yapılarla da ilişkili olduğunu göstermektedir.

2.2. Serbest Zaman İlgilenimi

Serbest zaman ilgilenimi, Havitz ve Dimanche (1997) tarafından “bir serbest zaman aktivitesi veya ilgili ürüne yönelik gözlemlenemeyen motivasyon, uyarılma veya ilgi durumu” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, ilgilenimin yalnızca gözlemlenebilir davranışlarla değil, aynı zamanda psikolojik durumlarla da ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Kyle ve Chick (2002), serbest zaman ilgileniminin sosyal doğasını vurgulayarak, bu kavramın bireysel tercihlerden ziyade sosyal etkileşimler ve kişisel anlamlar çerçevesinde şekillendiğini belirtmiştir. Bu perspektif, serbest zaman ilgileniminin karmaşık ve çok boyutlu bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır.

Kyle ve Chick (2004), kalıcı serbest zaman ilgileniminin kişisel ilişkilerin önemini vurgulayarak, bu kavramın yalnızca aktiviteye karşı gelişen bireysel bir tutum olmadığını, aynı zamanda sosyal ağlar ve toplumsal bağlamlar içinde şekillendiğini belirtmiştir. Bu yaklaşım, serbest zaman ilgileniminin sosyal boyutlarının anlaşılması

açısından kritik öneme sahiptir ve aktivitelere katılımın sadece bireysel motivasyonlarla değil, sosyal kimlik inşası süreçleriyle de ilişkili olduğunu göstermektedir.

2.2.1. İlgilenimin boyutları ve ölçüm yaklaşımları

Serbest zaman ilgileniminin kavramsal yapısı, Zaichkowsky (1985) tarafından geliştirilen Kişisel İlgilenim Envanteri'nin serbest zaman bağlamına uyarlanmasıyla şekillenmiştir. Kyle vd. (2007) tarafından geliştirilen Modifiye Edilmiş İlgilenim Ölçeği, serbest zaman ilgilenimini üç temel boyutta kavramsallaştırmaktadır: çekicilik, kendini ifade ve yaşam tarzı. Bu üç boyutlu yapı, ilgilenimin farklı yönlerini kapsamlı bir şekilde değerlendirme imkânı sunmakta ve sosyal psikoloji ile tüketici davranışı teorilerinden yararlanmaktadır.

Çekicilik boyutu, hedonik tüketim teorisi (Hirschman ve Holbrook, 1982) temelinde kavramsallaştırılmıştır. Bu boyut, bireyin aktiviteye karşı hissettiği genel ilgi, keyif ve heyecan düzeyini ifade etmektedir. Çekicilik, aktivitenin bireyde ortaya çıkardığı içsel motivasyon ve pozitif duygusal tepkileri ölçmektedir. Bu boyut, öz-belirleme teorisinin (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2000) içsel motivasyon kavramıyla yakından ilişkilidir ve aktivitenin birey için ne derece çekici ve ilgi çekici olduğunu belirlemeye odaklanır.

Kendini ifade boyutu, sembolik etkileşimcilik teorisi (Mead, 1934) ve sosyal kimlik teorisi (Tajfel ve Turner, 1979) çerçevesinde geliştirilmiştir. Bu boyut, aktivitenin bireyin kimliğini ve değerlerini yansıtmaya derecesini ölçmektedir. Benlik ifadesi, aktivitenin bireyin kim olduğunu ve neyi önemseydiğini ifade etme aracı olarak işlev görüp görmediğini değerlendirmektedir. Bu kavramsal yaklaşım, Genişletilmiş Benlik Teorisi (Belk, 1988) ile uyumludur ve bireylerin tüketim nesneleri (bu durumda serbest zaman aktiviteleri) aracılığıyla kimlik inşa etme süreçlerini açıklamaktadır.

Sosyal ilişki teorisi (Plummer, 1974) ve değerler-tutumlar-yaşam tarzı modeli temelinde kavramsallaştırılmıştır. Bu boyut, aktivitenin bireyin günlük yaşamındaki merkezi önemine ve yaşam tarzına entegrasyonuna odaklanmaktadır. Sosyal ilişki, aktivitenin yaşam kalitesi, zaman tahsisi ve kaynak dağılımı açısından bireyin hayatındaki konumunu belirlemeye yöneliktir. Kalıcı ilgilenim (enduring involvement) ve durumsal ilgilenim (situational involvement) ayrımı, ayrıntılı olasılık modeli (Petty ve Cacioppo, 1986) çerçevesinde ele alınmaktadır. Kalıcı ilgilenim, bireyin aktiviteye yönelik uzun vadeli ve istikrarlı ilgi düzeyini; durumsal ilgilenim ise belirli bir zaman ve

durumda ortaya çıkan geçici ilgi yoğunluğunu ifade etmektedir. Bilişsel ve duyuşsal ilgilenim ayrımı, çift süreç teorileri (dual-process theories) temelinde yapılmaktadır. Bilişsel ilgilenim, aktivite hakkında düşünme, analiz etme ve bilgi işleme süreçlerini kapsamaktadır. Duyuşsal ilgilenim ise aktiviteye yönelik duygusal bağ, tutku ve hissi yoğunluğu içermektedir. Bu ayrım, sistem 1 ve sistem 2 düşünme (Kahneman, 2011) kavramlarıyla da ilişkilendirilebilir.

Ölçüm yaklaşımları açısından, serbest zaman ilgilenimi Likert tipi ölçekler, anlamsal farklılaştırma ölçekleri ve davranışsal göstergeler kullanılarak değerlendirilmektedir (Kyle vd., 2007; Gürbüz vd., 2018; Zaichkowsky, 1985). Çok boyutlu ölçekleme ve faktör analizi teknikleri, ilgilenimin alt boyutlarının belirlenmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Havitz ve Dimanche, 1997; Jackson ve Eklund, 2002). Kültürel değişkenlik açısından, ilgilenim boyutları Hofstede'nin kültürel boyutlar teorisi çerçevesinde farklılaşmaktadır (Hofstede, 1980). Bireyci kültürlerde kendini ifade boyutu daha belirgin olurken, kolektif kültürlerde sosyal onay ve grup uyumu temelli değerlendirmeler öne çıkmaktadır (Neupane ve Shim, 2019; Berasategi vd., 2023). Psikometrik özellikler açısından, ilgilenim ölçeklerinin yapı geçerliği, yakınsak geçerlik, ayrışma geçerliği ve güvenilirlik kriterleri klasik test teorisi ve madde tepki teorisi çerçevesinde değerlendirilmektedir (Hair vd., 2019). Doğrulayıcı faktör analizi ve yapısal eşitlik modellemesi, ilgilenimin çok boyutlu yapısının test edilmesinde tercih edilen istatistiksel yöntemlerdir (Kline, 2015; Hayes, 2018).

Bu kuramsal çerçeve, serbest zaman ilgileniminin psikolojik, sosyolojik ve pazarlama disiplinlerinden beslenen multidisipliner bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır (Csikszentmihalyi, 1990; Ryan ve Deci, 2000; Iwasaki, 2007). İlgilenimin boyutları ve ölçüm yaklaşımları, hem teorik hem de uygulamalı araştırmalar için sağlam bir metodolojik temel sunmaktadır (Newman vd., 2014; Matsumoto vd., 2018).

2.3. Akış Teorisi ve Rekreatif Akış Deneyimi

2.3.1. Akış teorisinin kuramsal temelleri ve tarihsel gelişimi

Akış bireyin bir etkinlik sırasında tam katılım yaşadığı ve zamanın akışını unuttuğu optimal bilinç hali olup (Csikszentmihalyi, 1990), optimal deneyim psikolojisinin temel kavramlarından biri olarak Csikszentmihalyi (1975, 1990) tarafından geliştirilen bir durumdur. Csikszentmihalyi (1990) akışı bireyin bir aktiviteye tamamen

odaklandığı, zaman algısının değiştiği, kendini unuttuğu ve içsel motivasyonun en üst düzeyde olduğu psikolojik durum olarak tanımlamıştır. Bu deneyim bireyin beceri düzeyi ile karşılaştığı zorluk arasındaki optimal dengenin kurulduğu anlarda ortaya çıkmaktadır.

Csikszentmihalyi ve LeFevre (1989) akış deneyiminin hem iş hem de serbest zaman bağlamlarında yaşanabileceğini, ancak serbest zaman aktivitelerinde bu deneyimin daha sıklıkla ve yoğun biçimde yaşandığını belirtmiştir. Akış teorisinin temel varsayımı bireylerin en optimal performans ve en yüksek memnuniyet düzeylerini, beceri ve zorluk arasındaki dengenin sağlandığı durumlarda yaşadıklarıdır.

Bu doğrultuda Jackson ve Kimiecik (2008), akış kuramını pozitif psikoloji perspektifinden ele alarak, spor ve fiziksel aktivite bağlamında optimal deneyimin yalnızca performansa değil, bireyin anlamlı yaşam yaşama arayışına da hizmet ettiğini vurgulamıştır. Akış bu yönüyle sadece anlık haz değil, uzun vadeli psikolojik gelişim ve öz-gerçekleştirme ile de ilişkilendirilmektedir.

Jackson ve Eklund (2002) ve Jackson vd. (2004) tarafından geliştirilen akış ölçekleri, akış deneyiminin çok boyutlu yapısını sistematik olarak değerlendirme imkânı sunmuştur. Bu ölçekler, akış deneyiminin dokuz temel bileşenini ölçmektedir:

- (1) beceri-zorluk dengesi,
- (2) eylem-farkındalık birleşimi,
- (3) net hedefler,
- (4) açık geri bildirim,
- (5) görevde odaklanma,
- (6) kontrol hissi,
- (7) kendine yönelik farkındalığın kaybı,
- (8) zaman dönüşümü ve
- (9) ototelik deneyim.

Bu kuramsal yapı, özellikle macera rekreasyonu gibi doğa temelli, yüksek beceri gerektiren etkinliklerde daha da anlam kazanmaktadır. Nitekim Jackson vd. (2023) tarafından gerçekleştirilen kapsamlı bir araştırma, akışın macera rekreasyonu bağlamında yalnızca bir psikolojik durum değil, aynı zamanda bireyin katılım motivasyonlarını şekillendiren temel bir yapı olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada kullanılan DFS-2 ve SFSS gibi ölçüm araçlarının, geleneksel spor bağlamlarının dışında da geçerli olduğu saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların deneyimlediği akış düzeyinin oldukça yüksek olduğu

belirlenmiştir. Üstelik bu deneyim; kişisel ustalık, öz-yeterlik, doğayla bağlantı, güven ve anlamlılık gibi çok boyutlu motivasyonel yapılarla ilişkilendirilmiştir. Bu bulgular, akış kuramının klasik “risk ve heyecan arayışı” anlayışının ötesine geçtiğini, özellikle serbest zaman bağlamında kendilik inşası, içsel dönüşüm ve doğayla bütünleşme gibi daha derin psikolojik süreçlerle bağlantılı olduğunu göstermektedir.

2.3.2. Rekreasyonel bağlamda akış deneyimi ve ölçüm yaklaşımları

Rekreasyonel akış deneyimi serbest zaman aktiviteleri bağlamında yaşanan akış durumlarını ifade etmektedir. Rekreasyonel akış deneyimi, bireylerin serbest zaman etkinliklerinden aldıkları doyumun ve bu etkinliklere olan bağlılıklarının artmasında kritik bir rol oynamaktadır. Akış deneyimi, aynı zamanda bireylerin yaşam kalitesi ve genel refah düzeylerini artıran önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Al Ahmed, 2024; Mutz ve Müller, 2021; Stenseng vd., 2015).

Ayhan vd. (2020) tarafından geliştirilen Rekreasyonel Akış Deneyimi Ölçeği, Türkiye’de bu alanın gelişimine önemli katkı sağlamıştır. Bu ölçek tek boyutlu yapıda olup toplam 9 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar, ifadeleri 7’li Likert tipi bir ölçek aracılığıyla değerlendirmektedir. Ölçek maddeleri; zaman algısının kaybı, tam odaklanma, kontrol hissi ve içsel motivasyon gibi temel akış unsurlarını yansıtacak şekilde yapılandırılmıştır.

Chang vd. (2023), yaşlı bireylerde dijital serbest zaman aktivitelerinin sosyal destek, akış deneyimi ve sosyal katılım ile ilişkisini incelediği çalışmada, akış deneyiminin bu süreçte aracı bir rol oynadığını tespit etmiştir. Bu bulgu, akış deneyiminin serbest zaman aktivitelerinin bireysel sonuçlar üzerindeki etkisini güçlendirdiğini göstermektedir.

2.4. Etkinlik Doyumu: Kavramsal Çerçeve ve Çok Boyutlu Yapı

Etkinlik doyumunu, bireylerin katıldıkları serbest zaman aktivitelerinden elde ettikleri tatmin düzeyini ifade etmektedir. Bu kavram, aktivitelerin bireysel ihtiyaçları karşılama derecesi, beklentilerin karşılanma düzeyi ve genel memnuniyet seviyesini kapsamaktadır (Oliver, 1980; Funk vd., 2011; Deci ve Ryan, 2000; Beard ve Ragheb, 1980). Etkinlik doyumunu, sadece bireysel tatminle sınırlı kalmayıp, sürdürülebilir katılım davranışları ve yaşam kalitesinin artmasına aracılık eden kritik bir faktör olarak görülmektedir (Sato vd., 2014; Theodorakis vd., 2015). Katılımcıların etkinlik sürecinde

deneyimledikleri akış durumu ve psikolojik kopuş, etkinlik doyumunun kalitesini artıran temel bileşenler arasında yer almaktadır (Csikszentmihalyi, 1990; Newman vd., 2014). Bu çok boyutlu ve dinamik yapı, serbest zaman davranışlarının devamlılığı ve bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi açısından stratejik öneme sahiptir.

Oliver (1980) tarafından geliştirilen beklenti-eşitsizlik teorisi, etkinlik doyumunun kavramsal temellerini oluşturmaktadır. Bu teoriye göre, bireyler etkinliğe katılım öncesinde belirli beklentiler geliştirmekte ve deneyim sonrasında algıladıkları performans bu beklentilerle karşılaştırmaktadır. Beklentilerin aşıldığı durumlar pozitif eşitsizliğe ve yüksek doyuma, karşılanmadığı durumlar ise negatif eşitsizliğe ve düşük doyuma yol açmaktadır. Bu bilişsel değerlendirme süreci, katılımcının etkinlik doyumunu düzeyini belirlemektedir.

Oliver (1997) Tüketici memnuniyeti paradigması çerçevesinde, etkinlik doyumunu deneyim öncesi beklentiler ile deneyim sonrası algılanan performans arasındaki karşılaştırma süreci olarak kavramsallaştırmıştır. Bu yaklaşım, etkinlik doyumunun değerlendirilmesinde bilişsel süreçlerin önemini vurgulamakta ve katılımcıların subjektif deneyimlerinin merkezi rolünü göstermektedir.

Çok boyutlu doyum modeli, Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilen kuramsal çerçeveye dayanmaktadır. Bu modele göre etkinlik doyumunu altı temel boyuttan oluşmaktadır:

Psikolojik doyum katılımcıların etkinlik sırasında yaşadığı pozitif duygular, özgüven artışı ve kişisel başarı hissini kapsamaktadır. Bu boyut, etkinliğin birey üzerindeki ruhsal ve duygusal etkilerini ifade etmektedir. Eğitsel doyum etkinlik aracılığıyla kazanılan yeni bilgi, beceri ve deneyimleri içermektedir. Bireylerin entelektüel gelişimine katkı sağlayan öğrenme süreçlerini kapsamaktadır. Sosyal doyum katılımcılar arası etkileşim, arkadaşlık kurma ve toplumsal bağ geliştirme süreçlerini ifade etmektedir. Grup dinamikleri ve sosyal ağların güçlendirilmesi bu boyut altında değerlendirilmektedir. Rahatlama etkinliğin stres azaltma, gevşeme ve zihinsel yenilenme sağlama düzeyini ölçmektedir. Günlük yaşamın yoğunluğundan uzaklaşma ve dinlenme ihtiyacının karşılanmasını içermektedir. Fizyolojik doyum, etkinliğin fiziksel sağlık, kondisyon ve vücut işlevleri üzerindeki olumlu etkilerini kapsamaktadır. Fiziksel aktivite düzeyi ve sağlık kazanımları bu boyutta değerlendirilmektedir. Estetik doyum, etkinliğin güzellik, sanat ve görsel deneyim sağlama düzeyini ifade etmektedir. Doğal

çevre, görsel güzellik ve sanatsal unsurlardan elde edilen tatmin bu kapsamda ele alınmaktadır.

Öz-belirleme teorisi (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2000) açısından ele alındığında, etkinlik doyumu üç temel psikolojik ihtiyacın karşılanma düzeyiyle ilişkilendirilmektedir. Otonomi ihtiyacı, bireyin kendi seçimleri doğrultusunda hareket etme özgürlüğünü; yeterlik ihtiyacı, etkinlikte başarılı olma ve ustalık kazanma duygusunu; ilişkisellik ihtiyacı ise sosyal bağ kurma ve ait olma duygusunu ifade etmektedir.

Deneyimsel değer teorisi çerçevesinde, etkinlik doyumu dört temel değer boyutunda kavramsallaştırılmaktadır: işlevsel değer (paranın karşılığını alma), duygusal değer (pozitif duyguların yaşanması), sosyal değer (sosyal statü ve onay kazanma) ve bilişsel değer (yeni deneyim ve bilgi edinme). Sosyal kimlik teorisi bağlamında ise, etkinlik doyumu bireyin grup üyeliği ve sosyal kimlik inşası süreçleriyle yakından ilişkilidir. Katılımcılar, etkinlik aracılığıyla belirli sosyal gruplara ait olma duygusu geliştirmekte ve bu aidiyet duygusu doyum düzeylerini etkilemektedir. Akış teorisi ile etkinlik doyumu arasında güçlü kavramsal bağlar bulunmaktadır. Csikszentmihalyi'nin (1990) akış kuramına göre, optimal deneyim yaşayan bireyler yüksek düzeyde doyum elde etmektedir. Akış deneyiminin varlığı, etkinlik doyumunun kalitesini artıran önemli bir faktördür.

Kültürel boyut, etkinlik doyumunun değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken kritik bir unsurdur. Hofstede'nin kültürel boyutlar teorisine göre, bireycilik-kolektivizm, güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma ve uzun-kısa vadeli yönelim gibi kültürel değerler, doyum algısını şekillendirmektedir (Hofstede, 1980). Kültürlerarası araştırmalar, farklı kültürel bağlamlarda etkinlik doyumunun farklı boyutlarının öne çıktığını göstermektedir (Neupane ve Shim, 2019).

Davranışsal sonuçlar modeli, etkinlik doyumunun gelecekteki davranışsal niyetleri şekillendiren temel faktör olduğunu varsaymaktadır. Yüksek doyum yaşayan bireyler, tekrar katılım, tavsiye etme ve sadakat gösterme eğilimi sergilerken; düşük doyum yaşayanlar kaçınma ve negatif ağızdan ağıza iletişim davranışları göstermektedir (Oliver, 1997). Bu davranışsal sonuçlar, serbest zaman hizmetleri ve etkinlik organizasyonları açısından kritik öneme sahiptir (Theodorakis vd., 2015; Sato vd., 2017).

Bu kuramsal çerçeve, etkinlik doyumunun çok boyutlu, dinamik ve bağlamsal bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Kavramın anlaşılması, hem teorik hem de uygulamalı perspektiflerden serbest zaman davranışlarının açıklanmasında önemli katkılar sunmaktadır (Newman vd., 2014; Iwasaki, 2007).

2.5. Yamaç Paraşütü ve Macera Rekreasyonu

2.5.1. Yamaç paraşütünün tanımı ve ayırt edici özellikleri

Yamaç paraşütü, herhangi bir motor ya da elektronik donanıma ihtiyaç duymadan yapılan, ekonomik ve erişilebilir doğa temelli bir hava sporudur. Bu yönüyle açık alan rekreasyon etkinlikleri arasında özel bir yere sahip olup hem bireysel gelişim hem de çevresel farkındalık açısından önemli katkılar sunmaktadır (Batman ve Demirel, 2015). Yamaç paraşütü yalnızca fiziksel yeterliliği değil, aynı zamanda zihinsel odaklanma, hızlı karar verme ve risk yönetimi gibi bilişsel becerileri de gerekli kılar. Bu yönüyle ekstrem sporlar sınıfında değerlendirilen bu etkinlik, bireyin yüksek düzeyde “akış deneyimi” yaşadığı bir alan olarak da dikkat çekmektedir (Csikszentmihalyi, 1990; Ayazlar, 2015).

Yamaç paraşütü, kontrollü bir paraşüt aracılığıyla bireysel ya da tandem olarak gerçekleştirilen, yüksekten süzölmeye dayalı bir hava sporudur. Bu sporun icrasında kumaş kanopi, sele, kask, telsiz ve yedek paraşüt gibi temel ekipmanlar kullanılmaktadır. Güvenli ve başarılı bir uçuş için meteorolojik koşulların doğru analiz edilmesi, termik hava akımlarının yönetilmesi ve kalkış-iniş tekniklerinin uygun biçimde uygulanması gerekmektedir. Son yıllarda sportif rekabet, kültürel entegrasyon ve destinasyon pazarlaması gibi unsurlar, yamaç paraşütünü yalnızca bir ekstrem spor değil, aynı zamanda turizm geliştirme aracı haline getirmiştir. Bu sporun icrasında kumaş kanopi, sele, kask, telsiz ve yedek paraşüt gibi temel ekipmanlar kullanılmaktadır. Yamaç paraşütü kumaştan üretildiği için stabil bir yapıya sahip değildir ve kolayca taşınabilen oldukça hafif bir hava aracıdır (THK, 2025). İniş ise pilotun bacakları yardımıyla gerçekleştirilir. Güvenli ve başarılı bir uçuş için meteorolojik koşulların doğru analiz edilmesi, termik hava akımlarının yönetilmesi ve kalkış-iniş tekniklerinin uygun biçimde uygulanması gerekmektedir.

Esen ve Kılıç (2020), yamaç paraşütünü hem doğa temelli bir rekreasyon etkinliği hem de risk, adrenalin ve özgürlük deneyimi sunan bir macera sporu olarak tanımlamaktadır. Bu çift doğa, yamaç paraşütünü diğer açık hava etkinliklerinden ayıran

temel karakteristiklerden birini oluşturmaktadır. Aktivite, katılımcılara fiziksel meydan okumanın yanı sıra zihinsel odaklanma, risk değerlendirmesi ve çevresel farkındalık gibi çok boyutlu deneyimler sunmaktadır. Bugün teknolojinin gelişmesiyle birlikte pilot ve yolcunun beraber uçuş gerçekleştirebildiği tandem adı verilen iki kişilik yamaç paraşütleri de kullanılmaya başlanmış ve bu sayede daha fazla kişi bu heyecan verici uçuş deneyimini yaşama fırsatına sahip olmuştur.

2.5.2. Yamaç paraşütünün tarihsel gelişimi ve teknolojik evrim

Yamaç paraşütüyle ilk olarak 1940 yıllarında Wright kardeşler tarafından başarılı uçuşlar gerçekleştirilmiştir. Bu uçuşları gerçekleştirmek için kullanılan birkaç parça perde kumaştan yapılan bir tür uçurtma ile farklı bir havacılık anlayışına öncülük edilmiştir. Daha sonraki yıllarda esnek bir yapısı bulunan kanatların üzerinde çalışmalar yapılmış ve denemeler gerçekleştirilmiştir. 1948’de basit bir şekilde yapılmış yelken kanatlar ortaya çıkmıştır. Ancak bunlar yalnızca araç yardımıyla havalanabilmekteydi. 1961 yılında kendi şişerek süzülen paraşütler fikirleri ortaya çıkmaya başlamıştır. 1968 yılına gelindiğinde koşarak ya da ayakta kalkış gerçekleştirmeye ilgili el kitapları ve makaleler yayımlanmaya başlanmıştır (THK, 2011). Bu konuda yayımlanan ilk teorik kaynaklar 1968 yılına uzanırken, 1980’li yıllara kadar paraşüt ile belli bir yüksekliği ve eğimi olan yamaçtan düzenli şekilde koşarak kalkış gerçekleştirilmemiştir.

1980’li yıllarda İsviçre ve Fransız Alplerinde ilk kez bazı serbest paraşütçüler tarafından, yelken kanat pilotları örnek alınarak dik yamaçlardan koşup denemeler yapılarak yamaç paraşütü uçuşları için temel atılmış ve modern yamaç paraşütü doğmuştur (Uluslan ve Batman, 2010). Bu dönem, yamaç paraşütünün spor ve rekreasyon aktivitesi olarak tanınması ve yaygınlaşması açısından kritik bir dönüm noktası olmuştur. Teknolojik gelişmeler paralelinde, paraşüt kumaşlarının kalitesi artmış, güvenlik ekipmanları geliştirilmiş ve uçuş teknikleri daha sofistike hale gelmiştir.

2.5.3. Türkiye’de yamaç paraşütü sporuna geçiş ve kurumsal gelişim

1985 yılında Türk Hava Kurumu (THK) bünyesindeki pilotlar tarafından gerçekleştirilen yamaçtan koşarak uçuş denemesiyle birlikte Türkiye’de yamaç paraşütü kullanımının başladığı bilinmektedir (Özgülbaş, 2000). Türkiye’de yamaç paraşütü sporuna yönelik ilk girişimler 1987 yılında THK Paraşüt Okulu’ndaki bazı öğretmenlerin yaptığı denemelere dayanmaktadır. İlk gerçek yamaç paraşütleri ise 1988 yılında ülkeye

giriş yapmış ve bu tarihten itibaren az sayıdaki kitle tarafından yamaç paraşütleri bireysel olarak kullanılmaya başlanmıştır (Batman ve Demirel, 2015).

Bu spor, 1995 yılında THK tarafından resmi spor faaliyetleri arasına alınmıştır. Bu kurumsal tanınma, yamaç paraşütünün Türkiye’de sistematik olarak gelişmesinin temelini oluşturmuştur. Bununla beraber yamaç paraşütünün gelişimine karşın ekonomik zorluklar nedeniyle THK bir süre yamaç paraşütü faaliyetlerine ara vermiştir. 1996 yılında Çok Hafif Hava Araçları Okulu kurulmuş, 1997 yılına gelindiğinde THK tarafından gerçekleştirilen organizasyonla ilk kez “1. Dünya Hava Oyunları” yapılmıştır. Bu organizasyonda Dünya Yamaç Paraşütü Şampiyonası yer almış ve organizasyona hazırlık amacıyla uluslararası test yarışması da yapılmıştır. Ülkemizde gerçekleştirilen 1. Dünya Hava Oyunları, ülkemizde yamaç paraşütü sporunun tanıtımına ve gelişimine öncülük etmiştir (THK, 2011). THK’nın öncülüğünde düzenlenen bu uluslararası şampiyonalar ile Türkiye, bu alandaki görünürliğini artırmıştır.

2006 yılında ise Türkiye’de ilk kez Ağrı Dağı’ndan yamaç paraşütü ile uçuş gerçekleştirilmiştir. Bu tarihi uçuş, yamaç paraşütü sporunda Türkiye’nin ulaştığı teknik seviyeyi ve pilotların kazandığı deneyimi gösteren sembolik bir olay olmuştur. 2017’de ise Yamaç Paraşütü Okulu bağımsız bir birim olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu gelişme, yamaç paraşütü eğitiminin özelleşmesi ve profesyonelleşmesi açısından önemli bir adım olmuştur. Günümüzde Türkiye Hava Sporları Federasyonu (THSF) ve THK iş birliğinde sürdürülen yamaç paraşütü faaliyetleri, 40’tan fazla ilde, 60 spor kulübü ve yaklaşık 2.000 aktif pilot ile yürütülmektedir (THSF, 2025).

2.5.4. Eğitim sistemi ve yaygınlaşma stratejileri

THK’nın sunduğu ücretsiz planör, model uçak, yelkenkanat ve yamaç paraşütü eğitimleriyle bu sporun yaygınlaşması sağlanmaktadır. Eğitim programları, temel ekipman kullanımı, meteorolojik analiz, kalkış-iniş teknikleri ve acil durum prosedürlerini kapsamaktadır. Bu sistematik yaklaşım, yamaç paraşütü sporuna güvenli bir şekilde başlamak isteyen bireylere kapsamlı bir eğitim fırsatı sunmaktadır. Yamaç paraşütü pilot sertifikasyon sistemi, uluslararası standartlara uygun olarak kademeli bir yapıda düzenlenmiştir. P2 seviyesi temel pilot sertifikası olup, kontrollü koşullarda bağımsız uçuş yapma yeterliliğini kapsamaktadır. P3 seviyesi orta düzey pilot sertifikası, farklı hava koşullarında güvenli uçuş yapabilme becerisini; P4 seviyesi ileri düzey pilot sertifikası, karmaşık meteorolojik koşullarda ve farklı coğrafi bölgelerde uçuş yapabilme

yeterliliğini ifade etmektedir. P5 seviyesi uzman pilot sertifikası, tüm koşullarda güvenli uçuş yapabilme ve diğer pilotlara rehberlik edebilme kapasitesini göstermektedir (THK, 2011; THSF, 2025).

Tandem pilot sertifikaları olan T1 ve T2 seviyeleri, yolcu taşıma yetkisi gerektiren özel sertifikalardır. T1 sertifikası temel tandem pilot yeterliliğini, T2 sertifikası ise ticari tandem pilot yeterliliğini kapsamaktadır. Eğitimci pilot sertifikası ise pilot yetiştirme yetkisi veren en üst düzey sertifikadır (THK, 2025). Bu kademeli sistem, Uluslararası Havacılık Federasyonu (FAI) ve Uluslararası Serbest Uçuş Komisyonu (CIVL) standartlarına uygun olarak düzenlenmiş olup, pilot güvenliği ve yeterlilik düzeyinin sistematik olarak artırılmasını amaçlamaktadır (Schulze vd., 2002; Mekinc ve Mušič, 2016).

Yamaç paraşütü ekonomik bir hava aracı olması ve doğayla iç içe gerçekleştirilen bir spor olmasından dolayı büyük bir kitle tarafından tercih edilmektedir. Yamaç paraşütü yapmak aşırı bir çaba ve yetenek gerektirmediği için bu spor standart bir eğitimin ardından kolaylıkla yapılabilmektedir. Başta THK olmak üzere üniversite ve özel kulüpler bünyesinde çeşitli eğitimlere konu olmaktadır.

2021 yılı itibarıyla yaklaşık 15.000 kişiye çeşitli düzeylerde sertifikalı yamaç paraşütü eğitimi verildiği bildirilmiştir. Bu sayı, Türkiye’de yamaç paraşütü sporuna olan ilginin giderek arttığını ve sporun toplumsal kabul görmekte olduğunu göstermektedir. Eğitim sürecinde verilen teorik bilgiler ve pratik uygulamalar, katılımcıların hem güvenli bir şekilde uçuş yapmalarını hem de sporun teknik boyutlarını kavramalarını sağlamaktadır (THK, 2025).

Yamaç paraşütü turizmi ülkemizde pek çok şehirde yapılmaktadır. Yamaç paraşütünün yapıldığı bölgeler arasında ilk sırada Türkiye ve dünyadaki en iyi uçuş bölgelerinin başında gelen ve Fethiye’de bulunan Ölüdeniz-Babadağ bulunmaktadır. Fethiye’nin yanı sıra Denizli-Pamukkale, Ankara-Gölbaşı, Bolu-Abant, Eğirdir, Kayseri, Eskişehir-İnönü ve Antalya-Aksu diğer uçuş bölgeleri olarak sayılabilir (Koday vd., 2018).

2.5.5. Macera rekreasyonu perspektifinden yamaç paraşütü

Açık hava etkinlikleri, genellikle doğal ortamlarda gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetleri ifade eder. Bu etkinlikler arasında balık tutma, avcılık, sırt çantasıyla doğa yürüyüşü ve ata binme gibi aktiviteler yer alır. Bu etkinlikler farklı amaçlarla

gerçekleştirilir: eğlenme, egzersiz yapma, meydan okuma, arkadaşlık kurma, ruhsal yenilenme ve doğayla bütünleşme fırsatı. Rekreatif doğaya sahip olmalarına rağmen, bu aktivitelerin tümü katılımcının bir sporcu olmasını gerektirmez.

Bununla birlikte, bazı etkinliklerin doğasında barındırdığı yüksek heyecan, fiziksel efor, risk ve belirsizlik unsurları, onları klasik açık hava etkinliklerinden ayırarak ayrı bir kategoriye taşımaktadır. Bu tür faaliyetler, literatürde “macera rekreasyonu” (adventure recreation) ya da “macera eğitimi” (adventure training) başlıkları altında incelenmektedir. Söz konusu etkinlikler, katılımcılara yalnızca fiziksel bir deneyim değil, aynı zamanda kişisel sınırları aşma, karar verme, problem çözme, liderlik geliştirme ve dayanıklılık gibi psikolojik becerileri de kazandırmaktadır (Ganguly, 2023). Brymer (2010), ekstrem sporların risk unsurunu sadece tehlike bağlamında değil, bireyin varoluşsal derinliğini deneyimlediği, kendilik farkındalığını artırdığı ve yaşamla olan ilişkisini yeniden yapılandığı bir psikolojik alan olarak tanımlar. Bu yaklaşım, özellikle yamaç paraşütü gibi doğayla doğrudan temas içeren sporlarda, riskin tehdit değil, gelişimsel bir fırsat olarak yaşandığını göstermektedir.

Yamaç paraşütü de bu özellikleri bünyesinde barındırması nedeniyle, macera rekreasyonu kapsamında değerlendirilen önemli ekstrem sporlardan biridir. Son yıllarda açık hava etkinlikleri arasında öne çıkan ve katılımcı sayısı giderek artan yamaç paraşütü, bireylerin doğayla doğrudan temas kurmalarını sağlayan etkileyici bir serbest zaman etkinliği haline gelmiştir. Gerek bireysel tercihlerdeki artış gerekse yeni paraşüt alanlarının açılması ve mevcut destinasyonların geliştirilmesi, bu hava sporunun hem sportif hem de turistik anlamda stratejik önem kazandığını göstermektedir (Saçlı ve Kahraman, 2019).

Brymer ve Gray (2009), ekstrem sporların katılımcılarını doğayla ritmik bir uyuma yönelttiğini ve bu uyumun özellikle akış deneyimi ile ortaya çıktığını belirtmiştir. Yamaç paraşütü gibi sporlarda, bireyin fiziksel çevre ile bütünleşmesi sadece sportif olarak görülmemekle birlikte, aynı zamanda derin bir varoluşsal deneyim olarak tanımlanmaktadır. Yani aktivite sırasında zaman algısının değişmesi, duyuların keskinleşmesi ve doğayla “dans eder gibi” bir ahenk yakalanması şeklinde durum açıklanabilir. Doğal çevrenin bireyin mutluluk algısı üzerindeki etkisi, doğa temelli aktivitelerin içsel doyum sağlamasında önemli bir aracı olarak görülmektedir (Hakoköngäs ve Puhakka, 2023). Bu bağlamda, yamaç paraşütü pilotlarının etkinlik

sırasında yaşadığı akış deneyimi, doğadan kaynaklanan ruhsal bir tatmin ile iç içe geçebilir.

Ayrıca, Brymer ve Oades (2008), ekstrem sporların bireyde cesaret, tevazu ve psikolojik dönüşüm gibi olumlu insan niteliklerini geliştirdiğini vurgulamıştır. Şöyle ki; yamaç paraşütü pilotlarının yeteneklerinin dışında içsel olarak geliştikleri ve aktiviteleri sırasında yaşadıkları akış deneyiminin bir tür kişisel dönüşüm aracı olduğunu göstermektedir. Bu psikolojik süreç, etkinlik doyumunun sadece fiziksel başarı olmamakla birlikte, benlik gelişimine de bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

2.5.6. Risk faktörleri ve güvenlik boyutu

Yamaç paraşütü aktivitesi, doğası gereği risk içeren bir spor dalıdır. Wilkes vd. (2022) tarafından yapılan kapsamlı araştırmada, paragliding aktivitelerinin hacmi, doğası ve riskleri sistematik olarak incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, 100.000 saatte 1.6 (1.3-2.3) ölümcül yaralanma ve 23 (21-31) ciddi yaralanma oranı tespit edilmiştir. Bu veriler, yamaç paraşütünün diğer havacılık sporlarına kıyasla nispeten güvenli olduğunu göstermektedir.

Schulze vd. (2002), yamaç paraşütünde yaralanma önleme konusunda yaptıkları çalışmada, güvenlik önlemlerinin önemini vurgulamış ve pilotların eğitim düzeyinin kaza oranlarını azaltmada kritik rol oynadığını belirtmiştir. Fasching vd. (1997), uzak bölgelerdeki yamaç paraşütü kazalarını incelemiş ve acil durum yönetiminin önemini ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, yamaç paraşütü sporunda güvenliğin teknik bilgi, deneyim ve uygun eğitimle sağlanabileceğini göstermektedir.

Bununla birlikte, yüksek riskli sporlarda bireylerin bu tür tehlikeli aktivitelere yönelmesinde psikolojik faktörlerin de önemli rol oynadığı vurgulanmalıdır. Slinger ve Rudestam (1997), ekstrem sporlarda yer alan bireylerin genellikle yüksek düzeyde heyecan arayışı ve öz-yeterlik inancı taşıdıklarını belirtmiştir. Bu özellikler, bireylerin potansiyel tehlikeleri küçümseme veya kontrol altında tutma eğiliminde olabileceğini göstermekte ve bu da güvenlik stratejilerinin sadece fiziksel değil, psikolojik düzeyde de yapılandırılması gerektiğine işaret etmektedir.

2.5.7. Akış deneyimi için ideal koşullar ve psikolojik boyutlar

Yamaç paraşütü aktivitesi, akış deneyiminin yaşanması için ideal koşullar sunan bir macera sporudur. Bu alanda yapılan araştırmalar, yamaç paraşütü katılımcılarının akış

teorisinin temel boyutlarını yaşadıklarını göstermektedir. Katılımcılar, meydan okuma-beceri dengesi, kontrol hissi, zaman çarpıklığı, net hedefler ve odaklanmış dikkat boyutlarını deneyimlemektedir (Jackson ve Eklund, 2002).

Wilkes vd. (2022), yamaç paraşütünü doğada yapılan, yüksek beceri gerektiren ve belirli düzeyde tehlike ile belirsizlik barındıran bir serbest zaman etkinliği olarak tanımlamaktadır. Bu aktiviteyi tercih eden bireylerin, genellikle serbest zaman ilgilenimi düzeylerinin yüksek ve akış deneyimlerinin yoğun olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda yamaç paraşütü, bireyler için yalnızca fiziksel bir etkinlik değil; aynı zamanda zihinsel, duygusal ve sosyal doyum sağlayan çok boyutlu bir yaşam deneyimi sunmaktadır. Doğanın sunduğu görsel ve işitsel estetik, bireyde olumlu duygular uyandırarak akış deneyimini destekleyici bir faktör olabilir (Hakoköngäs ve Puhakka, 2023). Yamaç paraşütü pilotlarının doğaya kuşbakışı bakma ve onu hissetme biçimi, sıradan rekreasyonel etkinliklerin ötesinde bir doyum sağlamaktadır.

Akış deneyimi, yamaç paraşütü katılımcılarının aktiviteye devam etme motivasyonlarında önemli bir rol oynamaktadır. Bu deneyim, aynı zamanda katılımcıların genel yaşam kalitesi ve refah düzeylerini artıran önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Jackson ve Marsh, 1996). Ayazlar (2015) araştırmasında, akış deneyiminin yamaç paraşütü deneyim doyumunu ve yaşam doyumuna etkilerini incelemiştir. Araştırma sonuçları, akış deneyiminin hem yamaç paraşütü deneyim doyumunu hem de genel yaşam doyumunu üzerinde pozitif etkileri olduğunu göstermiştir.

2.5.8. Turizm ve rekreasyonel değer katma süreci

Son yıllarda yamaç paraşütü, turizm endüstrisi içinde önemli bir niş pazar haline gelmiştir. Özellikle deneyimsel turizm yaklaşımı çerçevesinde, yamaç paraşütü aktivitesi turistlerin sadece gözlemci olmaktan çıkıp deneyimin merkezine yerleşmelerini sağlamaktadır. Bu aktivite, katılımcıların seyahatleri sırasında yeni şeyler öğrenmelerini ve kişisel gelişim yaşamalarını teşvik etmektedir. Yamaç paraşütü etkinlikleri, aynı zamanda destinasyon pazarlaması açısından da önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Özellikle Hindistan, Vietnam, Gana ve Polonya gibi ülkelerde düzenlenen yamaç paraşütü festivalleri, bu sporun sadece bireysel doyum değil, aynı zamanda yerel halkla etkileşim ve kültürel bütünleşme aracı olarak kullanıldığını göstermektedir (Kumar ve Kumar, 2024). Bu tür organizasyonlar, ekonomik kalkınmayı

desteklemenin yanı sıra sosyal bütünleşmeyi ve yerel kimliğin uluslararası düzeyde görünür kılınmasını da sağlamaktadır.

Uluslararası düzeyde düzenlenen cross-country, acro, hassas iniş ve yeni gelişen yürüyüş ve uçuş gibi yarışma formatları, yamaç paraşütüne hem sportif hem de deneyimsel açıdan çok boyutlu katkılar sunmaktadır (Kumar ve Kumar, 2024; Gyepi-Garbrah ve Preko, 2022). FAI (Dünya Hava Sporları Federasyonu) ve alt birimi CIVL (Uluslararası Serbest Uçuş Komisyonu) bu yarışmaları standartlara bağlayarak küresel ölçekte sporun evrimini desteklemektedir (THSF, 2024; Supriyoko vd., 2024).

Williams ve Soutar (2009), macera turizmi bağlamında değer, memnuniyet ve davranışsal niyetleri incelediği çalışmada, müşteri değerinin memnuniyet ve gelecek niyetler üzerinde güçlü pozitif etkiler ortaya çıkardığını tespit etmiştir. Araştırma sonuçları, paranın karşılığı değerinin yanı sıra duygusal değer ve yenilik değerinin de memnuniyet ve gelecek niyetlerin önemli belirleyicileri olduğunu göstermiştir.

Supriyoko vd. (2024), Endonezya'da Segorogunung köyü örneğinden yola çıkarak, yamaç paraşütüne dayalı spor turizminin geliştirilmesinde yerel kaynakların etkin kullanımının, topluluk katılımının ve markalaşma stratejilerinin temel bileşenler olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda, yamaç paraşütü turizmi sadece bireysel bir deneyim olmasının dışında aynı zamanda kırsal kalkınma ve sürdürülebilir turizm için de stratejik bir araç niteliği taşıdığını bildirmiştir.

Yamaç paraşütü, yalnızca sportif yönüyle değil, aynı zamanda doğa temelli turizm, ekorekreasyon ve ruhsal yenilenme gibi birçok alanda katkı sunmaktadır. Katılımcılar, bu aktivite aracılığıyla hem rekreasyonel tatmin yaşamakta hem de doğayla bütünleşik bir yaşam pratiği geliştirmektedir (Costa ve Chalip, 2005; Ismayanti, 2021). Bu çok boyutlu değer oluşturma süreci, yamaç paraşütünün sadece bir spor dalı olmadığını, aynı zamanda kapsamlı bir yaşam deneyimi sunduğunu göstermektedir.

2.6. İlgili Araştırmalar

2.6.1. Serbest zaman ilgilenimi alanındaki araştırmalar

Kyle ve Chick (2002, 2004), serbest zaman ilgileniminin kuramsal temellerini atmışlardır. Kyle ve Chick (2002), serbest zaman ilgileniminin sosyal doğasını vurgulayarak, bu kavramın bireysel tercihlerden ziyade sosyal etkileşimler ve kişisel anlamlar çerçevesinde şekillendiğini belirtmiştir. Kyle ve Chick (2004), kalıcı serbest

zaman ilgileniminin kişisel ilişkilerin önemini vurgulayarak, bu kavramın yalnızca aktiviteye karşı gelişen bireysel bir tutum olmadığını, aynı zamanda sosyal ağlar ve toplumsal bağlamlar içinde şekillendiğini ortaya koymuştur.

Kyle vd. (2007) tarafından geliştirilen modifiye edilmiş ilgilenim ölçeği, serbest zaman ilgilenimini çekicilik, kendini ifade ve yaşam tarzı boyutlarında ele almaktadır. Bu üç boyutlu yapı, Türkiye’de Gürbüz vd. (2018) tarafından uyarlanmış ve Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği’nin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması gerçekleştirilmiştir.

Gürbüz vd. (2019), özellikle ekstrem sporlarla ilgilenen bireylerde yüksek düzeyde ilgilenimin mutluluk ve içsel motivasyonla bağlantılı olduğunu göstermiştir. Matsumoto vd. (2018), serbest zaman katılımı, duyuşsal ve bilişsel serbest zaman ilgilenimi ile öznel mutluluk arasındaki ilişkiyi incelemiş ve serbest zaman doyumunun aracı rolünü tespit etmiştir.

Demirel (2019), fitness merkezi üyelerinin serbest zaman ilgilenimi ve mutluluk düzeylerini incelediği çalışmada, ilgilenim düzeyinin mutluluk üzerinde pozitif etkisi olduğunu tespit etmiştir. Ayhan vd. (2024), yaşlı bireylerde serbest zaman ilgileniminin mutluluk ve başarılı yaşlanma üzerindeki etkisini inceleyerek, ilgilenimin yaşam boyu süren faydalar sağladığını ortaya koymuştur.

Gürer ve Caymaz (2019), Türkiye’de doğa sporlarıyla ilgilenen 319 bireyle yürüttükleri çalışmalarında, “Serbest Zaman Anlamı Ölçeği”ne dayanan araştırmada özgürlük duygusu, sosyal etkileşim ve içsel motivasyon boyutlarını ele almış; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve spor deneyimi değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar tespit etmişlerdir.

2.6.2. Akış teorisi ve rekreasyonel akış araştırmaları

Csikszentmihalyi (1990) tarafından geliştirilen akış kuramı, rekreasyonel etkinliklerin motivasyonel ve bilişsel süreçlerini açıklamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Jackson ve Eklund (2002) ve Jackson vd. (2004) tarafından geliştirilen akış ölçekleri, akış deneyiminin dokuz temel bileşenini sistematik olarak değerlendirme imkânı sunmuştur.

Ayhan vd. (2020) tarafından geliştirilen Rekreasyonel Akış Deneyimi Ölçeği, Türkiye’de bu alanın gelişimine önemli katkı sağlamıştır. Bu ölçek tek boyutlu yapıda olup toplam 9 maddeden oluşmaktadır ve zaman algısının kaybı, tam odaklanma, kontrol hissi ve içsel motivasyon gibi temel akış unsurlarını yansıtacak şekilde yapılandırılmıştır.

Jackson vd. (2023), macera rekreasyonu bağlamında akışın yalnızca bir psikolojik durum değil, aynı zamanda bireyin katılım motivasyonlarını şekillendiren temel bir yapı olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada akış deneyimi; kişisel ustalık, öz-yeterlik, doğayla bağlantı, güven ve anlamlılık gibi çok boyutlu motivasyonel yapılarla ilişkilendirilmiştir.

Jackson ve Kimiecik (2008), akış kuramını pozitif psikoloji perspektifinden ele alarak, spor ve fiziksel aktivite bağlamında optimal deneyimin yalnızca performansa değil, bireyin anlamlı yaşam yaşama arayışına da hizmet ettiğini vurgulamıştır.

Chang vd. (2023), yaşlı bireylerde dijital serbest zaman aktivitelerinin sosyal destek, akış deneyimi ve sosyal katılım ile ilişkisini incelediği çalışmada, akış deneyiminin bu süreçte aracı bir rol oynadığını tespit etmiştir.

Houge Mackenzie ve Hodge (2020), macera rekreasyonunun öznel iyi oluş üzerindeki etkisini kavramsal olarak açıklamış; Gao vd. (2021) ise akış deneyiminin turizmde sürdürülebilir davranışlar üzerindeki etkisini test ederek, psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının davranışsal sonuçları nasıl yönlendirdiğini göstermiştir.

2.6.3. Etkinlik doyumu ve yaşam kalitesi araştırmaları

Oliver (1980), memnuniyet kararlarının öncülleri ve sonuçları hakkındaki bilişsel modelinde, beklenti-performans eşitsizliğinin memnuniyet üzerindeki etkisini açıklamıştır. Oliver (1997), memnuniyeti tüketici davranışı perspektifinden ele alarak, deneyim öncesi beklentiler ile deneyim sonrası algılanan performans arasındaki ilişkinin doyum düzeyini belirlediğini ortaya koymuştur.

Karlı vd. (2008), Serbest Zaman Tatmin Ölçeği'nin (SZTÖ-uzun versiyon) Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını gerçekleştirmiş ve Türk kültürü bağlamında serbest zaman doyumunun ölçülmesi için güvenilir bir araç uyarlamıştır. Gökçe ve Orhan'da (2011) bu alandaki ölçek uyarlama çalışmalarına 24 maddelik kısa versiyonunu yaparak katkı sağlamıştır.

Theodorakis vd. (2015), tekrarlanan bir spor etkinliğine katılan koşucular arasında etkinlik hizmet kalitesi ve memnuniyetin mutluluk üzerindeki etkisini incelemiş ve hizmet kalitesinin memnuniyet aracılığıyla mutluluğu pozitif yönde etkilediğini tespit etmiştir.

Filo vd. (2009), hayır kurumu spor etkinliğinde bağlılığın arkasındaki anlamı keşfetmek amacıyla dostluk, dava ve yeterlilik boyutlarını incelemiş ve spor

etkinliklerine katılımın sosyal ve duygusal boyutlarının doyum üzerindeki önemli etkilerini ortaya koymuştur.

Funk vd. (2011), kitle katılımcılı spor etkinliklerinin aktivite bağlılığı ve gelecek egzersiz niyetinin geliştirilmesi kapasitesini incelemiş ve spor etkinliklerine katılımın sadece anlık doyum sağlamadığını, aynı zamanda uzun vadeli fiziksel aktivite davranışlarını da olumlu yönde etkilediğini göstermiştir.

Newman vd. (2014), serbest zaman ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkide psikolojik mekanizmaları aracılık faktörleri olarak ele alan bir model geliştirmiş ve serbest zaman aktivitelerinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin nasıl gerçekleştiğini açıklayan teorik bir çerçeve sunmuştur.

Ho (2018), üniversite sporcularında serbest zaman ilgilenimi, serbest zaman faydaları, yaşam kalitesi ve antrenman etkileri arasındaki kompleks etkileşimleri tespit etmiştir. Wang vd. (2023), göçmen nüfusun serbest zaman kalıplarının öznel refah üzerindeki etkisini sosyal entegrasyon perspektifinden inceleyerek, serbest zaman doyumunun sosyal uyum sürecinde kritik rol oynadığını belirtmiştir.

Yolal vd. (2022), üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada etkinlik doyumunun öznel iyi oluşla nasıl ilişkilendiğini incelemiş ve bu ilişkide serbest zaman ilgileniminin aracılık rolünü test etmiştir.

Jin vd. (2015), deneyim kalitesi ve etkinlik değerinin memnuniyet ve davranışsal niyet üzerindeki etkilerini analiz ederek, doyumun yeniden katılım davranışıyla olan bağlantısını modellemiştir.

2.6.4. Yamaç paraşütü araştırmaları

Ayazlar (2015), yamaç paraşütü bağlamında yaptığı çalışmada, akış deneyiminin yaşam doyumunu ve etkinlik doyumuyla olan pozitif ilişkisini vurgulamıştır. 296 katılımcıya uygulanmış olan anketten elde edilen veriye göre yamaç paraşütünde akış deneyiminin ortaya çıkmasında heyecan arama, yoğunlaşma ve zorluk-beceri dengesinin etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Demircioğlu (2023), Fethiye/Babadağ'da yamaç paraşütü yapan yerli ve yabancı turistlerin motivasyonlarını incelediği çalışmasında, 408 katılımcıdan elde edilen verilere göre motivasyonu etkileyen dört temel boyut belirlemiştir: “stresten kaçış ve ispat”, “heyecan ve macera”, “manzara ve eğlence” ve “bilgi ve beceri”. Araştırma sonuçları, bazı motivasyon faktörlerinin katılımcıların yerli-yabancı durumları ve deneyim

düzeylerine göre farklılık gösterdiğini, ayrıca yerli katılımcıların yabancı katılımcılara göre daha yüksek motivasyon düzeyine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Paixão ve Tucher (2012), yamaç paraşütü katılımcılarının risk algısını ölçmek için 73 katılımcıya anket uygulamış ve yamaç paraşütü pilotlarının risk algısının, ekipman kalitesi ve pilotların teknik becerisi ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca pilotların bencil bir tutum sergilediği de gözlemlenmiştir.

Özçiriş (2017), 170 yamaç paraşütü pilotu üzerinde yaptığı çalışmada sporcuların uçuş öncesi stres ve kaygı düzeyini incelemiş ve sporcuların uçuş öncesinde kaygı ve stres hissettikleri, bunların da başlıca sebeplerinin ölüm korkusu, kaza yapma, düşme hissi, yaralanma gibi ciddi tehlikelerden kaynaklandığı sonucuna ulaşmıştır.

García ve González (2019), 197 yamaç paraşütü pilotu üzerine yaptığı çalışmada pilotların öz-yeterlilik algısını incelemiş ve pilotların özellikle karar verme yetenekleri konusunda yüksek öz-yeterliliğe sahip olduğu ayrıca öz-yeterliliğin kaza ya da yaralanmalarla bağlantılı olmadığı ortaya çıkarılmıştır.

Çalık (2019), Fethiye-Ölüdeniz’de ticari tandem yamaç paraşütü pilotu ve yolcuların katılmış olduğu çalışmada katılımcılardan uçuş öncesi ve sonrası kan örnekleri alarak, adrenalin, kortizol, insülin hormon düzeyleri ve diğer fizyolojik değişimleri incelemiş ve fizyolojik parametreler ile risk alma ve ölüm kaygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını tespit etmiştir.

Saçlı ve Kahraman (2019), yamaç paraşütü katılımcılarının motivasyonları üzerine yapılan çalışmada katılımcıların motivasyonlarının özgürlük, heyecan, gökyüzüne bakmak, macera, risk alma yükseklik korkusunu yenme, huzur bulma ve farklılaşma isteği olduğu tespit edilmiştir.

Esen ve Kılıç (2020), turizm fakültesi lisans öğrencilerinin yamaç paraşütüne ilişkin bilişsel yapılarını Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) kullanarak incelemiş ve yamaç paraşütüne ilişkin en çok tekrarlanan kelimelerin heyecan, korku ve adrenalin gibi duygulara yönelik olduğu ortaya çıkmıştır.

Koday vd. (2018), 3D modelleme yöntemi ile Siirt ilindeki yamaç paraşütü alanlarının sayısallaştırmış ve yamaç paraşütü iniş-kalkış alanları hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca bölgedeki yamaç paraşütü potansiyeline ilişkin SWOT analizi yaparak, bölgedeki yamaç paraşütü potansiyelinin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve tehditleri belirlemiştir.

Tuban (2019), Tekirdağ Uçmakdere’de yaptığı çalışmada bölgedeki yamaç paraşütü faaliyetinin mevcut durumuna ilişkin zayıf ve güçlü yönleri ile fırsat ve tehditleri ortaya çıkarmak için SWOT analizi yapmıştır.

Neupane ve Shim (2019), yamaç paraşütü turizmi ve kültürel sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi incelemiş ve yamaç paraşütü turizminin kültürel otantiklik üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu fakat kültürel demokrasi ve kültürel eğitim üzerinde çok az bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Dağdeviren vd. (2020), Çankırı’nın Bayramören ilçesinde yamaç paraşütü turizm potansiyelini SWOT analizi ile değerlendirmiş ve ilçenin yamaç paraşütüne yönelik en güçlü yönün doğal güzelliği, en zayıf yönün ise ilçeye ulaşan araç sayısının yetersiz olması olduğunu tespit etmiştir.

Hepkavaklı (2021), yamaç paraşütü katılımcılarının davranışsal niyetleri üzerine yapılmış olan çalışmada turistlerin, macera ve heyecan arama, sosyalleşme, değerler ve stres atma güdülerinin tekrar ziyaret etme ve tavsiye etme niyetleri üzerinde pozitif etkisi olduğu görülmüştür.

Kim (2022), Güney Kore Danyang’da 436 katılımcıyla gerçekleştirdiği araştırmasında, yamaç paraşütü deneyim motivasyonlarının (fiziksel sağlık, serbest zamanı değerlendirme, doğa deneyimi, spor gelişimi) spor içi akış ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkilerini incelemiş ve hem bilişsel hem davranışsal akışın psikolojik iyi oluş üzerinde anlamlı pozitif etkisi olduğunu bulmuştur.

Davras (2023), yamaç paraşütü yapan yerli ve yabancı turistlerin destinasyon memnuniyetlerini Asimetrik Etki-Performans Analizi (AEPA) yöntemi ile incelemiş ve plaj/deniz ve güvenlik/emniyet unsurlarının yüksek performanslı heyecan faktörleri olduğunu belirlemiştir.

Wilkes vd. (2022), yamaç paraşütü aktivitelerinin hacmi, doğası ve riskleri sistematik olarak incelemiş ve 100.000 saatte 1.6 (1.3-2.3) ölümcül yaralanma ve 23 (21-31) ciddi yaralanma oranı tespit etmiştir.

Varol vd. (2022), Konya ilinin yamaç paraşütü potansiyelini nitel araştırma yöntemleriyle değerlendirmiş ve 19 katılımcı ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda, Konya’nın özellikle Akşehir ve Beyşehir bölgelerinin yamaç paraşütü için uygun jeolojik yapı ve coğrafi özellikler sunduğu belirlenmiştir.

Magar vd. (2019), Nepal'in Pokhara bölgesinde yamaç paraşütü hizmetlerine yönelik müşteri memnuniyetini inceleyerek güvenilirlik faktörünün müşteri memnuniyeti üzerinde en güçlü etkiye sahip olduğunu (17 kat) tespit etmiştir.

Chang (2017), profesyonel ekstrem spor aktivitelerinde cinsiyet farklılıklarının serbest zaman ilgilenimi ve akış deneyimi üzerindeki etkilerini incelemiş ve erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla daha yüksek akış deneyimi skorları gösterdiğini bulmuştur.

Zubiaur González vd. (2019), yamaç paraşütü pilotlarında öz-yeterlik algısını analiz etmiş ve yamaç paraşütü pilotlarının özellikle karar alma yetenekleri konusunda yüksek öz-yeterlik algısına sahip oldukları belirlenmiştir.

Gyepi-Garbrah ve Preko (2022), yamaç paraşütü festivallerinde paydaş algılarını çevresel tutumlar ve turizm performansı bağlamında incelemiş ve yamaç paraşütü etkinliklerinin sürdürülebilir turizm gelişimi açısından önemli potansiyele sahip olduğunu vurgulamıştır.

Mekinc ve Mušič (2016), yamaç paraşütünde güvenlik unsurlarını kapsamlı şekilde ele almış ve güvenlik algısının katılımcı deneyimi ve tatmini üzerindeki etkilerini incelemiştir.

Kumar ve Kumar (2024), Hindistan'da paragliding festivallerinin aero-spor turizmini nasıl desteklediğini kapsamlı bir şekilde incelemiş ve yerel kültürün entegrasyonu, destinasyon pazarlaması ve sürdürülebilirlik uygulamalarına da yer vermiştir.

Tripathi (2024), Nepal'in Pokhara kentinde yamaç paraşütü turizminin sürdürülebilirliğini, pilotların iş doyumu ve yerel halkın algıları üzerinden değerlendirmiş ve pilotların büyük oranda işlerinden memnun olduğunu göstermiştir.

Kaya vd. (2021), yamaç paraşütü faaliyetini ciddi serbest zaman kuramı çerçevesinde konumlandırmış ve katılımcıların rekreasyon uzmanlığı düzeylerini analiz etmiştir.

Barut vd. (2019), doğa yürüyüşü ve yamaç paraşütü sporu yapan bireylerin yaşam doyumu düzeylerini karşılaştırmalı olarak incelemiş ve yamaç paraşütü katılımcılarının doğa yürüyüşü yapanlara kıyasla daha yüksek yaşam doyumu skorlarına sahip olduğunu göstermiştir.

Pavić vd. (2013), Sırbistan'ın Niška Banja bölgesinde yamaç paraşütü turizmi gelişim potansiyelini inceleyerek coğrafi avantajlar ve altyapı imkanlarının destinasyon çekiciliği üzerindeki etkilerini değerlendirmiştir.

Tamang (2018) Nepal Dharan bölgesinde ticari tandem yamaç paraşütü pazarlamasında sosyal medyanın geliştirilmesi üzerine yaptığı çalışmada yamaç paraşütü şirketlerine, farklı ve yoğun kullanılan sosyal medya mecralarında hesap açmaları ve aktif olarak içerik üretmeleri konusunda önerilerde bulunulmuştur

Supriyoko vd. (2024), Endonezya'da Segorogunung köyü örneğinden yola çıkarak, yamaç paraşütüne dayalı spor turizminin geliştirilmesinde yerel kaynakların etkin kullanımının, topluluk katılımının ve markalaşma stratejilerinin temel bileşenler olduğunu vurgulamıştır. Rifki vd. (2023), Endonezya'nın Wayu Sigi bölgesinde yamaç paraşütü spor turizminin toplumsal refah ve ziyaretçi memnuniyeti bağlamında etkilerini analiz etmiştir.

Ayrıca literatür incelendiğinde yamaç paraşütü üzerine yapılan çalışmaların çoğunun kaza ve yaralanmalar üzerine yapıldığı ve araştırmaların örneklemini genellikle yamaç paraşütü sporu yapan pilotların oluşturduğu görülmüştür (García ve González, 2019; Gauler vd., 2006; Lautenschlager vd., 1993; Laver vd., 2017; Rekand, 2012; Sahin, 2014; Zeller vd., 1992). Bu çalışmaların ortak bulguları, yamaç paraşütü sporunda güvenlik eğitiminin kritik önemde olduğunu, deneyim düzeyinin kaza oranlarını etkilediğini ve uygun güvenlik önlemleri alındığında risklerin önemli ölçüde azaltılabileceğini göstermektedir. Ayrıca sporun psikolojik faydalarının da göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Feltracco vd. (2012) ile Gauler vd. (2006), yamaç paraşütü kazaları ve yaralanma türlerini medikal perspektiften inceleyerek, güvenlik protokollerinin katılımcı deneyimi üzerindeki etkilerini değerlendirmişlerdir. Bu çalışmalar, güvenlik tedbirlerinin artırılmasının sadece fiziksel güvenliği değil, aynı zamanda psikolojik konfor ve akış deneyimi kalitesini de artırdığını göstermiştir.

Lautenschlager vd. (1993), İsviçre Alp bölgelerinde yamaç paraşütü kazalarını prospektif olarak analiz ettiği çalışmada, en sık görülen yaralanmaların alt ekstremitede olduğunu ve kazaların çoğunun iniş sırasında meydana geldiğini tespit etmiştir. Pilot deneyimi ve hava koşullarının kaza oranları üzerinde önemli etkisi olduğu belirlenmiştir.

Laver vd. (2017), ekstrem sporlardaki yaralanmaları kapsamlı olarak incelediği çalışmada, yamaç paraşütünde yaralanma oranının diğer ekstrem sporlara göre nispeten düşük olduğunu ancak yaralanma ciddiyetinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Özellikle baş ve boyun yaralanmalarının ciddi komplikasyonlara yol açabildiği vurgulanmıştır.

Rekand (2012), yamaç paraşütü ve hang-gliding yaralanmalarının epidemiyolojisini incelediği çalışmada, pilotların deneyim düzeyi arttıkça kaza oranlarının azaldığını ve eğitim kalitesinin güvenlik açısından kritik önemde olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca meteorolojik koşulların değerlendirilmesinin kaza önlemede temel faktör olduğu belirlenmiştir.

Sahin (2014), yamaç paraşütüne ilgi duyan bireylerin motivasyon ve beklentilerini araştırdığı çalışmada, katılımcıların güvenlik endişelerine rağmen heyecan ve özgürlük duygularının bu endişeleri bastırdığını tespit etmiştir. Araştırma bulgularına göre pilotların risk algısı ve güvenlik davranışları arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır.

Zeller vd. (1992), yamaç paraşütü yaralanmalarını erken dönemde incelediği çalışmada, sporun popüleritesi arttıkça yaralanma sayılarının da arttığını ve standart güvenlik protokollerinin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Özellikle başlangıç seviyesindeki pilotların daha fazla risk altında olduğu belirlenmiştir.

2.6.5. Entegratif ve ilişkisel modeller

Havitz ve Mannell (2005), 46 işsiz birey üzerinde yaptıkları çalışmada, kalıcı ilgilenim, durumsal ilgilenim ve akış deneyimi arasındaki ilişkileri yapısal eşitlik modeli ile analiz etmiş ve kalıcı ilgilenimin durumsal ilgilenim aracılığıyla akış deneyimini anlamlı şekilde artırdığını göstermiştir.

Ayazlar ve Yüksel (2018), Türkiye’de 296 yamaç paraşütü katılımcısı ile gerçekleştirdikleri çalışmada, akış deneyiminin belirleyicilerini ve sonuçlarını yapısal eşitlik modeli ile incelemiş ve duyusal arayış (sensation seeking) boyutunun yamaç paraşütü bağlamında ilk kez akış deneyiminin öncülü olarak ampirik olarak doğrulandığını ortaya koymuştur.

Tian vd. (2022), Çinli uzun mesafe koşucularıyla yürüttükleri çalışmada (n=404), rekreasyon uzmanlığı, öz-yeterlik, akış deneyimi ve yaşam doyumu arasındaki ilişkileri incelemiş ve akış deneyiminin, öz-yeterlik ile yaşam doyumu arasında kısmen, rekreasyon uzmanlığı ile yaşam doyumu arasında ise tamamen aracılık rolü oynadığını tespit etmiştir.

Armbrecht ve Andersson (2019), İsveç'te beş farklı spor etkinliğine katılan 192 birey üzerinden akış, hedonik tatmin, eudaimonik tatmin ve öznel refah arasındaki ilişkileri incelemiş ve akışın yalnızca eudaimonik tatmini anlamlı şekilde etkilediğini göstermiştir.

Amatulli vd. (2021), İtalya'da dağ bisikleti turizmine katılan 204 katılımcı ile yürüttükleri çalışmada, psikolojik akışın yaş, ağızdan ağıza iletişim ve yaşam doyumu üzerindeki etkilerini araştırmış ve yaşın akış deneyiminin önemli bir öngörücüsü olduğunu bulmuştur.

Sato vd. (2017), Japonya'da 236 yürüyüş etkinliği katılımcısı üzerinde serbest zaman ilgileniminin (çekicilik, merkezilik, benlik ifadesi) yaşam memnuniyetine etkisini bottom-up yaşam doyumu kuramı çerçevesinde analiz etmiş ve etkinlik doyumunun aile yaşamı ve kişisel başarı doyumu üzerinden genel yaşam memnuniyetine dolaylı katkı sağladığını göstermiştir.

Ahn ve Song (2024), COVID-19 pandemisi sürecinde Güney Kore'de açık hava rekreasyonuna düzenli olarak katılan 369 birey ile yürüttükleri araştırmada, serbest zaman kimliği, akış deneyimi, etkinlik doyumu ve tekrar katılım niyeti arasındaki ilişkileri yapısal eşitlik modeli ile incelemişlerdir.

Del Castillo-Sánchez vd. (2021), İspanya'da 295 trekking/dağ yürüyüşü katılımcısı ile akış deneyimi, psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu arasındaki bağlantıları incelemiş ve akış deneyiminin hem doğrudan ($\beta = 0,35$; $p < 0,001$) hem de psikolojik iyi oluş yoluyla yaşam doyumunu anlamlı biçimde artırdığını göstermiştir.

Cater vd. (2020), Türkiye'nin Kaş bölgesinde dalış turizmi kapsamında yürüttükleri karma yöntem çalışmasında (20 derinlemesine görüşme + 426 anket), akış deneyiminin hikâye paylaşım arzusu üzerindeki etkisini incelemiş ve akışın doğrudan hikâye paylaşımını etkilemediğini, ancak deneyim doyumu üzerinden tamamen aracılık ettiğini göstermiştir.

Ghaderi vd. (2024), İran'da iki popüler rekreasyonel uçuş mekânında 279 katılımcı ile yürüttükleri çalışmada, akış deneyiminin tatmin, anımsama, hikâye anlatımı ve davranışsal niyet üzerindeki etkilerini incelemiş ve PLS-SEM analizi sonuçları, akış deneyiminin bu değişkenler üzerinde doğrudan pozitif etkisi olduğunu göstermiştir.

Tian vd. (2019), Çin'de şehir içi yürüyüş kulübü üyelerinden oluşan 367 katılımcı ile yürüttükleri çalışmada, çevresel tutum, doğa ile bağlantı, akış deneyimi, serbest zaman

doyumunu ve öznel refah arasındaki ilişkileri yapısal eşitlik modeli ile incelemiş ve doğa ile bağlantı ve çevresel tutumun akış deneyimini güçlendirdiğini göstermiştir.

Frash ve Blose (2019), ABD ve Çinli motosiklet tutkunları üzerinde yürüttükleri çalışmada, ciddi serbest zaman kavramını akış deneyimi ve seyahat niyetleri bağlamında ele almış ve yapısal eşitlik modeli analizi, ciddi serbest zamanın motosiklet turizmi katılımcılarının akış yaşantısını anlamlı biçimde artırdığını göstermiştir.

Tsai (2020), Earth Hour katılımcıları üzerinde yürüttüğü çalışmada (n=504), akış deneyimi, pozitif duygular ve etkinlik doyumunun tekrar katılım niyeti üzerindeki etkilerini incelemiş ve etkinlik doyumunun en güçlü etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Yu vd. (2020), Almanya’da 2,198 kişi ile yürüttükleri büyük ölçekli çalışmada, tatil motivasyonunun doyuma ve bunun da genel yaşam doyumuna etkisini incelerken, deneyim paylaşımının bu süreci nasıl güçlendirdiğini araştırmış ve tatil sırasında ve sonrasında yapılan paylaşımların, tatil doyumunun genel yaşam doyumuna aktarımını artırdığını göstermiştir.

Yu vd. (2021), etkinliklerin katılımcılar ve yerel halk üzerindeki öznel refah etkilerini inceleyen 46 bağımsız akademik yayını kapsamlı şekilde analiz etmiş ve öznel refahı etkileyen üç ana yol tanımlamıştır.

Cho (2019), 417 serbest zaman katılımcısı üzerinde yürüttüğü çalışmada, serbest zaman nostaljisinin yaşam memnuniyeti ve tekrar katılım niyeti üzerindeki etkisini incelemiş ve SEM analizi sonuçları, serbest zaman nostaljisinin hem doğrudan yaşam memnuniyetini artırdığını hem de tekrar katılım niyetini şekillendirdiğini göstermiştir.

deMatos vd. (2021), 185 makaleyi kapsayan sistematik literatür incelemesinde, akış deneyimi kavramının turizm bağlamındaki teorik, metodolojik ve ampirik gelişimini ele almış ve mevcut ölçümlerde fizyolojik yöntemlerin entegre edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Williams ve Soutar (2009), macera turizmi bağlamında değer, memnuniyet ve davranışsal niyetleri incelediği çalışmada, müşteri değerinin memnuniyet ve gelecek niyetler üzerinde güçlü pozitif etkiler ortaya çıkardığını tespit etmiştir.

Tian (2020), Çin’deki 2018 Wuxi Uluslararası Maratonu’na katılan 447 rekreasyonel koşucu ile yürüttükleri çalışmada, ciddi serbest zaman kavramının serbest zaman tatmini ve öznel iyi oluş üzerindeki etkisini incelemiş ve ciddi serbest zaman katılımı ile serbest zaman tatmini arasında güçlü pozitif ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Eryılmaz (2018), rekreasyonel etkinliklere katılan bireylerin akış deneyimi, pozitif ve negatif duygular, öz-yeterlik ve yaşam doyumu arasındaki ilişki konulu doktora tezi kapsamında, akış deneyiminin hem doğrudan hem de öz-yeterlik aracılığıyla yaşam doyumunu artırdığını göstermiştir.

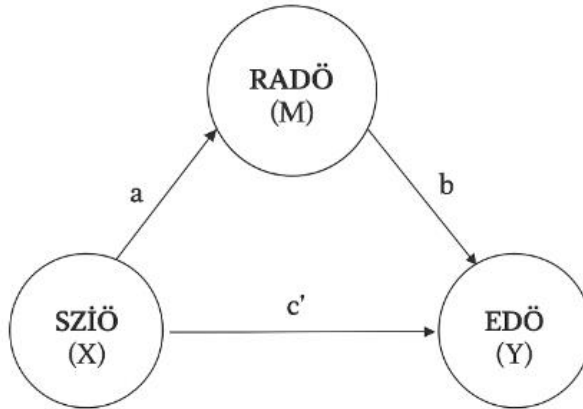

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Yamaç paraşütü pilotlarının serbest zaman ilgilenim düzeylerinin, etkinlik doyumu üzerindeki etkisinde rekreasyonel akış deneyiminin aracılık rolünün olup olmadığının ortaya konulması amacıyla yapılan mevcut araştırmada “ilişkisel tarama modeli” benimsenmiştir. Bahsi geçen araştırma modeli “iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim olup olmadığını ve bu değişimin yönünü belirlemeyi amaçlayan nicel desenler arasında yer almaktadır” şeklinde ifade edilmiştir (Creswell ve Creswell, 2018; Cohen vd. 2018).

Araştırma modelinde serbest zaman ilgilenimi (X= Bağımsız değişken), rekreasyonel akış deneyimi (M= Aracı değişken) ve etkinlik doyumu (Y= Bağımlı değişken) aracılığıyla araştırma kapsamında oluşturulan hipotezler test edilmiştir. Ayrıca, a regresyon yolu (serbest zaman ilgileniminin etkinlik doyumu üzerindeki etkisi), b regresyon yolu (rekreasyonel akış deneyiminin etkinlik doyumu üzerindeki etkisi) ve c’ regresyon yolu (serbest zaman ilgileniminin etkinlik doyumu üzerindeki etkisi) gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Kavramsal ve istatistiksel diagram

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de yamaç paraşütünü serbest zaman etkinliği kapsamında yapan ve en az P2 sertifika düzeyinden eğitmen pilota kadar olan bireyler oluşturmaktadır. Örneklemi ise, pilotlar içerisinde kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenmiş 70 kadın (Ort.yaş = 27,94 ± 7,47) ve 336 erkek (Ort.yaş = 38,15

$\pm 11,47$) olmak üzere toplam 406 katılımcıdan (Ort.yaş = $36,39 \pm 11,55$) oluşmaktadır. Kolayda örnekleme yöntemi, özellikle ulaşılabilir bireylerden hızlı ve pratik biçimde veri toplamak amacıyla sıklıkla tercih edilmekte olup, sosyal bilimlerde yaygın kullanılan olasılık dışı örnekleme yöntemlerinden biridir (Creswell ve Creswell, 2018). Bu yöntem, araştırma sürecinde zaman ve maliyet açısından avantaj sağlaması nedeniyle tercih edilmiştir.

Bu araştırmada kullanılan 406 kişilik örneklem büyüklüğü, yapılan istatistiksel analizler açısından yeterli düzeydedir. Özellikle bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve aracılık analizi gibi çok değişkenli analiz tekniklerinin güvenilir biçimde uygulanabilmesi için literatürde önerilen örneklem büyüklüğü sınırları dikkate alındığında; mevcut veri seti istatistiksel açıdan güçlü bir temele sahiptir. Fritz ve MacKinnon (2007) tarafından yürütülen simülasyon temelli çalışmada, orta düzeydeki aracılık etkilerinin (a ve b yolları $\approx 0,39$) %80 test gücü ile güvenilir biçimde tespit edilebilmesi için 71-116 kişilik örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yapılan G*Power analizine göre, 406 kişilik örneklemle yürütülen bağımsız örneklem t-testi için istatistiksel güç %99,8 olarak hesaplanmıştır. Bu doğrultuda, 406 katılımcıdan oluşan örneklem, araştırmada yer alan doğrudan ve dolaylı etkilerin test edilmesi açısından fazlasıyla yeterli bir büyüklüktedir. Araştırmaya katılan bireylere ilişkin tanımlayıcı sonuçlar ise tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Katılımcılara ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları

Değişkenler	Alt Grup	N	%	Toplam
Cinsiyet	Erkek	336	82,8	406
	Kadın	70	17,2	
Eğitim Düzeyi	Lise	122	30,1	406
	Lisans	223	54,9	
	Lisansüstü	61	15,0	
İlgi Düzeyi	6 ay- 1 yıldan az	67	16,5	406
	1-3 yıl	112	27,6	
	4-6 yıl	87	21,4	
	7 yıl $\geq$	140	34,5	
Uçuş Sıklığı	6 ayda en az 1 kez	66	16,3	406
	Ayda en az 1 kez	110	27,0	
	Haftada en az 1 kez	230	56,7	
Pilotluk Seviyesi	P2 Pilotu	105	25,9	406
	P3 Pilotu	69	17,0	
	P4 Pilotu	55	13,5	
	P5 Pilotu	69	17,0	
	T1 Pilotu	28	6,9	
	T2 Pilotu	45	11,1	
	Eğitmen Pilot	35	8,6	
Refah Düzeyi	Kötü	79	19,6	406
	Normal	222	54,7	
	İyi	105	25,9	
Haftalık Serbest Zaman Süresi	1-5 saat	31	7,6	406
	6-10 saat	71	17,5	
	11-15 saat	77	19,0	
	16-20 saat	70	17,2	
	21 saat $\geq$	157	38,7	
Serbest Zaman Değerlendirmede Güçlük Çekme Durumu	Her Zaman	41	10,1	406
	Bazen	246	60,6	
	Hiçbir Zaman	119	29,3	
Sorti Sayısı	1-49 kez	87	21,4	406
	50-99 kez	30	7,4	
	100-149 kez	39	9,7	
	150-199 kez	20	4,9	
	200-250 kez	29	7,1	
	300 kez $\geq$	201	49,5	

Katılımcıların %82,8'inin erkek, %54,9'unun lisans eğitimi aldığı, %34,5'inin yamaç paraşütüne 7 yıl $\geq$ süredir ilgi duyduğu, %56,7'sinin haftada en az bir kez yamaç paraşütü faaliyetine katıldığı, %25,9'unun P2 pilotluk seviyesinde olduğu, %54,7'sinin refah düzeyini normal olarak değerlendirdiği, %38,7'sinin haftalık 21 saat $\geq$ serbest zamanının bulunduğu, %60,6'sının serbest zamanlarını değerlendirirken bazen güçlük yaşadığı ve %49,5'inin bugüne kadar 300 sorti $\geq$ uçuş yaptığı belirlenmiştir. Bu veriler, yamaç paraşütüne katılımın çoğunlukla deneyimli, eğitilmiş ve düzenli olarak faaliyete katılan bireyler arasında yoğunlaştığını göstermektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcılara ilişkin bazı demografik özellikleri belirlemek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu”, Kyle vd. (2007) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlaması ve geçerlik güvenirlik çalışması Gürbüz vd. (2018) tarafından yapılan Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği (SZİÖ), Ayhan vd. (2020) tarafından geliştirilen Rekreatif Akış Deneyimi Ölçeği (RADÖ) ve Oliver (1980) tarafından geliştirilmiş, Funk vd. (2011) tarafından uyarlaması yapılan ve Türkçe uyarlaması Aydın vd. (2018) tarafından yapılan Etkinlik Doyum Ölçeği (EDÖ) uygulanmıştır. Ölçme araçlarına ilişkin detaylı bilgiler takiben sunulmuştur.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Katılımcılara ilişkin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, refah durumu, haftalık serbest zaman süreleri, serbest zaman değerlendirmede karşılaştıkları güçlük seviyesi, yamaç paraşütüne ilişkin ilgi düzeyi, etkinliğe katılım sıklığı, pilotluk seviyesi, toplam sorti sayılarını belirlemek amacıyla araştırmacı ve danışman tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.3.2. Serbest zaman ilgilenimi ölçeği

Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği (SZİÖ) Kyle vd. (2007) tarafından serbest zamana kalıcı katılım amacıyla geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Gürbüz vd. (2018) tarafından yapılmıştır. Ölçek 3’er maddelik 5 alt boyuttan oluşmuş olup toplam 15 maddeden oluşmaktadır. Alt boyutları; “çekicilik” (5., 9., 12. maddeler), “önem verme” (1.,2.,4. maddeler), “sosyal ilişki” (6.,11.,14. maddeler), “özdeşleşme” (3.,7.,10. maddeler) ve “kendini ifade” (8.,13.,15. maddeler) şeklinde düzenlenmiştir (Kyle vd., 2007). Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği, 5’li likert tipinde derecelendirilmiş ve (1) kesinlikle katılıyorum, (5) kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevaplandırılmaktadır. Mevcut araştırmada ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0,88 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Rekreatif akış deneyimi ölçeği

Ayhan vd. (2020) tarafından geliştirilen Rekreatif Akış Deneyimi Ölçeği tek boyutlu yapıda olup toplam 9 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar, ifadeleri 7’li Likert tipi bir ölçek aracılığıyla değerlendirmektedir. Ölçek seçenekleri, “1 = Kesinlikle katılmıyorum” ile “7 = Kesinlikle katılıyorum” arasında sıralanmaktadır. Ölçek

maddeleri; zaman algısının kaybı, tam odaklanma, kontrol hissi ve içsel motivasyon gibi temel akış unsurlarını yansıtacak şekilde yapılandırılmıştır. Ölçek geliştirme çalışmasında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha) 0,83 olarak raporlanmıştır. Ölçeğin psikometrik özellikleri, rekreasyonel bağlamda akış deneyimini geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçmeye olanak tanımaktadır. Mevcut araştırmada ise RADÖ'nün iç tutarlılık katsayısı 0,82 olarak hesaplanmış, bu değer ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.4. Etkinlik doyum ölçeği

Katılımcıların etkinlikten elde edilen doyum düzeylerini belirlemeye yönelik ifadelerin yer aldığı Oliver (1980) tarafından geliştirilmiş, Funk vd. (2011) tarafından uyarlaması yapılan ve Türkçe uyarlaması Aydın vd. (2018) tarafından yapılan Etkinlik Doyum Ölçeği (EDÖ), etkinlik doyumunu ölçmeye ilişkin üç maddeden oluşmaktadır. Her bir madde 7'li derecelendirilmiş cevaplama sistemine (1: kesinlikle Katılmıyorum – 7: Kesinlikle Katılıyorum) göre cevaplanmaktadır. Etkinlik doyumunu ölçmeyi amaçlayan ölçek, ergenlerden yetişkinlere kadar tüm yaşlara uygundur. Mevcut araştırmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,89 olarak hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan ölçme araçları önceden hazırlanmış ve Google Form aracılığıyla çevrimiçi anket formatına dönüştürülmüştür. Veri toplama süreci öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve önemi hakkında yazılı bilgilendirme yapılmış; gönüllülük esasına dayalı olarak katılmayı kabul eden bireyler çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırmanın örneklemini, yamaç paraşütü pilotları oluşturmaktadır. Bu kapsamda çevrimiçi anket yoluyla elde edilen yanıtlar detaylı olarak incelenmiş, eksik veya hatalı doldurulduğu tespit edilen 11 anket veri setinden çıkarılmış ve 406 geçerli veri üzerinden yürütülmüştür. Veri toplama süreci doğrudan araştırmacı tarafından yürütülmüş olup, süreç boyunca herhangi bir etik veya teknik sorunla karşılaşılmamıştır.

3.5. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma verilerinin toplanabilmesi için Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan [15.03.2024 tarih ve 17633 sayılı 2024/07 karar numarası] yazılı izin alınmıştır (EK-2).

3.6. Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler, öncelikle kontrol edilerek uygun biçimde sayısal olarak kodlanmış ve ardından IBM SPSS Statistics 26 programına aktarılmıştır. Analizlere geçilmeden önce, değişkenlerin dağılım özellikleri incelenmiş ve normallik varsayımı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayılarının ± 2 aralığında yer alması, normallik açısından kabul edilebilir bir sınır olarak değerlendirilmiştir (Gravetter ve Wallnau, 2014; Kline, 2015). Normallik varsayımı sağlandıktan sonra, değişkenlerin genel özelliklerini tanımlamak amacıyla aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerlerden oluşan tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır.

Gruplar arası farklılıkları analiz etmek amacıyla bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) teknikleri kullanılmıştır. ANOVA varsayımlarının sağlanması için normallik testi, Levene homojenlik testi ve bağımsızlık varsayımı incelenmiştir. ANOVA sonucunda anlamlı fark tespit edilen durumlarda, farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla post-hoc testlerden Tukey HSD testi uygulanmıştır (Pallant, 2020).

Araştırmada değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi uygulanmıştır. Bu analiz yöntemi, sürekli ve parametrik dağılıma sahip değişkenler arasındaki doğrusal ilişkileri saptamak için uygundur ve sosyal bilimler alanında sıklıkla tercih edilmektedir (Hair vd., 2019).

Önerilen aracılık modeli, Hayes (2018) tarafından geliştirilen PROCESS v3.5 eklentisinin Model 4 versiyonu aracılığıyla test edilmiştir. Bu yöntem, doğrudan ve dolaylı etkilerin eş zamanlı incelenmesine imkân tanımakta ve bootstrap tekniği ile 10.000 yinleme üzerinden %95 güven aralıkları sunmaktadır. Kurulan regresyon modellerinin genel anlamlılığı F testi ile, bağımsız değişkenlerin açıklayıcılığı ise R^2 katsayısı ile değerlendirilmiştir. R^2 değeri, modelin toplam varyansın ne kadarını açıkladığını ortaya koyarken; F değeri, modelin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını göstermektedir. Bootstrap sonuçlarının güvenilirliğini desteklemek amacıyla ayrıca Sobel Z testi de uygulanmıştır (MacKinnon vd., 2004).

Tablo 3.2. Tanımlayıcı istatistikler ve AVE ve CR değerleri

	Ort.	Ss.	Çarpıklık	Basıklık	C. Alpha	AVE	CR
SZİÖ	3,99	0,63	-0,37	-0,67	0,76	0,50	0,94
RADÖ	6,42	0,59	-1,17	0,83	0,92	0,56	0,92
EDÖ	5,83	0,81	-1,57	1,51	0,92	0,85	0,94

Elde edilen tanımlayıcı istatistikler ve güvenilirlik analizleri, araştırmada kullanılan ölçüm araçlarının psikometrik açıdan yeterli olduğunu göstermektedir. Tüm değişkenlerde çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 sınırları içinde olması dağılımların normal dağılıma yakın olduğunu, dolayısıyla parametrik testlerin uygulanabilirliğini desteklemektedir. SZİÖ (Ort.=3,99), RADÖ (Ort.=6,42) ve EDÖ (Ort.=5,83) ortalamaları, katılımcıların serbest zaman ilgisi, akış yaşantısı ve etkinlik doyumu düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ölçeklerin iç tutarlılık düzeyleri de yeterli düzeydedir; Cronbach's alpha katsayıları SZİÖ için 0,76; RADÖ ve EDÖ için ise 0,92 olup bu değerler kabul edilen eşik değer olan 0,70'in üzerindedir. Ayrıca, AVE değerlerinin 0,50'nin ve CR katsayılarının 0,70'in üzerinde olması, ölçümlerin hem geçerli hem de güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, araştırmada kullanılan yapısal modellerin istatistiksel olarak sağlam bir temele dayandığını göstermektedir.

4. BULGULAR

Tablo 4.1. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin cinsiyet değişkenine göre analiz sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	t	p
SZİÖ	Kadın	336	3,98	0,64	-1,11	0,27
	Erkek	70	4,07	0,54		
RADÖ	Kadın	336	6,43	0,59	0,41	0,68
	Erkek	70	6,39	0,57		
EDÖ	Kadın	336	5,82	0,82	-0,60	0,55
	Erkek	70	5,88	0,74		

Tablo 4.1'deki veriler incelendiğinde, katılımcıların “cinsiyet” değişkeninin SZİÖ [t=-1,11; p=0,27], RADÖ [t=0,41; p=0,68] ve EDÖ'nin toplam ortalama puanlarına [t=-0,60; p=0,55] göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 4.2. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin eğitim durumu değişkenine göre analiz sonuçları

Ölçekler	Eğitim Durumu	N	Ort./Ss	F	p	Farkın Kaynağı
SZİÖ	Lise ¹	122	4,04 / 0,58	6,90	0,00	3<1, 3<2
	Üniversite ²	223	4,04 / 0,62			
	Lisansüstü ³	61	3,72 / 0,68			
RADÖ	Lise ¹	122	6,38 / 0,60	8,07	0,00	3<2
	Üniversite ²	223	6,51 / 0,53			
	Lisansüstü ³	61	6,18 / 0,69			
EDÖ	Lise ¹	122	5,75 / 0,89	3,03	0,05	3<2
	Üniversite ²	223	5,91 / 0,73			
	Lisansüstü ³	61	5,67 / 0,88			

Tablo 4.2'deki tek yönlü varyans analizi bulgularına göre, katılımcıların “eğitim durumu” değişkenine göre SZİÖ toplam ortalama (F(2,403)=6,90; p=0,00), RADÖ toplam ortalama (F(2,403)= 8,07; p=0,00) ve EDÖ toplam ortalama (F(2,403)= 3,03; p=0,05) puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir.

Post hoc analizine göre, “lisansüstü” eğitimi almış grubun toplam ortalama puanları “lise” ve “lisans” eğitimi almış gruba göre anlamlı derecede daha düşük SZİÖ toplam ortalama puanlarına sahiptir. Bu durum, akademik sorumlulukların serbest zaman etkinliklerine ayrılan ilgiyi sınırladığına işaret edebilir. RADÖ toplam ortalama puanlarına göre en yüksek akış düzeyi “lisans” eğitimi almış grupta görülürken, “lisansüstü” eğitimi almış grubun daha düşük puanlar alması, zihinsel meşguliyetlerin akış durumunu engelleyebileceğini göstermektedir. EDÖ için elde edilen fark anlamlı olmakla birlikte daha sınırlıdır. Burada yalnızca “lisans” eğitimi almış grup ile “lisansüstü” eğitimi almış grup arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ve “lisans” eğitimi almış grup, etkinlikten daha yüksek doyum elde ettiği belirlenmiştir.

Tablo 4.3. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin pilotluk seviyesi değişkenine göre analiz sonuçları

Ölçekler	Pilotluk Seviyesi	N	Ort./Ss	F	p	Farkın Kaynağı
SZİÖ	P2 Pilot ¹	105	3,77 / 0,59	6,11	0,00	1<4, 1<5, 1<6, 1<7, 2<6, 2<7
	P3 Pilot ²	69	3,85 / 0,64			
	P4 Pilot ³	55	4,02 / 0,62			
	P5 Pilot ⁴	69	4,06 / 0,57			
	T1 Pilot ⁵	28	4,16 / 0,68			
	T2 Pilot ⁶	45	4,25 / 0,61			
	Eğitmen Pilot ⁷	34	4,32 / 0,44			
RADÖ	P2 Pilot ¹	105	6,42 / 0,56	1,06	0,40	-
	P3 Pilot ²	69	6,36 / 0,55			
	P4 Pilot ³	55	6,28 / 0,57			
	P5 Pilot ⁴	69	6,46 / 0,65			
	T1 Pilot ⁵	28	6,48 / 0,69			
	T2 Pilot ⁶	45	6,53 / 0,55			
	Eğitmen Pilot ⁷	34	6,54 / 0,48			
EDÖ	P2 Pilot ¹	105	5,92 / 0,76	0,46	0,84	-
	P3 Pilot ²	69	5,76 / 0,94			
	P4 Pilot ³	55	5,82 / 0,77			
	P5 Pilot ⁴	69	5,75 / 0,87			
	T1 Pilot ⁵	28	5,83 / 0,89			
	T2 Pilot ⁶	45	5,89 / 0,68			
	Eğitmen Pilot ⁷	34	5,84 / 0,66			

Elde edilen bulgular, yamaç paraşütü katılımcılarının “pilotluk seviyesi” değişkenine göre SZİÖ toplam ortalama puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu [F(6,399)=6,11; p=0,001] ve farklılığın başlangıç seviyesindeki (P2, P3) katılımcıların toplam ortalama puanları, daha ileri seviyedekilere (T1, T2, Eğitmen) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

RADÖ [F(6,399)=1,06; p=0,40] ve EDÖ [F(6,399)=0,46; p=0,84] açısından ise “pilotluk seviyesi” değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Tablo 4.4. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin ilgilenim süresi değişkenine göre analiz sonuçları

Ölçekler	İlgilenim Süresi	N	Ort./Ss	F	p	Farkın Kaynağı
SZİÖ	1 yıldan az ¹	67	3,73 / 0,55	6,02	0,00	1<3, 1<4
	1-3 yıl ²	112	3,96 / 0,61			
	4-6 yıl ³	87	4,07 / 0,65			
	7 yıl + ⁴	140	4,09 / 0,62			
RADÖ	1 yıldan az ¹	67	6,46 / 0,49	0,21	0,89	-
	1-3 yıl ²	112	6,41 / 0,55			
	4-6 yıl ³	87	6,43 / 0,62			
	7 yıl + ⁴	140	6,40 / 0,64			
EDÖ	1 yıldan az ¹	67	6,06 / 0,65	2,48	0,06	-
	1-3 yıl ²	112	5,76 / 0,86			
	4-6 yıl ³	87	5,75 / 0,86			
	7 yıl + ⁴	140	5,82 / 0,80			

Analiz sonuçları, yamaç paraşütü katılımcılarının “ilgilenim süresi” değişkenine göre SZİÖ toplam ortalama puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu [$F(3,402)=6,02$; $p=0,001$] göstermiştir. Farklılığın kaynağını belirlemek adına yapılan çoklu karşılaştırma testlerinden olan TUKEY testi sonuçlarına göre ilgilenim süresi “1 yıldan az” olan katılımcıların SZİÖ toplam ortalama puanları, “4-6 yıl” ve “7 yıl ve üzeri yıl” olan gruba kıyasla istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Ayrıca RADÖ [$F(3,402)=0,21$; $p=0,89$] ve EDÖ [$F(3,402)=2,48$; $p=0,06$] açısından ise “ilgilenim süresi” değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.5. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ’nin etkinliğe katılım sıklığı değişkenine göre analiz sonuçları

Ölçekler	Katılım Sıklığı	N	Ort./Ss	F	p	Farkın Kaynağı
SZİÖ	6 ayda 1 kez ¹	66	3,60 / 0,61	23,16	0,00	1<3, 2<3
	Ayda 1 kez ²	110	3,91 / 0,58			
	Haftada 1 kez ³	230	4,14 / 0,60			
RADÖ	6 ayda 1 kez ¹	66	6,26 / 0,62	3,90	0,02	3<2
	Ayda 1 kez ²	110	6,39 / 0,55			
	Haftada 1 kez ³	230	6,48 / 0,59			
EDÖ	6 ayda 1 kez ¹	66	5,78 / 0,87	0,39	0,68	-
	Ayda 1 kez ²	110	5,79 / 0,84			
	Haftada 1 kez ³	230	5,86 / 0,77			

Elde edilen bulgularına göre, katılımcıların “etkinliğe katılım sıklığı” değişkenine göre SZİÖ toplam ortalama [$F(2,403)=23,16$; $p=0,00$] ve RADÖ toplam ortalama [$F(2,403)=3,90$; $p=0,00$] puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir.

Post hoc analizi, SZİÖ’ne göre “haftada en az 1 kez” etkinliklere katılan grubun puanları “6 ayda en az 1 kez” ve “ayda en az 1 kez” etkinliklere katılan grubun toplam ortalama puanlarından; RADÖ’nde ise “haftada en az 1 kez” etkinliklere katılan grubun puanları “6 ayda en az 1 kez” etkinliklere katılan grubun toplam ortalama puanlarından anlamlı derecede daha yüksektir.

Ayrıca EDÖ [$F(6,399)=0,39$; $p=0,68$] açısından ise “etkinliğe katılım sıklığı” değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmemiştir.

Tablo 4.6. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin sorti sayısı değişkenine göre analiz sonuçları

Ölçekler	Katılım Sıklığı	N	Ort./Ss	F	p	Farkın Kaynağı
SZİÖ	1-49 kez ¹	87	3,69 / 0,57	6,66	0,00	1<5, 1<6
	50-99 kez ²	30	3,92 / 0,55			
	100-149 kez ³	39	3,91 / 0,57			
	150-199 kez ⁴	20	4,05 / 0,72			
	200-250 kez ⁵	29	4,16 / 0,57			
	300+ kez ⁶	201	4,12 / 0,62			
RADÖ	1-49 kez ¹	87	6,47 / 0,50	0,85	0,51	-
	50-99 kez ²	30	6,31 / 0,58			
	100-149 kez ³	39	6,29 / 0,54			
	150-199 kez ⁴	20	6,51 / 0,64			
	200-250 kez ⁵	29	6,37 / 0,70			
	300+ kez ⁶	201	6,44 / 0,60			
EDÖ	1-49 kez ¹	87	5,95 / 0,72	0,88	0,49	-
	50-99 kez ²	30	5,70 / 0,88			
	100-149 kez ³	39	5,83 / 0,79			
	150-199 kez ⁴	20	5,76 / 0,94			
	200-250 kez ⁵	29	5,65 / 1,01			
	300+ kez ⁶	201	5,82 / 0,78			

Analiz sonuçları, katılımcıların “sorti sayısı” değişkenine göre SZİÖ toplam ortalama puanları arasında anlamlı farklar olduğu görülmüştür [$F(5,400)=6,66$; $p=0,00$]. Post hoc analiz sonuçları, yılda 200-250 kez ve 300 kez ve üzeri sorti yapan pilotların SZİÖ toplam ortalama puanları, yılda 1-49 kez katılanlara göre anlamlı biçimde daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Buna karşılık, RADÖ [$F(5,400)=0,85$; $p=0,51$] ve EDÖ [$F(5,400)=0,88$; $p=0,49$] açısından etkinliğe katılım sayısına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 4.7. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin korelasyon analiz sonuçları

	SZİÖ	RADÖ	EDÖ
SZİÖ	1	0,58**	0,26**
RADÖ	0,58**	1	0,34**
EDÖ	0,26**	0,34**	1

Korelasyon analizine göre, serbest zaman ilgilenimi ile rekreasyonel akış deneyimi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,58$; $p<0,01$). Ayrıca serbest zaman ilgilenimi ile etkinlik doyumunu arasında daha zayıf ama anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,26$; $p<0,01$). Rekreasyonel akış deneyimi ile etkinlik doyumunu arasındaki ilişki ise orta düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($r=0,34$; $p<0,01$). Bu

bulgular, değişkenler arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu ve RADÖ'nün SZİÖ ile EDÖ arasındaki bağlamda önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Tablo 4.8. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin yapısal eşitlik modelinin aracılık analiz sonuçları

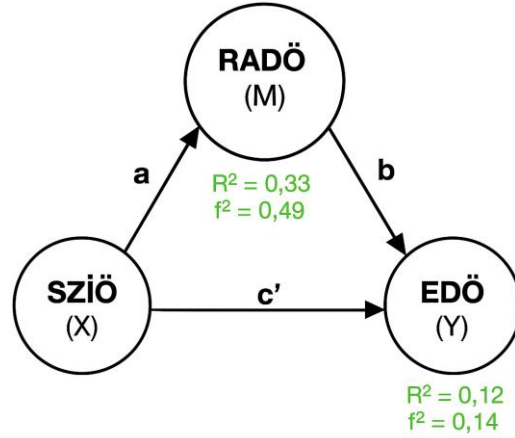
	(β)	Ss.	t	p	%95 GA Alt	%95 GA Üst
SZİÖ → RADÖ (a)	0,57	0,04	14,12	0,00	0,46	0,61
RADÖ → EDÖ (b)	0,39	0,08	4,97	0,00	0,24	0,54
SZİÖ → EDÖ (c')	0,13	0,07	1,73	0,08	-0,02	0,27
SZİÖ → RADÖ → EDÖ (c)	0,34	0,06	5,45	0,00	0,11	0,31
Sobel Test	Z=4,68; Se=0,05			0,00		

Tablo 4.9. SZİÖ, RADÖ ve EDÖ'nin güven aralıkları analiz sonuçları

RADÖ'nün Aracılık Rolü	Effect	BoostSE	BoostLLCI	BoostULCI
SZİÖ → EDÖ	0,21	0,05	0,11	0,32

Tablo 4.8 ve Tablo 4.9'daki yapısal eşitlik modeli bulgularına göre, serbest zaman ilgileniminin etkinlik doyumu üzerindeki etkisinde rekreasyonel akış deneyiminin tam aracılık rolü üstlendiğini göstermektedir. SZİÖ'nün RADÖ üzerindeki doğrudan etkisi yüksek ve anlamlı bulunmuştur ($\beta = 0,57$; $p < 0,00$). Benzer şekilde, RADÖ'nün EDÖ üzerindeki etkisi de istatistiksel olarak anlamlıdır ($\beta = 0,39$; $p < 0,00$). Ancak SZİÖ'nün EDÖ üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı değildir ($\beta = 0,13$; $p = 0,08$), bu da etkileyici bir biçimde dolaylı yolun baskın olduğunu göstermektedir. Bootstrap analizine dayalı güven aralığı (Effect = 0,21; %95 CI [0,11 – 0,32]) sıfır değerini içermemekte olup, dolaylı etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu doğrulamaktadır.

Ayrıca, Sobel testi sonucunda elde edilen Z değeri ($Z = 4,68$; $p < 0,00$) aracılık ilişkisinin gücünü desteklemektedir. Bu bulgular, SZİÖ'nün EDÖ üzerindeki etkisinin doğrudan değil, yalnızca RADÖ aracılığıyla dolaylı olarak gerçekleştiğini göstermektedir. Yani serbest zaman ilgilenimi, ancak bireyin etkinlik sırasında yoğun bir akış deneyimi yaşaması durumunda etkinlik doyumuna dönüşmektedir.

Şekil 4.2. SZİÖ ile EDÖ arasındaki ilişkide RADÖ'nün aracılık rolü diyagramı

Aracılık etkisi, SZİÖ ile EDÖ arasındaki toplam etkinin yaklaşık %62'sini açıklamakta olup, bu oran orta düzeyde güçlü bir etki olarak değerlendirilebilir. RADÖ için elde edilen açıklanan varyans ($R^2 = 0,33$) ve etki büyüklüğü ($f^2 = 0,49$), serbest zaman ilgilenimin rekreasyonel akış üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, EDÖ'ye ilişkin açıklanan varyans ($R^2 = 0,12$) ve etki büyüklüğü ($f^2 = 0,14$), RADÖ'nün etkinlik doyumu üzerindeki etkisinin de kayda değer olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, aracılığın tam ve anlamlı bir biçimde gerçekleştiğini, serbest zaman ilgileniminin etkinlik doyumunu yalnızca rekreasyonel akış aracılığıyla etkilediğini göstermektedir.

Tablo 4.10. Alt problemlere ilişkin hipotezlerin kabul veya ret durumu

	Hipotezler	Kabul	Ret
H1a	Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.		—
H1b	Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.		—
H1c	Katılımcıların etkinlik doyumu ortalama puanları, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.		—
H2a	Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	+	
H2b	Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	+	
H2c	Katılımcıların etkinlik doyumu ortalama puanları, eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	+	

H3a	Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları, pilotluk seviyesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	+
H3b	Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, pilotluk seviyesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	-
H3c	Katılımcıların etkinlik doyumu ortalama puanları, pilotluk seviyesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	-
H4a	Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları, yamaç paraşütü ile ilgilenim süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	+
H4b	Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, yamaç paraşütü ile ilgilenim süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	-
H4c	Katılımcıların etkinlik doyumu ortalama puanları, yamaç paraşütü ile ilgilenim süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	-
H5a	Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları, yamaç paraşütü etkinliğine katılım sıklığı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	+
H5b	Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, yamaç paraşütü etkinliğine katılım sıklığı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	+
H5c	Katılımcıların etkinlik doyumu ortalama puanları, yamaç paraşütü etkinliğine katılım sıklığı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	-
H6a	Katılımcıların serbest zaman ilgilenimi ortalama puanları, sorti sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	+
H6b	Katılımcıların rekreasyonel akış deneyimi ortalama puanları, sorti sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	-
H6c	Katılımcıların etkinlik doyumu ortalama puanları, sorti sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.	-
H7	Serbest zaman ilgilenimi, rekreasyonel akış deneyimi üzerinde doğrudan anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir.	+
H8	Serbest zaman ilgilenimi, etkinlik doyumu üzerinde doğrudan anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir.	-
H9	Rekreasyonel akış deneyimi, etkinlik doyumu üzerinde doğrudan anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir.	+
H10	Serbest zaman ilgileniminin etkinlik doyumu üzerindeki etkisinde rekreasyonel akış deneyiminin aracılık etkisi vardır.	+

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde, veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizlerle elde edilen bulgular, literatürdeki benzer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, yamaç paraşütü pilotlarının serbest zaman ilgilenimi, rekreasyonel akış deneyimi ve etkinlik doyumu düzeylerinde cinsiyet açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamış, bu doğrultuda H1a, H1b ve H1c hipotezleri reddedilmiştir. Kadın katılımcıların SZİÖ, RADÖ ve EDÖ puanları erkek katılımcıların puanlarından çok az farklılık göstermektedir. Bu bulgular, yamaç paraşütü gibi ekstrem sporlarda cinsiyet faktörünün bireysel deneyim kalitesi üzerinde belirleyici olmadığını göstermektedir.

Bu sonuç, Chang (2017) tarafından ekstrem sporlar bağlamında yapılan çalışmayla kısmen farklılık göstermektedir. Chang'ın araştırmasında erkek katılımcıların akış deneyimi skorlarının daha yüksek olduğu bildirilmişken; mevcut çalışmada böyle bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu durum, yamaç paraşütünün diğer ekstrem sporlardan farklı olarak hem kadın hem erkek katılımcılar için eşit düzeyde akış deneyimi yaşama fırsatı sunduğunu düşündürmektedir. Jackson vd. (2023) çalışmasında da benzer şekilde, ekstrem spor katılımcılarının akış deneyimini risk ya da heyecan arayışından çok, içsel odaklanma, kendine güven, ustalık geliştirme ve doğayla bütünleşme gibi motivasyonlarla deneyimlediği belirtilmiştir. Bu motivasyon yapılarının cinsiyetten bağımsız olarak benzer işlemesi, yamaç paraşütü gibi aktivitelerde cinsiyet temelli farkların belirginleşmesini engelleyen önemli bir faktör olabilir.

Wilkes vd. (2022) tarafından da belirtildiği gibi, yamaç paraşütü aktivitesini tercih eden bireylerin cinsiyetinden bağımsız olarak yüksek serbest zaman ilgilenim düzeyleri ve yoğun akış deneyimleri yaşadıkları görülmektedir. Ayazlar (2015) çalışmada da benzer şekilde, akış deneyiminin cinsiyetten ziyade bireysel faktörlerle (heyecan arayışı, odaklanma düzeyi, zorluk-beceri dengesi) daha güçlü ilişkiler gösterdiği tespit edilmiştir.

Bu bulgular, yamaç paraşütü sporunda cinsiyet eşitliğinin sağlandığını ve aktivitenin her iki cinsiyet için de eşit düzeyde psikolojik fayda sunduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle rekreasyonel akış deneyimi açısından benzer puanların elde edilmesi, Csikszentmihalyi'nin (1990) akış teorisinin öngördüğü gibi, optimal deneyimin bireysel beceri ve meydan okuma dengesiyle ilişkili olduğunu ve cinsiyet faktörünün bu dengeyi etkilemediğini göstermektedir.

Elde edilen bulgular, yamaç paraşütü pilotlarının eğitim durumu değişkeni açısından serbest zaman ilgilenimi, rekreasyonel akış deneyimi ve etkinlik doyumu üzerinde anlamlı farklılıklar göstermiş, H2a, H2b ve H2c hipotezleri kabul edilmiştir. Lisansüstü eğitim alan katılımcıların her üç ölçekte de en düşük puanları alması dikkat çekicidir ve bu durum literatürde nadir görülen bir bulgudur.

Serbest zaman ilgilenimi açısından bakıldığında, lise (Ort.=4,04) ve üniversite (Ort.=4,04) mezunlarının benzer puanlar alırken, lisansüstü mezunlarının belirgin şekilde düşük puanlar (Ort.=3,72) alması Kyle ve Chick (2004) tarafından vurgulanan serbest zaman ilgileniminin kişisel yaşam tarzı ve zaman yönetimi ile olan güçlü bağına desteklemektedir. Lisansüstü eğitim alan bireylerin akademik yükümlülükleri, araştırma sorumlulukları ve karmaşık zihinsel süreçleri yamaç paraşütü gibi rekreasyonel aktivitelere ayırdıkları psikolojik enerjiyi sınırlandırıyor olabilir.

Rekreasyonel akış deneyimi boyutunda elde edilen sonuçlar daha da çarpıcıdır. Üniversite mezunlarının en yüksek akış puanlarına (Ort.=6.51) sahip olması, bu grubun yamaç paraşütü sırasında optimal deneyim yaşamada daha başarılı olduğunu göstermektedir. Lisansüstü mezunların düşük akış skorları (Ort.=6,18), Csikszentmihalyi'nin (1990) akış teorisi perspektifinden değerlendirildiğinde oldukça anlamlıdır. Akış deneyimi, zihnin tamamen aktiviteye odaklandığı, dış dünyadan kopuş yaşandığı bir durumdur. Ancak lisansüstü eğitim alan bireylerin sürekli analitik düşünme, eleştirel değerlendirme ve akademik kaygılarla dolu zihinsel yapıları, bu kendiliğinden gelişen kopuş halini engelleyebilmektedir.

Kim (2022) tarafından Güney Kore'de yapılan çalışmada, yamaç paraşütü katılımcılarının eğitim düzeyi ile akış deneyimi arasında ters yönlü ilişki bulunmuş ve yüksek eğitilmiş bireylerin aktivite sırasında zihinlerini boşaltmakta daha fazla zorlandıkları gözlemlenmiştir. Ghaderi vd. (2024) tarafından İran'da yapılan rekreasyonel uçuş çalışmasında da akademik geçmişi olan katılımcıların akış durumuna geçmek için daha fazla zamana ihtiyaç duyduğu ve deneyimin kalitesinde farklılıklar yaşadığı belirtilmektedir.

Yamaç paraşütü pilotlarının pilotluk seviyesi ve ilgilenim süresi değişkenleri benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Pilotluk seviyesi açısından serbest zaman ilgilenimi farklılık gösterirken (H3a kabul), rekreasyonel akış deneyimi ve etkinlik doyumu boyutlarında herhangi bir farklılığa neden olmamıştır (H3b ve H3c reddedilmiştir).

Benzer şekilde, yamaç paraşütü ile ilgilenim süresi değişkeninde de serbest zaman ilgilenimi açısından anlamlı farklılıklar elde edilirken (H4a kabul), rekreasyonel akış deneyimi ve etkinlik doyumunda anlamlı fark bulunmamıştır (H4b ve H4c reddedilmiştir).

Serbest zaman ilgilenimi açısından en çarpıcı bulgu, başlangıç seviyesindeki pilotlar (P2: Ort.=3,77, P3: Ort.=3,85) ile ileri seviye pilotlar ve eğitmenler (T1: Ort.=4,16, T2: Ort.=4,25, Eğitmen: Ort.=4,32) arasındaki belirgin farktır. Ayrıca ilgilenim süresi açısından da 1 yıldan az deneyime sahip katılımcıların (Ort.=3,73) 4-6 yıl (Ort.=4,07) ve 7 yıl üzeri (Ort.=4,09) deneyime sahip katılımcılara göre anlamlı düzeyde düşük puanlar alması Kyle ve Chick (2004) tarafından vurgulanan kalıcı serbest zaman ilgileniminin zaman içinde gelişen bir süreç olduğu görüşünü güçlü şekilde desteklemektedir.

Kyle ve Chick'in serbest zaman ilgilenim teorisine göre, ilgilenim zamanla daha karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya dönüşmektedir. Havitz ve Dimanche'nin (1997) ilgilenim modeline göre, sürekli katılım gösteren bireyler aktiviteyle duygusal, bilişsel ve davranışsal düzeylerde daha güçlü bağlar kurmaktadır. Bu bulgular aynı zamanda Stebbins'in (2007) ciddi serbest zaman teorisi ile de uyum göstermekte, yüksek deneyim düzeyine sahip pilotların aktiviteye daha derin bağlılık geliştirdiklerini desteklemektedir.

Rekreasyonel akış deneyimi açısından hem pilotluk seviyesi hem de ilgilenim süresi grupları arasında anlamlı fark bulunmaması, ilk bakışta şaşırtıcı görünebilir ancak akış teorisi perspektifinden son derece anlamlıdır. Csikszentmihalyi'nin (1990) akış kuramına göre, akış deneyimi beceri-zorluk dengesi kurulduğunda ortaya çıkar ve bu denge her deneyim seviyesinde farklı şekillerde sağlanabilir. Başlangıç seviyesindeki bir pilot için temel kalkış-iniş manevralarını başarıyla gerçekleştirmek akışa girerken, eğitmen pilot için karmaşık hava koşullarında navigasyon yapmak aynı deneyimi sağlayabilir.

Jackson vd. (2023), farklı deneyim seviyelerindeki açık alan ekstrem spor katılımcılarının benzer düzeyde akış deneyimi yaşayabildiğini ve akışın yalnızca teknik yeterlilikle değil, kişisel güven ve dikkat yönetimi gibi psikolojik faktörlerle de yakından ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ghaderi vd. (2024) tarafından İran'da yapılan rekreasyonel uçuş çalışmasında da akış deneyiminin deneyim seviyesinden bağımsız olarak

yaşanabildiği ve her seviyedeki pilotun kendi kapasitesine uygun zorluklarla karşılaştığında optimal deneyim yaşayabildiği gösterilmiştir.

Yamaç paraşütü pilotlarının etkinliğe katılım sıklığı ve toplam uçuş deneyimi benzer ancak farklılaşan sonuçlar ortaya koymuştur. Katılım sıklığı açısından serbest zaman ilgilenimi ve rekreasyonel akış deneyimi üzerinde önemli etkiler tespit edilmiş (H5a ve H5b kabul), ancak etkinlik doyumu açısından anlamlı fark bulunmamıştır (H5c reddedilmiştir). Toplam sorti sayısı değişkeninde ise yalnızca serbest zaman ilgilenimi açısından anlamlı farklılıklar elde edilirken (H6a kabul), rekreasyonel akış deneyimi ve etkinlik doyumunda anlamlı fark bulunmamıştır (H6b ve H6c reddedilmiştir). Bu bulgular, Csikszentmihalyi'nin (1990) akış teorisi ve Kyle ve Chick'in (2004) serbest zaman ilgilenim teorisiyle tutarlılık göstermektedir.

Serbest zaman ilgilenimi açısından, haftada en az bir kez yamaç paraşütü etkinliklerine katılan pilotların daha az sıklıkta katılanlara göre anlamlı derecede yüksek puanlar elde etmesi ve 200 sorti üzerinde deneyime sahip pilotların başlangıç düzeyindeki pilotlara göre anlamlı derecede yüksek ilgilenim düzeyleri sergilemesi, düzenli katılımın ilgilenim düzeyini artırdığını göstermektedir. Bu bulgular, Kyle ve Chick'in (2004) deneyim artışının ilgilenim derinliğini güçlendirdiği teorik çerçevesiyle örtüşürken, Havitz ve Dimanche'nin (1997) ilgilenim modelinin öngördüğü gibi sürekli katılım gösteren bireylerin aktiviteyle duygusal, bilişsel ve davranışsal düzeylerde daha güçlü bağlar kurduğunu desteklemektedir. Matsumoto vd. (2018) ve Ho (2018) çalışmaları da deneyim artışının ilgilenim derinliğini güçlendirdiği bulgularıyla bu sonuçları desteklemektedir.

Rekreasyonel akış deneyimi bulgularında dikkat çekici bir ayrışma görülmektedir. Haftada en az bir kez katılan grubun sadece altı ayda bir katılanlara göre anlamlı derecede yüksek puanlar elde etmesi, Jackson ve Eklund'un (2002) akış deneyiminin tekrarlayan pratikle güçlendiği bulgularıyla paralellik göstermektedir. García ve González'in (2019) ve Ayazlar'ın (2015) yamaç paraşütü çalışmaları da düzenli katılımın optimal deneyim yaşama olasılığını artırdığını desteklemektedir. Ancak toplam sorti sayısı açısından rekreasyonel akış deneyimi grupları arasında anlamlı fark bulunmaması, Csikszentmihalyi'nin (1990) akış teorisiyle kısmen çelişki oluşturmaktadır. Bu durum, del Castillo-Sánchez vd. (2021), Cater vd. (2020) ve Jackson ve Eklund'un (2002) çalışmalarının da desteklediği gibi, akış deneyiminin deneyim düzeyinden çok mevcut

durumsal faktörler ve kişisel özelliklerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Tian vd. (2019) ve Amatulli vd. (2021) çalışmaları da akış deneyiminin çevresel faktörler ve demografik özelliklerden bağımsız olarak yaşanabildiğini vurgulamaktadır.

Etkinlik doyumunu açısından hem katılım sıklığı hem de toplam sorti sayısı grupları arasında anlamlı fark bulunmaması, Oliver'in (1997) tatmin teorisiyle tutarlılık göstermektedir. Yamaç paraşütü gibi yüksek risk ve heyecan içeren aktivitelerde, her uçuş deneyimi pilotlar için yeterince tatmin edici olabilmektedir. Newman vd. (2014), Saçlı ve Kahraman (2019), Sato vd. (2017), Theodorakis vd. (2015) ve Williams ve Soutar'ın (2009) çalışmaları da benzer bulgular ortaya koyarak, etkinlik doyumunun aktivitenin doğası ve bireysel beklentilerle daha çok ilişkili olduğunu, yüksek heyecan içeren aktivitelerde deneyim düzeyinden bağımsız tatmin sağlanabildiğini göstermektedir. Bu durum, yamaç paraşütünde her uçuşun benzersiz hava koşulları ve çevresel faktörler içermesi nedeniyle her deneyimin kendine özgü tatmin unsurları barındırmasıyla açıklanabilir.

Bu sonuçlar, Bandura'nın (1986) sosyal bilişsel teorisi perspektifinden değerlendirildiğinde, düzenli katılım gösteren pilotların öz-yeterlik algılarının artmasının hem serbest zaman ilgilenimlerini hem de akış deneyimi yaşama kapasitelerini güçlendirdiğini göstermektedir. Tian vd. (2022) ve Frash ve Blose'un (2019) çalışmaları da risk içeren aktivitelerde deneyim düzeyinin ilgilenim üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. Bulgular aynı zamanda Stebbins'in (2007) ciddi serbest zaman teorisi ile de tutarlılık göstermekte, yüksek deneyim düzeyine sahip pilotların aktiviteye daha derin bağlılık geliştirdiklerini desteklemektedir.

Araştırmanın en önemli bulgusu, rekreasyonel akış deneyiminin serbest zaman ilgilenimi ile etkinlik doyumunu arasında tam aracılık rolü üstlenmesidir (H7, H9, H10 kabul; H8 reddedilmiştir). Bu sonuç, yamaç paraşütü pilotlarının aktiviteye olan ilgilerinin tek başına doyum sağlamadığını, ancak akış deneyimi yaşadıklarında bu ilginin anlamlı bir doyuma dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Jackson vd. (2023) çalışmasında da vurgulandığı gibi, akış deneyimi bireylerin aktiviteye yönelik katılım motivasyonlarını hem yoğunlaştırıcı hem de doyum sağlayıcı bir mekanizma olarak yapılandırmaktadır.

Hayes'in (2018) aracılık analizine göre tam aracılık durumu, serbest zaman ilgileniminin etkinlik doyumuna olan etkisinin tamamen akış deneyimi aracılığıyla gerçekleştiğini kanıtlamaktadır. Bulgular, deMatos vd. (2021), Ghaderi vd. (2024),

Matsumoto vd. (2018), Armbrecht ve Andersson (2019), Yu vd. (2021), Erkmen Hadi vd. (2021), Ayhan vd. (2020) ve Cater vd. (2020) gibi çalışmalarda da benzer biçimde rapor edilen akış deneyiminin psikolojik çıktılar üzerindeki aracılık rolünü desteklemektedir. Bu sonuçlar, Bandura'nın (1986) sosyal bilişsel teorisiyle de örtüşmekte, bireylerin ilgilenim düzeylerinin sonuçları doğrudan değil psikolojik araçlar yoluyla etkilediğini göstermektedir. Özellikle yüksek beceri ve dikkat gerektiren yamaç paraşütü gibi aktivitelerde, akış yaşama kapasitesi ilgilenimin doyuma dönüşmesinde belirleyici rol oynamaktadır.

Bu araştırmanın belirli sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, kolayda örnekleme yönteminin kullanılması, örneklemin tüm yamaç paraşütü pilotlarını temsil etme gücünü sınırlandırmaktadır. Her ne kadar 406 kişilik örneklem Türkiye'deki aktif yamaç paraşütü pilotları için yeterli büyüklükte olsa da, rastgele seçilmemiş olması istatistiksel genellemelerde dikkatli olunmasını gerektirmektedir. İkinci olarak, kesitsel araştırma deseninin kullanılması nedensellik çıkarımlarını kısıtlamaktadır. Üçüncü olarak, tüm ölçümlerin öz-bildirim ölçekleriyle yapılması sosyal istenirlik etkisi oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Son olarak, çalışmanın Türkiye'deki yamaç paraşütü pilotlarıyla sınırlı olması kültürel ve coğrafi genellemeleri zorlaştırmaktadır.

Sonuç olarak, araştırma yamaç paraşütü pilotlarında serbest zaman ilgileniminin etkinlik doyumuna dönüşümünün doğrudan gerçekleşmediğini, aksine rekreasyonel akış deneyimi aracılığıyla dolaylı bir süreç izlediğini kanıtlamıştır. Tam aracılık bulgusu, ekstrem sporlarda psikolojik doyumun elde edilmesinde akış deneyiminin kritik önemini ortaya koyarken, ilgilenimin tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Eğitim düzeyine ilişkin bulgular, yüksek düzeyde analitik düşünmenin akış deneyimini olumsuz etkileyebileceği hipotezini güçlendirmekte ve lisansüstü eğitim alan bireylerin rekreasyonel aktivitelerde optimal deneyim yaşama stratejilerine ihtiyaç duyduğunu işaret etmektedir. Deneyim seviyesinin yalnızca serbest zaman ilgilenimi üzerinde etkili olması, akış ve doyumun teknik yeterlikten ziyade anlık psikolojik faktörlerle şekillendiğini göstermektedir.

Bu araştırma, yamaç paraşütü literatürüne önemli bir teorik katkı sunmuştur. İlk kez bir ekstrem sporda, bireylerin aktiviteye olan ilgilenimlerinin tek başına doyum sağlamadığı, ancak akış deneyimi aracılığıyla etkinlik doyumuna dönüştüğü empirik olarak gösterilmiştir. Bu bağlamda araştırma ekstrem spor literatürüne üç önemli katkı

sağlamaktadır. Birincisi, Kyle ve Chick'in (2004) serbest zaman ilgilenim teorisi, Csikszentmihalyi'nin (1990) akış teorisi ve Oliver'in (1980) beklenti-onaylama teorisinden hareketle Funk vd.'nin (2011) geliştirdiği etkinlik doyum paradigmasının yamaç paraşütü bağlamında başarılı entegrasyonudur. İkincisi, tam aracılık modelinin ekstrem bir spor dalında empirik olarak doğrulanmasıdır. Üçüncüsü ise, eğitim düzeyinin akış deneyimi üzerindeki beklenmedik olumsuz etkisinin tespit edilmesidir. Bu bulgu mevcut literatüre yeni bir perspektif getirmektedir.

Araştırma, Csikszentmihalyi'nin akış teorisini ekstrem spor bağlamında genişletirken, Kyle ve Chick'in ilgilenim teorisiyle birleştirerek yamaç paraşütünde psikolojik deneyim kalitesinin çok boyutlu yapısını açıklamıştır. Bu bulgular, yamaç paraşütü eğitim programlarında teknik beceri geliştirmenin yanı sıra zihinsel hazırlık tekniklerinin entegrasyonunu gerektirmekte, özellikle analitik düşünme alışkanlığına sahip pilotlar için akış yaşantısını kolaylaştıracı stratejiler geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Sonuçlar, hem spor psikolojisi literatürüne hem de rekreasyon sektörü uygulamalarına önemli katkılar sunarak, ekstrem sporlarda katılımcı deneyimini optimize etmek için kanıt temelli yaklaşımların geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır.

6. ÖNERİLER

Araştırmanın bulguları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

Eğitim Kurumları ve Öğretim Stratejilerine Yönelik Öneriler

1. Yamaç paraşütü eğitim kurumları, bulgular doğrultusunda diferansiye eğitim yaklaşımları geliştirmelidir.
2. Başlangıç seviyesindeki pilotların serbest zaman ilgilenim düzeylerini artırmak için yapılandırılmış mentörlük sistemi oluşturulmalıdır. Bu sistem kapsamında her yeni pilot için 6 aylık mentörlük programı, mentor-öğrenci eşleştirmesi, haftalık teorik ve pratik eğitimler, ilk 15 solo uçuşta mentor eşliği ve aylık ilerleme değerlendirmelerini içeren kapsamlı bir yaklaşım benimsenmelidir.
3. Lisansüstü eğitim alan pilotlar için özel tasarlanmış analitik düşünce yönetimi programları geliştirilmelidir.
4. Bu programlar uçuş öncesi mindfulness teknikleri, zihinsel hazırlık rutinleri, nefes odaklı konsantrasyon egzersizleri ve ilerleyici kas gevşemesi uygulamalarını içermelidir.
5. Eğitim programlarında akış deneyimini kolaylaştıracak konsantrasyon teknikleri ve akademik kaygıları geçici olarak askıya alma stratejileri entegre edilmelidir.
6. Teknoloji entegrasyonu kapsamında mobil uygulama geliştirme, sanal gerçeklik (VR) eğitim simülasyonları, pilot deneyim paylaşım platformu ve online akış deneyimi izleme sistemleri oluşturulmalıdır. Bu dijital araçlar özellikle yeni nesil pilotların öğrenme süreçlerini hızlandıracak ve güvenlik standartlarını artıracaktır.

Sektör Paydaşları ve Organizasyonlara Yönelik Öneriler

1. Türkiye Hava Sporları Federasyonu ve Türk Hava Kurumu, araştırma bulgularına dayalı sektörel gelişim hedefleri belirlemelidir. Bu hedefler pilot tutundurma, güvenlik standartları, katılımcı memnuniyeti ve demografik çeşitlilik alanlarında yoğunlaşmalıdır.
2. Araştırma bulgularından hareketle, başlangıç seviyesindeki pilotların (P2-P3) serbest zaman ilgilenim düzeylerinin deneyimli pilotlara göre anlamlı

derecede düşük olması göz önünde bulundurularak, pilot tutundurma stratejileri geliştirilmelidir. Örnekleme kadın pilotların oranının %17,2 ile sınırlı kalması, kadın katılımını teşvik edici özel programların geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

3. Düzenli katılımın hem serbest zaman ilgilenimi hem de rekreasyonel akış deneyimi üzerindeki pozitif etkilerinden yararlanılarak, sürekli katılım teşvik programları önceliklenmelidir. Bu programlar özellikle haftada en az bir kez uçuş yapan pilotların örnek alınması gereken yüksek ilgilenim ve akış düzeylerini yaygınlaştırmayı hedeflemelidir.
4. Destinasyon yöneticileri, akış deneyimini destekleyecek hizmet geliştirme stratejileri oluşturmalı ve çevresel faktörlerin optimizasyonunu sağlamalıdır. Özellikle hava koşulları, güvenli uçuş alanları ve pilot konfor unsurları gibi akış deneyimini etkileyen faktörlerin kalitesinin artırılması öncelikli konular olmalıdır.
5. Sürdürülebilirlik perspektifinden yamaç paraşütü destinasyonlarında çevresel sorumluluk programları entegre edilmelidir. Bu kapsamda karbon ayak izi azaltma initiatifleri, doğa koruma bilinci eğitimleri, yerel toplum kalkınma projeleri ve sürdürülebilir ulaşım alternatifleri yamaç paraşütü turizmi stratejilerinin ayrılmaz parçası haline getirilmelidir.
6. Destinasyon yönetiminde bilimsel temelli yaklaşımlar benimsenmelidir. Taşıma kapasitesi analizleri, çevresel etki değerlendirmeleri ve yerel halk katılım programları uygulanarak, yamaç paraşütü faaliyetlerinin sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde yürütülmesi sağlanmalıdır.
7. Sektör paydaşları arasında koordinasyonu artırmak amacıyla düzenli toplantılar, veri paylaşım platformları ve ortak kalite standartları geliştirilmelidir. Bu koordinasyon özellikle güvenlik protokolleri, eğitim müfredatları ve destinasyon yönetimi konularında kritik önem taşımaktadır.

Gelecek Araştırmalar İçin neriler

1. Öncelikli araştırma ajandasında boylamsal çalışmalar yer almalıdır. 3 yıllık panel veri toplama, pilot gelişim süreçlerinin takibi, deneyim düzeyindeki değişimlerin analizi ve mevsimsel faktörlerin etkilerinin incelenmesi gereklidir.
2. Objektif ölçüm teknikleri kullanılarak elektroensefalografi ile akış durumu ölçümü, kalp atış hızı değişkenliği analizi, göz takip teknolojisi ile dikkat ölçümü ve fizyolojik stress göstergeleri araştırılmalıdır.
3. Kùltürlerarası alışmalar kapsamında Avrupa ÷lkeleri karşılaştırması, Asyalı vs Batılı pilot deneyimleri, Hofstede boyutları ile akış ilişkisi ve risk algısının kùltürel belirleyicileri incelenmelidir.
4. Farklı ekstrem sporlar arasında akış deneyiminin aracılık rolünü karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmalar, bulguların genellenebilirliğini test edecektir.
5. Eğitim düzeyinin akış deneyimi üzerindeki olumsuz etkisini azaltacak müdahale stratejilerinin geliştirilmesi ve deneysel olarak test edilmesi önerilmektedir.
6. Özellikle analitik düşünme alışkanlığına sahip bireylerin rekreasyonel aktivitelerde optimal deneyim yaşama kapasitelerini artıracak tekniklerin etkinliği araştırılmalıdır.

7. KAYNAKLAR

- Ahn, B. W., & Song, W. I. (2024). Effect of outdoor leisure participants on leisure identity, leisure flow, leisure satisfaction, and re-participation intention. *Societies*, 14(2), 17. <https://doi.org/10.3390/soc14020017>
- Al Ahmed, M. I. A. (2024). The role of recreational sport activities in improving the quality of life for university students. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 12, 183-200. <https://doi.org/10.13189/saj.2024.120120>
- Amatulli, C., Peluso, A. M., Sestino, A., Petruzzellis, L., & Guido, G. (2021). The role of psychological flow in adventure tourism: Sociodemographic antecedents and consequences on word-of-mouth and life satisfaction. *Anatolia*, 33(3), 353-369. <https://doi.org/10.1080/14775085.2021.1994448>
- Armbrrecht, J., & Andersson, T. D. (2019). Exploring the relationship between flow, eudaimonic and hedonic satisfaction, and event loyalty. *Event Management*, 23(4-5), 467-483. <https://doi.org/10.3727/152599521X16192004803584>
- Ayazlar, R. A. (2015). *Akış deneyiminin yamaç paraşütü deneyim doyumunu ve yaşam doyumuna etkileri*. (Doktora tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Ayazlar, R. A., & Yüksel, A. (2018). Flow experience in paragliding: Effects on experience and life satisfaction. *Tourism Analysis*, 23(4), 461-473. <https://doi.org/10.3727/108354218X15391984820396>
- Aydın, İ., Çimen, Z., Serdar, E., & Güngörmüş, H. (2018). Rekreatyonel etkinliklerde kişilik, ilgilenim ve genel doyumun yaşam doyumunu üzerindeki etkisi. *Uluslararası Rekreatyon ve Spor Yönetimi Kongresi* (pp. 193-194). Rekreatyon Çalışmaları ve Araştırmaları Derneği.
- Ayhan, C., Dugenci, A., Isik, O., Gumus, H., & Gungor, N. B. (2024). The effect of leisure involvement on happiness and successful aging in elderly. *Work*, 79(3), 10519815241289676. <https://doi.org/10.1177/10519815241289676>
- Ayhan, C., Eskiler, E., & Soyer, F. (2020). Rekreatyonel katılımcılarda akış deneyiminin ölçülmesi: Ölçek geliştirme ve doğrulama. *Journal of Human Sciences*, 17(4), 1297-1311.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall.
- Barut, A. İ., Demir, A., Ballıkaya, E., & Çiftçi, F. (2019). Doğa yürüyüşü ve yamaç paraşütü sporu yapan bireylerin yaşam doyumunu ve özyeterliklerinin incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 3(2), 137-145.
- Batman, Z. P., & Demirel, Ö. (2015). Altındere Vadisi Meryemana Deresi güzergâhında doğa temelli turizm etkinliği: Yamaç paraşütü. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(11), 13-26. <https://doi.org/10.16950/std.12739>
- Beard, J. G., & Ragheb, M. G. (1980). Measuring leisure satisfaction. *Journal of Leisure Research*, 12(1), 20-33.
- Belk, R. W. (1988). Possessions and the extended self. *Journal of Consumer Research*, 15(2), 139-168.
- Berasategi, S. N., Roman, E. G., Alonso, I., & Idoiaga, M. N. (2023). Leisure as a space for inclusion and the improvement of life satisfaction of immigrants. *Journal of International Migration and Integration*, 24(1), 425-439. <https://doi.org/10.1007/s12134-021-00917-y>

- Brymer, E. (2010). Risk and extreme sports: A phenomenological perspective. *Annals of Leisure Research*, 13(1-2), 218-239. <https://doi.org/10.1080/11745398.2010.9686845>
- Brymer, E., & Gray, T. (2009). Dancing with nature: Rhythm and harmony in extreme sport participation. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 9(2), 135–149. <https://doi.org/10.1080/14729670903116912>
- Brymer, E., & Oades, L. G. (2008). Extreme sports: A positive transformation in courage and humility. *Journal of Humanistic Psychology*, 49(1), 114-126. <https://doi.org/10.1177/0022167808326199>
- Brymer, E., & Schweitzer, R. (2017). *Phenomenology and the extreme sport experience*. Routledge.
- Cater, C., Albayrak, T., Caber, M., & Taylor, S. (2020). Flow state and satisfaction as antecedents of scuba diving tourists' storytelling: A quasi-qualitative comparative analysis. *Tourism Management*, 82, 104194. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1803221>
- Cerin, E., & Leslie, E. (2008). How socio-economic status contributes to participation in leisure-time physical activity. *Social Science & Medicine*, 66(12), 2596–2609. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2008.02.012>
- Chang, H. H. (2017). Gender differences in leisure involvement and flow experience in professional extreme sport activities. *World Leisure Journal*, 59(2), 124-139. <https://doi.org/10.1080/16078055.2016.1166152>
- Chang, L. C., Dattilo, J., & Huang, F. H. (2023). Digital leisure among older adults: Connections to social support, flow, and social inclusion. *Leisure Sciences*, 1, 1-20. <https://doi.org/10.1080/01490400.2023.2298753>
- Cho, H. (2019). Leisure nostalgia: Scale development and validation. *Leisure Sciences*, 42(5), 418-435. <https://doi.org/10.1080/02642069.2019.1567714>
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315456539>
- Costa, C. A., & Chalip, L. (2005). *Sport tourism: Perspectives and experiences*. Routledge.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139-167.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Csikszentmihalyi, M. (1975). *Beyond boredom and anxiety: The experience of play in work and games*. Jossey-Bass Publishers.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. Harper & Row.
- Csikszentmihalyi, M., & LeFevre, J. (1989). Optimal experience in work and leisure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(5), 815-822.
- Çalık, D. S. (2019). *Yamaç paraşütü tandem pilotları ile ilk kez uçan bireylerin ölüm kaygısı ve risk alma düzeylerinin; adrenalin, kortizol, insülin hormonları ve bazı fizyolojik parametreler üzerindeki etkisi*. (Yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- da Silva de Matos, N. M., de Sa, E. S., & de Oliveira Duarte, P. A. (2021). A review and extension of the flow experience concept: Insights and directions for tourism

- research. *Tourism Management Perspectives*, 38, 100802. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100802>
- Dağdeviren, A., Saral, C., Coşkun, N., & Yılmaz, Z. (2020). Bayramören ilçesinde yamaç paraşütü turizmi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 881–892. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.371>
- Davras, Ö. (2023). Yamaç paraşütü yapan yerli ve yabancı turistlerin destinasyon memnuniyetleri: Bir AEPA uygulaması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 34(1), 83-95. <https://doi.org/10.17123/atad.1229292>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- del Castillo-Sánchez, G., Romo-Pérez, V., & Agulló-Tomas, E. (2021). The relationship between trekking experience, flow, psychological well-being and life satisfaction. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(15), 8128. <https://doi.org/10.3390/ijerph18158128>
- Demircioğlu, A. (2023). Examination of the motivations of participants in paragliding: The case of Fethiye. *Journal of Applied Tourism Research*, 4(1), 1-14.
- Demirel, M. (2019). Leisure involvement and happiness levels of individuals having fitness center membership. *Journal of Education and Learning*, 8(6), 140-149. <https://doi.org/10.5539/jel.v8n6p140>
- Erkmen Hadi, G., Erdem, B., & Duman, E. (2021). Sportif rekreatif aktiviteye katılan bireylerin serbest zaman doyum düzeyleri ve optimal performans duygu durumlarının arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 32(1), 10-19. <https://doi.org/10.17644/sbd.702867>
- Eryılmaz, G. (2018). *Rekreasyonel etkinliklere katılan bireylerin akış deneyimi, pozitif ve negatif duygular, öz-yeterlik ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki*. (Doktora tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Esen, F. Ö., & Kılıç, B. (2020). Turizm öğrencilerinin yamaç paraşütü algısı: Kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2282–2295. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.480>
- Fancourt, D., Augherson, H., Finn, S., Walker, E., & Steptoe, A. (2021). How leisure activities affect health: A narrative review and multi-level theoretical framework of mechanisms of action. *The Lancet Psychiatry*, 8(4), 329–339. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30384-9](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30384-9)
- Fasching, G., Schippinger, G., & Pretscher, R. (1997). Paragliding accidents in remote areas. *Wilderness & Environmental Medicine*, 8(3), 129-133. [https://doi.org/10.1580/1080-6032\(1997\)008\[0129:paira\]2.3.co;2](https://doi.org/10.1580/1080-6032(1997)008[0129:paira]2.3.co;2)
- Feltracco, P., Barbieri, S., Galligioni, H., Pasin, L., Gaudio, R. M., Tommasi, A., & Avato, F. M. (2012). A fatal case of anaphylactic shock during paragliding. *Journal of Forensic Sciences*, 57(5), 1395-1398. <https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2012.02187.x>
- Filo, K., Funk, D. C., & O'Brien, D. (2009). The meaning behind attachment: Exploring camaraderie, cause, and competency at a charity sport event. *Journal of Sport Management*, 23(3), 361-387. <https://doi.org/10.1123/jsm.23.3.361>
- Frash Jr., R. E., & Blose, J. (2019). Serious leisure as a predictor of travel intentions and flow in motorcycle tourism. *Tourism Recreation Research*, 44(3), 272-286. <https://doi.org/10.1080/02508281.2019.1626118>

- Fritz, M. S., & MacKinnon, D. P. (2007). Required sample size to detect the mediated effect. *Psychological Science*, 18(3), 233–239. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2007.01882.x>
- Funk, D. C., Jordan, J., Ridinger, L., & Kaplanidou, K. (2011). Capacity of mass participant sport events for the development of activity commitment and future exercise intention. *Leisure Sciences*, 33(3), 250-268. <https://doi.org/10.1080/01490400.2011.564926>
- Funk, D. C., Ridinger, L. L., & Moorman, A. M. (2009). Exploring origins of involvement: Understanding the relationship between consumer motives and involvement with professional sport teams. *Leisure Sciences*, 26(1), 35-61.
- Ganguly, P. (2023). *Leisure, recreation and events in hospitality and tourism*. I.K. International Pvt. Ltd.
- Gao, J., Zhang, Y., Kerstetter, D. L., & Shields, S. (2019). Understanding changes in tourists' use of emotion regulation strategies in a vacation context. *Journal of Travel Research*, 58(7), 1088-1104. <https://doi.org/10.1177/004728751879851>
- García, M. D., & González, M. Z. (2019). Analysis of the perception of self-efficacy in paragliding pilots. *Revista de Psicología del Deporte*, 28(2), 41–48.
- Gauler, R., Moulin, P., Koch, H. G., Wick, L., Sauter, B., Michel, D., & Knecht, H. (2006). Paragliding accidents with spinal cord injury: 10 years experience at a single institution. *Spine*, 31(10), 1125-1130. <https://doi.org/10.1097/01.brs.0000216502.39386.70>
- Ghaderi, Z., Rajabi, M., Butler, R., & Beal, L. (2024). Flow experience and behavioural intention in recreational flights: The mediating role of satisfaction, recollection and storytelling. *Anatolia*, 36(1), 44-60. <https://doi.org/10.1080/13032917.2024.2352098>
- Gökçe, H., & Orhan, K. (2011). Serbest zaman doyum ölçeğinin Türkçe geçerlilik güvenirlik çalışması. *Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 22(4), 139-145.
- Gravetter, F. J., & Wallnau, L. B. (2014). *Essentials of statistics for the behavioral sciences* (8th ed.). Wadsworth.
- Gürbüz, B., Çimen, Z., & Aydın, İ. (2018). Serbest zaman ilgilenim ölçeği: Türkçe formu geçerlik ve güvenirlik çalışması. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(4), 256-265. <https://doi.org/10.33689/spormetre.480235>
- Gürbüz, B., Güngörmüş, H. A., Aydın, İ., & Çimen, Z. (2019). Serbest zaman ilgilenimi ve mutluluk: Macera rekreasyon katılımcıları örneği. 2. *Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi*.
- Gürer, E., & Caymaz, E. (2019). Doğa sporlarıyla ilgilenen bireylerin serbest zaman ilgilenimi, akış yaşantısı ve etkinlik doyumunu ilişkisinin incelenmesi.
- Gyasi, R. M., Hajek, A., Asante, F., Accam, B. T., Osei-Tutu, S., Rahmati, M., ... & Phillips, D. R. (2023). Ageing happily in Ghana: How does social inclusion contribute? *Psychogeriatrics*, 23(5), 821-830. <https://doi.org/10.1111/psyg.13004>
- Gyepi-Garbrah, T. F., & Preko, A. (2022). Paragliding festival: Understanding stakeholder perception of environmental attitudes and tourism performance. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 38, 100512. <https://doi.org/10.1108/UEFM-09-2021-0072>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate data analysis* (8th ed.). Cengage Learning.

- Hakoköngäs, E., & Puhakka, R. (2023). Happiness from nature? Adolescents' conceptions of the relation between happiness and nature in Finland. *Leisure Sciences*, 45(7), 665-683. <https://doi.org/10.1080/01490400.2021.1877584>
- Hassett, L., Shields, N., Cole, J., Owen, K., & Sherrington, C. (2023). Comparisons of leisure-time physical activity participation by adults with and without a disability: Results of an Australian cross-sectional national survey. *BMJ Open Sport & Exercise Medicine*, 9(1), e001567. <https://doi.org/10.1136/bmjsem-2023-001567>
- Havitz, M. E., & Dimanche, F. (1997). Leisure involvement revisited: Conceptual conundrums and measurement advances. *Journal of Leisure Research*, 29(3), 245-278.
- Havitz, M. E., & Mannell, R. C. (2005). Enduring involvement, situational involvement, and flow in leisure and non-leisure activities. *Journal of Leisure Research*, 37(2), 152-177.
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (2nd ed.). The Guilford Press.
- Henderson, K. A., & Ainsworth, B. E. (2002). Enjoyment: A link to physical activity, leisure, and health. *Journal of Park & Recreation Administration*, 20(4), 130-146.
- Hepkavaklı, N. (2021). *Yamaç paraşütü faaliyetine katılanların güdülerinin tekrar ziyaret etme ve tavsiye etme niyetine etkisi: Fethiye örneği*. (Yüksek lisans tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Hirschman, E. C., & Holbrook, M. B. (1982). Hedonic consumption: Emerging concepts, methods and propositions. *Journal of Marketing*, 46(3), 92-101.
- Ho, T. S. (2018). An exploration of relationship among leisure involvement, leisure benefits, quality of life, and training effects of collegiate athletes. *International Journal of Organizational Innovation*, 10(4), 168-185. <https://doi.org/10.3390/su10030740>
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Sage Publications.
- Houge Mackenzie, S., & Hodge, K. (2020). Adventure recreation and subjective well-being: A conceptual framework. *Leisure Studies*, 39(1), 26-40. <https://doi.org/10.1080/02614367.2019.1577478>
- Hutchinson, S. L., & Kleiber, D. A. (2005). Gifts of the ordinary: Casual leisure's contributions to health and well-being. *World Leisure Journal*, 47(3), 2-16.
- Ismayanti, I. (2021). Community service through facilitation of paragliding tourism chse guidelines training. *ICCD*, 3(1), 44-47. <https://doi.org/10.33068/iccd.Vol3.Iss1.295>
- Iso-Ahola, S. E. (1999). Motivational foundations of leisure. In E. L. Jackson & T. L. Burton (Eds.), *Leisure studies: Prospects for the twenty-first century* (pp. 35-51). Venture Publishing.
- Iwasaki, Y. (2007). Leisure and quality of life in an international and multicultural context: What are major pathways linking leisure to quality of life? *Social Indicators Research*, 82(2), 233-264. <https://doi.org/10.1007/S11205-006-9032-Z>
- Jackson, S. A., & Eklund, R. C. (2002). Assessing flow in physical activity: The Flow State Scale-2 and Dispositional Flow Scale-2. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 24(2), 133-150.

- Jackson, S. A., & Kimiecik, J. C. (2008). The flow perspective of optimal experience in sport and physical activity. In T. S. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology* (3rd ed., pp. 377-399). Human Kinetics.
- Jackson, S. A., & Marsh, H. W. (1996). Development and validation of a scale to measure optimal experience: The Flow State Scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 18(1), 17-35.
- Jackson, S. A., Eklund, R. C., Gordon, A., Norsworthy, C., Mackenzie, S. H., Hodge, K., & Stephen, S. A. (2023). Flow and outdoor adventure recreation: Using flow measures to re-examine motives for participation. *Psychology of Sport and Exercise*, 67, 102427. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2023.102427>
- Jackson, S. A., Eklund, R., & Leatherman, G. (2004). *The flow scales manual*. Publishers Graphics.
- Jin, N., Lee, S., & Lee, H. (2015). The effect of experience quality on perceived value, satisfaction, image and behavioral intention of water park patrons: New versus repeat visitors. *International Journal of Tourism Research*, 17(1), 82-95. <https://doi.org/10.1002/jtr.1968>
- Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. Farrar, Straus and Giroux.
- Karlı, Ü., Polat, E., Yılmaz, B., & Koçak, S. (2008). Serbest zaman tatmin ölçeği'nin (SZTÖ-uzun versiyon) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 80-91.
- Kaya, A., Demirel, M., & Demirel, D. H. (2021). Ciddi serbest zaman ve rekreasyon uzmanlığı arasındaki ilişkinin kavramsal açıdan incelenmesi. In A. Kaya & S. Uslu (Eds.), *Akademik serbest zaman ve rekreasyon araştırmaları* (pp. 4-22). NEÜ Yayınları.
- Kim, E. J., Kang, H. W., & Park, S. M. (2024). Determinants of the happiness of adolescents: A leisure perspective. *PloS One*, 19(4), e0301843. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0301843>
- Kim, J., Park, C., Fish, M., Kim, Y. J., & Kim, B. (2023). Are certain types of leisure activities associated with happiness and life satisfaction among college students? *World Leisure Journal*, 66(1), 12-25. <https://doi.org/10.1080/16078055.2023.2222701>
- Kim, S. K. (2022). *The effect of paragliding experience motivation on flow in sports and psychological well-being*. (Doctoral dissertation). Hanyang University, Graduate School of Industrial Convergence, Seoul.
- Kleiber, D. A. (1999). *Leisure experience and human development: A dialectical interpretation*. Basic Books.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th ed.). Guilford Publications.
- Koçak, F., & Gürbüz, B. (2024). Promoting social inclusion for adult communities: The moderating role of leisure constraints on life satisfaction in five European countries. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 34(3), e2794. <https://doi.org/10.1002/casp.2794>
- Koday, S., Koday, Z., & Kızılkın, Y. (2018). Alternatif turizm açısından Siirt ilinde yamaç paraşütü faaliyetleri. *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildirileri*, 1097–1105.
- Kraus, R. (1997). *Recreation & leisure in modern society* (5th ed.). Jones and Bartlett Publishers.

- Kumar, A., & Kumar, A. (2024). Paragliding events & festivals: Catalyzing aero-sports tourism development in India. *Integrated Journal for Research in Arts and Humanities*, 4(4), 1-12. <https://doi.org/10.55544/ijrah.4.4.27>
- Kyle, G., & Chick, G. (2002). The social nature of leisure involvement. *Journal of Leisure Research*, 34(4), 426-448. <https://doi.org/10.1080/00222216.2002.11949980>
- Kyle, G., & Chick, G. (2004). Enduring leisure involvement: The importance of personal relationships. *Leisure Studies*, 23(3), 243-266. <https://doi.org/10.1080/0261436042000251996>
- Kyle, G., Absher, J., Norman, W., Hammitt, W., & Jodice, L. (2007). A modified involvement scale. *Leisure Studies*, 26(4), 399-427. <https://doi.org/10.1080/02614360600896668>
- Kyle, G., Graefe, A., Manning, R., & Bacon, J. (2004). Effects of place attachment on users' perceptions of social and environmental conditions in a natural setting. *Journal of Environmental Psychology*, 24(2), 213-225.
- Kyle, G., Graefe, A., Manning, R., & Bacon, J. (2007). An examination of the relationship between leisure activity involvement and place attachment among hikers along the Appalachian Trail. *Journal of Leisure Research*, 39(3), 421-448.
- Lautenschlager, S., Karli, U., & Matter, P. (1993). Paragliding accidents-a prospective analysis in Swiss mountain regions. *Zeitschrift für Unfallchirurgie und Versicherungsmedizin*, 86(2), 55-65.
- Laver, L., Pengas, I. P., & Mei-Dan, O. (2017). Injuries in extreme sports. *Journal of Orthopaedic Surgery and Research*, 12(1), 59. <https://doi.org/10.1186/s13018-017-0560-9>
- MacKinnon, D. P., Lockwood, C. M., & Williams, J. (2004). Confidence limits for the indirect effect: Distribution of the product and resampling methods. *Multivariate Behavioral Research*, 39(1), 99-128. https://doi.org/10.1207/s15327906mbr3901_4
- Magar, B. T., Lamichhane, D., Adhikari, S. M., Chalise, D. L., & Chalise, S. (2019). Customer satisfaction towards paragliding services in Pokhara. *Janapriya Journal of Interdisciplinary Studies*, 8, 43-59. <https://doi.org/10.3126/jjis.v8i0.27299>
- Mannell, R. C., & Kleiber, D. A. (2022). *A social psychology of leisure* (3rd ed.). Venture Publishing.
- Manning, R. E. (2011). *Studies in outdoor recreation: Search and research for satisfaction* (3rd ed.). Oregon State University Press.
- Matsumoto, H., Sato, S., Asada, A., & Chiashi, K. (2018). Exploring the relationship among leisure engagement, affective and cognitive leisure involvement, and subjective happiness: A mediating role of leisure satisfaction. *World Leisure Journal*, 60(2), 111-126. <https://doi.org/10.1080/16078055.2018.1444669>
- McLeroy, K. R., Bibeau, D., Steckler, A., & Glanz, K. (1988). An ecological perspective on health promotion programs. *Health Education Quarterly*, 15(4), 351-377. <https://doi.org/10.1177/109019818801500401>
- Mead, G. H. (1934). *Mind, self, and society*. University of Chicago Press.
- Mekinc, J., & Mušič, K. (2016). Elements of safety in paragliding. *Annales Kinesiologiae*, 7(1), 67-80.
- Mielke, G. I., Malta, D. C., Nunes, B. P., & Cairney, J. (2022). All are equal, but some are more equal than others. *BMC Public Health*, 22, 36. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-12428-7>

- Mutz, M., & Müller, J. (2021). Social stratification of leisure time sport and exercise activities. *Leisure Studies*, 40(5), 597–611. <https://doi.org/10.1080/02614367.2021.1916834>
- Neulinger, J. (1974). *The psychology of leisure*. Charles C. Thomas.
- Neupane, K., & Shim, C. (2019). Paragliding tourism and cultural sustainability. *International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 33(10), 49-65. <https://doi.org/10.21298/IJTHR.2019.10.33.10.49>
- Newman, D. B., Tay, L., & Diener, E. (2014). Leisure and subjective well-being: A model of psychological mechanisms as mediating factors. *Journal of Happiness Studies*, 15(3), 555-578. <https://doi.org/10.1007/s10902-013-9435-x>
- Oliver, R. (2010). *Satisfaction: A behavioral perspective on the consumer*. Routledge.
- Oliver, R. L. (1977). Effect of expectation and disconfirmation on postexposure product evaluations: An alternative interpretation. *Journal of Applied Psychology*, 62(4), 480-486.
- Oliver, R. L. (1980). A cognitive model of the antecedents and consequences of satisfaction decisions. *Journal of Marketing Research*, 17(4), 460-469.
- Oliver, R. L. (1997). *Satisfaction: A behavioral perspective on the consumer* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Özçiriş, İ. (2017). *Yamaç paraşütü yapan pilotların uçuş öncesi kaygı ve stres düzeyinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özgülbaş, O. (2000). *Yamaçparaşüt sporu*. Türk Hava Kurumu Yayınları.
- Pain, M. T. G., & Pain, M. A. (2005). Essay: Risk taking in sport. *The Lancet*, 366(9478), 33-34. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(05\)67838-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(05)67838-5)
- Pallant, J. (2020). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS* (7th ed.). McGraw-Hill Education.
- Pavić, L., Rančić, M., & Mijatov, M. (2013). Potential for paragliding tourism development in Niška Banja (South Serbia). *Turizam*, 17(3), 110-120.
- Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). *Communication and persuasion: Central and peripheral routes to attitude change*. Springer-Verlag.
- Plummer, J. T. (1974). The concept and application of life style segmentation. *Journal of Marketing*, 38(1), 33-37.
- Rekand, T. (2012). The epidemiology of injury in hang-gliding and paragliding. *Medicine and Sport Science*, 58, 44-56. <https://doi.org/10.1159/000338581>
- Rifki, M., Raharjo, B. B., & Sulaiman, S. (2023). Promotion of paragliding sports tourism Wayu Sigi Regency in terms of aspects of community welfare and visitor satisfaction. *JUARA: Jurnal Olahraga*, 8(1), 330-343.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Saçlı, Ç., & Kahraman, C. Ö. (2019). Açık alan rekreasyonu olarak yamaç paraşütü etkinliğine katılanların motivasyonları ve etkinlik memnuniyetlerinin belirlenmesi: Arsuzfest örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1249-1269. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.498463>
- Sahin, H. M. (2014). Investigating the motivations and expectations of individuals interested in paragliding. *The Anthropologist*, 18(3), 949-957. <https://doi.org/10.1080/09720073.2014.11891628>

- Sato, M., Yoshida, M., Wakayoshi, K., & Shonk, D. J. (2017). Event satisfaction, leisure involvement and life satisfaction at a walking event: The mediating role of life domain satisfaction. *Leisure Studies*, 36(5), 605-617. <https://doi.org/10.1080/02614367.2016.1240221>
- Schulze, W., Richter, J., Schulze, B., Esenwein, S. A., & Büttner-Janz, K. (2002). Injury prophylaxis in paragliding. *British Journal of Sports Medicine*, 36(5), 365-369. <https://doi.org/10.1136/bjsm.36.5.365>
- Slinger, E., & Rudestam, K. E. (1997). Motivation and disinhibition in high risk sports: Sensation seeking and self-efficacy. *Journal of Research in Personality*, 31(3), 355-374.
- Stebbins, R. A. (2007). *Serious leisure: A perspective for our time*. Transaction Publishers.
- Stenseng, F., Forest, J., & Curran, T. (2015). Positive emotions in recreational sport activities: The role of passion and belongingness. *Journal of Happiness Studies*, 16(5), 1117-1129. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9547-y>
- Supriyoko, A., Kristiyanto, A., Akhyar, M., & Riyadi, S. (2024). Potential sports industry Segorogunung village: A strategy for the paragliding sport tourism development model. *Retos*, 58, 700-706. <https://doi.org/10.47197/retos.v58.104842>
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Brooks/Cole.
- Tamang, P. (2018). *Improving the use of social media marketing in Dharan Sky Adventure Paragliding Company* [Master's thesis, Centria University of Applied Sciences].
- Theodorakis, N. D., Kaplanidou, K., & Karabaxoglou, I. (2015). Effect of event service quality and satisfaction on happiness among runners of a recurring sport event. *Leisure Sciences*, 37(2), 87-107. <https://doi.org/10.1080/01490400.2014.938846>
- Tian, H. B., Qiu, Y. J., Lin, Y. Q., Zhou, W. T., & Fan, C. Y. (2020). The relationship between serious leisure and subjective well-being: The mediating role of leisure satisfaction among Chinese marathon runners. *Frontiers in Psychology*, 11, 581908. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.581908>
- Tian, Z., Zhou, Q., Huang, S., & Tong, T. (2019). Exploring the relationships among environmental attitude, nature connectedness, flow experience, leisure satisfaction, and subjective well-being in urban walking club members. *Sustainability*, 11(7), 1859. <https://doi.org/10.3390/su11071859>
- Tian, Z., Zhou, Q., Qiu, Y., & Zou, H. (2022). The mediating role of flow experience in the relationship between recreation specialization, self-efficacy and life satisfaction among long-distance runners. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(6), 3243. <https://doi.org/10.3390/ijerph19063243>
- Torkildsen, G. (2012). *Leisure and recreation management*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203477571>
- Tripathi, N. (2024). Sustainable adventure sports tourism: Evaluating paragliding in Pokhara, Nepal. *Himalayan Physics Education Forum*, 17(1), 1-12. <https://doi.org/10.3126/hpef.v17i1.76538>
- Tsai, L. L. (2020). Factors affecting intention to revisit an environmental event: The moderating role of enduring involvement. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 22(1), 61-90. <https://doi.org/10.1080/15470148.2020.1816519>

- Tuban, B. (2019). *Bir alternatif turizm türü olarak yamaç paraşütü: Uçmaktakere üzerine bir çalışma* [Master's thesis, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi].
- Türk Hava Kurumu. (2011). *Yamaç paraşütü pilot eğitim el kitabı*. <https://www.fenomenairsports.com/yamac-parasutu-dokumanlar>
- Türk Hava Kurumu. (2025, July 1). Yamaçparaşütü branşı ve tarihçesi. *Yamaçparaşütü*. <https://www.thk.org.tr/yamacparasutu>
- Türkiye Hava Sporları Federasyonu. (2024, June 1). Yamaç paraşütü branşı hakkında genel bilgiler. <https://www.thsf.org.tr/spor-detay/yamac-parasutu>
- Uluslan, Y., & Batman, O. (2010). Alternatif turizm çeşitlerinin Konya turizmine etkisi üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 243-260.
- Varol, F., Aksu, H. S., & Demirel, M. (2022). Evaluation of outdoor recreation potential of destinations in terms of paragliding: The case of Konya. *Tourism and Recreation*, 4(1), 13-23. <https://doi.org/10.53601/tourismandrecreation.1079252>
- Wang, P., Cao, X., Gao, Z., Su, X., & Wei, X. (2023). The influence of leisure patterns on the subjective well-being of the floating population—A social integration perspective. *Leisure Studies*, 44(1), 96-111. <https://doi.org/10.1080/02614367.2023.2271183>
- Wilkes, M., Long, G., Massey, H., Eglin, C., & Tipton, M. (2022). Quantifying risk in air sports: Flying activity and incident rates in paragliding. *Wilderness & Environmental Medicine*, 33(1), 61-69. <https://doi.org/10.1016/j.wem.2021.11.011>
- Williams, P., & Soutar, G. (2009). Value, satisfaction and behavioral intentions in an adventure tourism context. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 413-438. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2009.02.002>
- Yu, C., Mair, J., & Lee, S. (2021). Events and subjective well-being: A systematic review. *Event Management*, 25(2), 165-188. <https://doi.org/10.3727/152599521X16192004803584>
- Yu, G. B., Sirgy, M. J., & Bosnjak, M. (2020). The role of well-being in travel and tourism: A conceptual framework and research agenda. *Journal of Travel Research*, 59(4), 692-708. <https://doi.org/10.1177/0047287520966381>
- Zaichkowsky, J. L. (1985). Measuring the involvement construct. *Journal of Consumer Research*, 12(3), 341-352.
- Zubiaur González, M., García Jiménez, J. V., & Díez Fernández, A. (2019). Analysis of the perception of self-efficacy in paragliding pilots. *Revista de Psicología del Deporte*, 28(2), 43-50.

8. EKLER

EK-1. Ölçek Kullanım İzinleri

----- Yönlendirilen ileti -----

Gönderen: [Redacted]

Tarih: 14 Oca 2024 Paz, saat 23:00

Konu: Re: Serbest Zaman İlgilenimi Ölçeği'ni kullanmak için izin

Alıcı: [Redacted]

Merhaba Sevgili Hamit

Tarafımızca Türkçe'ye adaptasyon çalışması yapılmış olan "Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği"ni çalışmanızda kullanmak üzere etik iznini almış bulunmaktasınız.

Size ve danışmanınıza başarılar dilerim.

Ölçek formları eklidir, iyi günler

[Redacted], 9 Oca 2024 Sal, 17:13 tarihinde şunu yazdı:

Sayın Hocam,

Merhabalar, Ben Hamit Şek. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Rekreasyon Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim."Yamaç Paraşütü Pilotlarının Serbest Zaman İlgilenimi ile Akış Deneyimi ve Etkinlik Doyumu İlişkisi" konulu tez çalışmamda kullanmak üzere, Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yaptığınız "Serbest Zaman İlgilenimi Ölçeği"ni kullanmak için izninizi ve ölçek yönergesini talep ediyorum.

Katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

----- Yönlendirilen ileti -----

Gönderen: [Redacted]

Tarih: 9 Oca 2024 Sal, saat 17:14

Konu: Re: Rekreasyonel Akış Deneyimi Ölçeği'ni kullanmak için izin

Alıcı: [Redacted]

Merhabalar, öncelikle çalışmamıza göstermiş olduğunuz ilgi için teşekkür ederiz. Geliştirmiş olduğumuz Rekreasyonel Akış Deneyimi ölçeğini bu ve bundan sonraki tüm çalışmalarınızda kullanabilirsiniz.

ölçek puanlaması, madde toplam puanı/ifade sayısı şeklinde hesaplanmaktadır. Elde ettiğiniz yüksek ortalama değer yüksek rekreasyonel akış deneyimi, düşük ortalama değer ise düşük rekreasyonel akış deneyimi yaşadığı anlamına gelmektedir. Ölçek ifadelerini ekte gönderiyorum. Sormak istediğiniz bir soru olursa her zaman yazabilirsiniz.

İyi çalışmalar dilerim.

Selam ve sevgiler.

[Redacted] 9 Oca 2024 Sal, 17:12 tarihinde şunu yazdı:

Sayın Hocam,

Merhabalar, ben Hamit Şek. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Rekreasyon Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim."Yamaç Paraşütü Pilotlarının Serbest Zaman İlgilenimi ile Akış Deneyimi ve Etkinlik Doyumu İlişkisi" konulu tez çalışmamda kullanmak üzere, Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yaptığınız "Rekreasyonel Akış Deneyimi Ölçeği"ni kullanmak için izninizi ve ölçek yönergesini talep ediyorum.

Katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

EK-1. Ölçek Kullanım İzinleri (Devam)

----- Forwarded message -----

Gönderen: [Redacted]
Date: 9 Oca 2024 Sal 17:15
Subject: Etkinlik Doyum Ölçeği'ni kullanmak için izin
To: [Redacted]

Sayın Hocam,

Merhabalar, ben Hamit Şek. Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Rekreasyon Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim."Yamaç Paraşütü Pilotlarının Serbest Zaman İlgilenimi ile Akış Deneyimi ve Etkinlik Doyumu İlişkisi" konulu tez çalışmamda kullanmak üzere, Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yaptığınız "Etkinlik Doyum Ölçeği"ni kullanmak için izninizi ve ölçek yönergesini talep ediyorum.
Katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

[Redacted]
24 Oca 2024 Çar 22:51 ☆ 😊 ↩ ⋮
Merhaba Hamit
Tarafımızca 2018 yılında Türkçe'ye adaptasyon çalışması yapılmış olan "Etkinlik Doyum Ölçeği"ni çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ölçek formları ektedir.
Başarılar dilerim.

EK-2. Etik Kurul Onay

Evrak Tarih ve Sayısı: 15.03.2024-175633

T.C.

ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanı Bilimsel Araştırma Etiği Kurul Kararı

TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI	KARAR TARİHİ
03	11	11.03.2024

Karar Numarası: 2024/07

Prof. Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ'ün Danışmanlığını yaptığı Yüksek Lisans öğrencisi Hamit ŞEK'in Araştırmanın yürütücüsü olduğu 27.02.2024 tarihli ve 173144 E. No'lu "Yamaç paraşütü pilotlarının serbest zaman ilgilenimi ile akış deneyimi ve etkinlik doyumu ilişkisi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına ait etik kurul başvurusunun görüşülmesi istemi.

Prof. Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ'ün Danışmanlığını yaptığı Yüksek Lisans öğrencisi Hamit ŞEK'in Araştırmanın yürütücüsü olduğu 27.02.2024 tarihli ve 173144 E. No'lu "Yamaç paraşütü pilotlarının serbest zaman ilgilenimi ile akış deneyimi ve etkinlik doyumu ilişkisi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına ait etik kurul başvurusunun fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurusuna ait olmak üzere araştırma süresince uygulanmasının **etik olarak uygun olduğuna** oybirliği ile karar verildi.**11.03.2024**

(e-imzalıdır)

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR
Kurul Başkanı

(e-imzalıdır)

Prof. Dr. Kamile DEMİR
(Kurul Başkan YRD.)

(Mazeretli)

Prof. Dr. Mehmet AK
Üye

Prof. Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ
Üye

(Mazeretli)

Prof. Dr. Seymur AĞAZADE
Üye

(e-imzalıdır)

Prof. Dr. Süleyman Cem ŞAKTANLI
Üye

(Mazeretli)

Prof. Dr. Kemal VATANSEVER
Üye

EK-3. Anket ve Ölçek Formları

Sayın Katılımcı;

Elinizde bulunan bu anket formu “yamaç paraşütü pilotlarının serbest zaman ilgilenim düzeylerinin, etkinlik doyumu üzerindeki etkisinde rekreasyonel akış deneyiminin aracılık rolünü incelemek” amacıyla hazırlanmıştır. Elde edilen veriler sadece bu araştırma kapsamında kullanılacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Serbest Zaman: Bireyin çalışma saatleri ve zorunlu olarak kendisine ayıracağı zamanın dışında kalan, özgürce kullanabilme ve seçme şansına sahip olduğu bir zaman parçasıdır.

(Çalışmada gerekli izinler Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’nun 11.03.2024 tarih ve 03/07 numaralı kararı ile alınmıştır)

Prof. Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ - Hamit ŞEK

Çalışmamıza gönüllü olarak katılmayı onaylıyorsanız kutucuğu işaretleyiniz.

1.Yaşınız:.....

2. Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()

3. En son mezun olduğunuz okul:

İlk/Orta Öğretim () Lise () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()

4. Pilot Sertifika Sınıfınız?.....

5. Yamaç Paraşütü branşıyla ilgilenim düzeyiniz?

1 yıldan az () 1-3 yıl () 4-6 yıl () 7 yıl ve üzeri ()

6. Son 1 yıl içerisinde yamaç paraşütü uçuş sayınız?.....

5. Toplam uçuş (sorti) sayınız?.....

7. Hangi sıklıkla uçuş gerçekleştirirsiniz?

Haftada en az 1 () Ayda en az 1 () 6 ayda en az 1 () Her yıl en az 1 ()

EK-3. Anket ve Ölçek Formları (Devam)

REKREASYONEL AKIŞ DENEYİMİ ÖLÇEĞİ (RADÖ) Lütfen bu soruları katıldığınız etkinlik için cevaplayınız. Buradaki ifadeler, yaptığınız etkinlik sırasında genel olarak yaşadığınız duygular ya da edindiğiniz düşüncelerle ilgilidir. Bu duygu ve düşünceleri bazen, her zaman ya da hiç yaşamamış olabilirsiniz. Burada doğru ya da yanlış cevaplar yoktur. Etkinlik sırasında her bir duygu ve düşünceye ne sıklıkla sahip olduğunuzu düşününüz ve yaşadığınız deneyimle örtüşen en iyi cevabı yuvarlak içine alınız	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum		
1. Katıldığım etkinlik özgüvenimi artırıyor.	1	2	3	4	5	6	7
2. Katıldığım etkinliğe tüm dikkatimi veriyorum.	1	2	3	4	5	6	7
3. Katıldığım etkinlik esnasında keyifli bir deneyim yaşıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
4. Katıldığım etkinlik esnasında olumlu bir deneyim yaşadığımı hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
5. Katıldığım etkinlik esnasında kendimi aşırı motive olmuş hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
6. Katıldığım etkinlik beni mutlu ediyor.	1	2	3	4	5	6	7
7. Katıldığım etkinlikte zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
8. Katıldığım etkinlik zevklidir.	1	2	3	4	5	6	7
9. Katıldığım etkinlikte yeterli olduğumu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7

ETKİNLİK DOYUM ÖLÇEĞİ (EDÖ) ”Bu soruları katıldığınız yamaç paraşütü etkinliği için cevaplayınız” Cevaplarınız 1 ile 7 puan arasında sıralanmakta olup; maddelere ilişkin cevap seçenekleriniz “1 Hiç Katılmadığınız”, “7 ise Tamamen Katıldığınızı” ifade etmektedir	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum		
1. Bu etkinliğe katılma kararımdan dolayı memnunum.	1	2	3	4	5	6	7
2. Bu etkinliğe, katıldığım için mutluyum.	1	2	3	4	5	6	7
3. Bu etkinliğe katılma kararı olarak doğru bir şey yaptım.	1	2	3	4	5	6	7

EK-3. Anket ve Ölçek Formları (Devam)

	SERBEST ZAMAN İLGİLENİM ÖLÇEĞİ (SZİÖ) Lütfen her ifadeyi bir kez işaretleyiniz ve cevaplanmamış hiçbir ifade bırakmayınız. Serbest Zaman; <i>“insanların çalışma ve zorunlu gereksinimlerini karşıladıktan sonra kalan süredir”.</i> İlgilenim; ”Yamaç paraşütü etkinliğine yönelik kişisel ilgi ya da katılım gösterme ve bunun sonucunda alınan zevk, eğlence ve heyecan”	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Yamaç paraşütü, yaptığım en eğlenceli şeylerden birisidir.	1	2	3	4	5
2	Yamaç paraşütü, benim için çok önemlidir.	1	2	3	4	5
3	Yamaç paraşütü, yaptığım en tatmin edici şeylerden birisidir.	1	2	3	4	5
4	Yaşamımın büyük bir bölümünün yamaç paraşütü etrafında şekillendiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
5	Yamaç paraşütü, hayatımda merkezi bir role sahiptir.	1	2	3	4	5
6	Yamaç paraşütü yerine başka bir serbest zaman etkinliği tercih edecek olursam, bunu çok ciddi bir şekilde yeniden düşünmem gerekir.	1	2	3	4	5
7	Arkadaşlarımla Yamaç paraşütü konusunda konuşmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
8	Arkadaşlarımdan çoğu, Yamaç paraşütü ile bir şekilde ilgilidir.	1	2	3	4	5
9	Yamaç paraşütü yapmak, bana arkadaşlarımla bir arada olma fırsatı sağlar.	1	2	3	4	5
10	Yamaç paraşütü yaptığım zaman gerçekten kendim gibi olabiliyorum.	1	2	3	4	5
11	Kendimi Yamaç paraşütü ile ilgili imgelerle özdeşleştiriyorum.	1	2	3	4	5
12	Yamaç paraşütü yaptığım zaman nasıl görüldüğüm ve davrandığımla ilgilenmek zorunda kalmıyorum.	1	2	3	4	5
13	Birini Yamaç paraşütü yaparken gördüğünüzde o kişi hakkında birçok şey söyleyebilirsiniz.	1	2	3	4	5
14	Yamaç paraşütü yapmak, kim olduğum ile ilgili çok şey söyler.	1	2	3	4	5
15	Yamaç paraşütü yaparken, insanlar onların beni görmesini istediğim şekilde görür.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı: Hamit ŞEK

Eğitim

Bahçeşehir Üniversitesi / Mekatronik Mühendisliği (İngilizce) 2016
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Rekreasyon
(Tezli Yüksek Lisans) 2025

Mesleki Deneyim

Türkiye Vücut geliştirme ve Bilek Güreşi Federasyonu 2. Kademe Antrenör

T2 Pilot

C kategori Eğitmen

Yabancı Dil Bilgisi:

İngilizce – İyi

Almanca – Orta